

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

2
2017

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

ČLOVĚK, STAVBA A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ 11

Katedra urbanismu a územního plánování Fakulty stavební ČVUT si Vás dovoluje pozvat na jedenáctý ročník konference Člověk, stavba a územní plánování, která se bude konat 1. 11. 2017.

Konference je určena zejména vědecko-výzkumným pracovníkům, studentům doktorských studijních programů, pracovníkům veřejné správy, odborníkům z praxe, ale též zástupcům firem a představitelům občanské společnosti, kteří jsou zváni zejména k diskusi nad konferenčními příspěvky. V letošním ročníku projdou všechny přijaté a přednesené příspěvky recenzním řízením a výstupem konference bude sborník, předložený k zařazení do databáze SCOPUS. Konference je pro studenty a zaměstnance ČVUT zdarma, pro ostatní je třeba uhradit vložné ve výši 350 Kč.

Podrobnější informace o konferenci a přihlašování: www.csup.uzemi.eu

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPISŮ

REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU USCHOVNA.CZ. ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVNÍŠTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI PUBLIKAČNÍ ČINNOST, KNIHOVNA – ČASOPIS URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 60 ÚHOZŮ NA 30 ŘÁDKŮ), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCÍ ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUTÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ). ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. OBRÁZKY KE SKENOVÁNÍ LZE PŘILOŽIT NA DIAPOZITIVECH NEBO FOTOGRAFIÍCH S LESKLÝM POVRCHEM. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVAJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF A1. REDAKCE SI VYHRÁŽE PRÁVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR (VIZ PROHLÁŠENÍ AUTORA). RUKOPISY A GRAFIKU REDAKCE VRACÍ POUZE NA ŽÁDOST AUTORA.

AUTORIZACE

POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLASENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uur.cz – ČASOPIS – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ:

PŘEDKLÁDÁTE-LI ČLÁNEK K RECENZNÍMU ŘÍZENÍ, INFORMUJTE, PROSÍM, REDAKCI O JEHO PŘÍPADNÉM PUBLIKOVÁNÍ V JINÝCH ODBORNÝCH PERIODIKÁCH. K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUTÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

Urbanismus a územní rozvoj
číslo 2/2017
ročník XX.
Vychází 6× ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3
602 00 Brno
tel. (ústředna): 542 423 111
www.uur.cz

Redakce:

redakce@uur.cz
Ing. arch. Lubor Fridrich (šéfredaktor)
tel. 542 423 121
Bc. Tamara Blatová, DiS.
tel. 542 423 116

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. arch. Milan Bušina, Sydney, Austrálie
prof. Ing. arch. Maroš Finka, Ph.D.
prof. Anna Geppert, Ph.D., Paříž, Francie
Ing. arch. Jana Janíková
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Zdeňka Kučerová (místopředsedkyně)
prof. Ing. Vítězslav Kuta, CSc.
Ing. Iveta Laštůvková
doc. Dr. Otakar Máčel, Delft, Nizozemí
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Vladimír Matuš, Toronto, Kanada
Mgr. Ondřej Muliček, Ph.D.
Ing. Alena Navrátilová (předsedkyně)
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
Ing. Tomáš Sklenář
Mgr. Petr Tonev, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc.
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.

Objednávky předplatného:

e-mail: redakce@uur.cz

Roční předplatné:

480,- Kč

Bankovní spojení:

ČNB 19-27321621/0710

Sazba:

GRAFEX-AGENCY s.r.o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Tisk:

Grafex, spol. s r.o.
Kolonie 304, 679 04 Adamov

Náklad: 1 450 výtisků

Toto číslo vyšlo v květnu 2017

Názory publikované v článcích nemusejí
vždy vyjadřovat stanovisko redakce a ústavu.
Redakce si vyhrazuje právo zkrácení textu
a výběru grafiky k jednotlivým příspěvkům.

Foto na titulní straně obálky:

Hlučín © Kamil Vításek

OBSAH

EVROPSKÝ PROJEKT „PARTNERSTVÍ MĚSTSKÁ MOBILITA“

/ František Kubeš, Jiří Vlček

3

V IROP BYLY PŘEDLOŽENY PROJEKTY NA PODPORU POŘÍZENÍ DOKUMENTŮ ÚZEMNÍHO ROZVOJE ZA VÍCE NEŽ 150 MILIONŮ KČ!

/ Eva Fialová, Ilona Kunešová, Martina Fišerová, Ondřej Pešek

5

DOTACE NA ÚZEMNÍ PLÁNY PRO 106 OBCÍ Z NÁRODNÍHO PROGRAMU „PODPORA ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍCH ČINNOSTÍ OBCÍ“ PRO ROK 2017 / Eva Fialová, Ilona Kunešová

7

Recenzovaný článek

MÍSTNÍ KLIMATICKÉ ZÓNY A JEJICH VÝZNAM

VE MĚSTECH ČESKÉ REPUBLIKY / Michal Lehnert, Jan Geletič

9

Recenzovaný článek

HORNICKÁ TRADICE JAKO TÉMA ČESKO-SASKÉ PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE / Lukáš Novotný

17

Recenzovaný článek

HIGH LINE: REALIZAČNÍ PRINCIPY, UDRŽITELNOST

A SPOLEČENSKÝ KONTEXT / Jiří Palacký, Michal Křištof, Šárka Kubínová

22

ÚZEMNÍ PLÁN PLZEŇ JE SCHVÁLEN A VYDÁN!

JAKÁ BYLA ZÁVĚREČNÁ ETAPA „CESTY“ DO CÍLE?

/ Irena Králová, Jiří Borkovec

30

VLIV ZMĚN STRUKTURY OSÍDLENÍ NA TVORBU

ÚZEMNÍCH PLÁNŮ OBCÍ HLUČÍNSKA / Martin Kuchař

36

MOTIVÁCIA PRIVÁTNIEHO SEKTORA K ÚČASTI NA REKONVERZII INDUSTRIÁLNYCH OBJEKTŮ / Stanislava Vyletelová

42

NASTÁVÁ UŽ V ESTETICKÉM HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU POLOJASNO? / Tomáš Kučera

49

INFORMAČNÍ SYSTÉMY ÚSTAVU ÚZEMNÍHO ROZVOJE NA 20. KONFERENCI ISSS 2017 / Hana Šimková

51

IMPLEMENTACE POLITIKY ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY – VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ / Zuzana Pokorná

53

SETKÁNÍ ZÁSTUPCŮ AESOP VE VARŠAVĚ / Jakub Vorel

53

ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

KONFERENCE AUÚP, ROŽNOV POD RADHOŠTĚM, 20.–21. 4. 2017

/ Milada Chroboczková

54

CO PÍŠÍ JINDE & TISKOVÉ ZPRÁVY MMR ČR

57

Stavebně správní praxe

Pořizovatelská praxe

SLOVO ÚVODEM

Hlavní rubriku tohoto čísla otevírá informace o novém tematickém projektu iniciovaném Evropskou komisí na téma mobility ve městech. Aktuálnímu stavu čerpání finančních prostředků z evropských fondů na relevantní projekty v rámci Integrovaného regionálního operačního programu je věnován následující příspěvek. V posledním článku hlavní rubriky informuje MMR o dotacích ze státního rozpočtu plynoucích z podprogramu *Podpora územně plánovacích činností obcí*.

V rubrice Názory a diskuse najdete tři recenzované příspěvky. Konceptu místních klimatických zón v podmínkách České republiky je věnován první z nich. O česko-saské přeshraniční spolupráci založené na hornické tradici pojednává druhý recenzovaný příspěvek. Ten třetí uzavírá třídílnou sérii rozhovorů o newyorských veřejných prostorech, tentokrát s autory architektonického řešení High Line. Náš časopis před časem informoval o postupu prací na novém plzeňském územním plánu. Další příspěvek rubriky N&D poskytuje možnost dovědět se o jeho schválení a vydání. Změnám struktury osídlení a jejich vlivu na územně plánovací činnost na příkladu Hlučínska se věnuje následující článek. Rubriku uzavírá příspěvek o možnostech rekonverze průmyslových brownfieldů.

Recenzi dvou publikací věnovaných krajině přináší první článek rubriky Aktuality a informace, kterou doplňují informace o konferencích a o aktuálním stavu práce Ústavu územního rozvoje na implementaci Politiky architektury a stavební kultury ČR v rámci problematiky veřejných prostranství.

Věnujte prosím také pozornost informaci o způsobu uveřejňování výsledků architektonických a urbanistických soutěží pořádaných Českou komorou architektů (ČKA). Komora distribuuje výsledky všech soutěží bez rozdílu následujícími cestami:

- web – sekce výsledky soutěží: <https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky>
- Bulletin ČKA (vychází cca 3x ročně a vždy shrnuje všechny výsledky od minulého vydání, ale také soutěže v přípravě a probíhající): <https://www.cka.cz/cs/cka/cinnost-komory/bulletin-CKA>
Bulletin je distribuován členům ČKA v tištěné podobě, současně je v PDF dostupný na webu
- Ročenka – shrnuje vyhlášené výsledky soutěží za uplynulý kalendářní rok: <https://www.cka.cz/cs/cka/cinnost-komory/rocenka-CKA>

Více informací k soutěžím ČKA najdete v podrubrice Co píší jinde tohoto čísla časopisu.

V době přípravy tohoto čísla byla Poslaneckou sněmovnou PČR schválena novela stavebního zákona. Náš časopis se jí samozřejmě v číslech následujících bude věnovat.

redakce U&ÚR

EVROPSKÝ PROJEKT „PARTNERSTVÍ MĚSTSKÁ MOBILITA“

František Kubeš, Jiří Vlček

Partnerství městská mobilita (Partnership Urban Mobility, „PUM“) je jedním z dvanácti tematických projektů nové iniciativy Evropské komise a členských států, evropských měst i zájmových organizací. Přímou navazuje na rámcový dokument nazvaný Amsterodamský pakt, který v roce 2016 komplexně definoval městskou agendu na úrovni Evropské unie a určil témata, kterým je třeba se prioritně věnovat. Výstupem PUM v roce 2017 bude akční plán, který nabídne evropským městům paletu opatření na místní, regionální a zejména evropské úrovni k rozšíření možností jejich udržitelného rozvoje na poli lepší regulace, financování a výměny informací.

Projekt Partnerství městská mobilita spolukoordinuje od 1. ledna 2017 Česká republika prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj ČR spolu s německým městem Karlsruhe. Jde o významný úspěch, protože koordinátorská role je velice prestižní, ač zároveň znamená velký závazek. To, jak bude na městskou mobilitu z úrovně EU pohlíženo v blízké budoucnosti (i s ohledem na další programové období po roce 2020), ovlivní výstupy právě Českou republikou spolukoordinovaného partnerství.

PUM je reakcí na potřeby evropských měst, které se nacházejí v situaci, kdy jsou legislativa, financování i přístup a výměna informací zasazeny buď na unijní, nebo na národní úrovni. Samotná městská úroveň (včetně funkčního zázemí) s unikátními problémy i zkušenostmi jednotlivých měst byla dosud relativně opomíjena a nebyla předmětem integrovaného přístupu ze strany všech relevantních partnerů.

Doprava je významným prvkem ekosystému města, který jejich fungování (či nefungování) velmi ovlivňuje. Zároveň je v současném programovém období EU jednou z nejvíce podporovaných aktivit, ať už je to prostřednictvím Integrovaného regionálního operačního programu (řídícím orgánem je Ministerstvo pro místní rozvoj), tak Operačního programu Doprava (řídícím orgánem je Ministerstvo dopravy). Tvoří také významnou část urbánních integrovaných strategií (Integrované územní investice a Integrované plány rozvoje území).

Vedle městské mobility jsou dalšími tématy, která jsou chápána jako partnerství v rámci tzv. Městské agendy pro EU (partnerství vyjadřuje princip mnohaúrovňového řízení, při kterém se partneři z různých úrovní pravidelně scházejí, spolupracují na sebou odsouhlasených úkolech a věnují se bez ohledu na svou velikost a význam danému tématu se společným dlouhodobým prospěchem) například kvalita ovzduší, bydlení či městská chudoba.

Partnerství se skládá z celkového počtu až 25 členů / partnerů. Mezi 23 partnery PUM je zastoupeno pět členských států (Česká republika, Finsko, Kypr, Rumunsko, Slovinsko), deset evropských měst (např. Gdyně, Nijmegen, Bargas či Malmö), zástupci evropských institucí (EIB, Evropská komise) a zbývající partneři, kterými jsou zastřešující a zájmové evropské organizace (POLIS, ECF, Eurocities, CEMR) a pozorovatelé (zejména URBACT).

PUM bylo zformováno v průběhu roku 2016 na základě vyjádření zájmu o členství v něm a o jeho koordinaci a na základě specifických požadavků, jakými jsou např. rovnovážné geografické zastoupení států, měst a regionů EU. Právě Česká republika se společně s třisetisícovým bádenským městem Karlsruhe shodla na společném zájmu a ambicích vést toto partnerství mj. proto, že Karlsruhe je lídrem v oblasti městské mobility v Německu, zatímco ČR (prostřednictvím MMR a sítě zúčastněných partnerů – Ministerstva dopravy, Ministerstva životního prostředí, zástupců měst a organizací) se bude moci v rámci této mezinárodní platformy zasadit o vytvoření návrhů na řešení mnohačetných problémů českých měst a obcí v oblasti městské mobility. Ostatní partneři, kteří byli transparentním procesem vybráni slovenským předsednictvím EU ve spolupráci s Evropskou komisí a právě iniciátorem Městské agendy pro EU, Nizozemskem, budou na těchto cílech pod vedením ČR a Karlsruhe spolupracovat.

Oficiálně bylo Partnerství městská mobilita spuštěno dne 1. ledna 2017. Podstatným pro zdárný rozběh projektu bylo zahajovací jednání partnerství, které uspořádala Česká republika ve dnech 23. a 24. února 2017 v Praze. Další setkání partnerů se uskutečnilo 2. a 3. května v Bruselu.

Konečný cíl projektu, tj. vytvoření a schválení akčního plánu na všech relevantních úrovních a jeho případná implementace, jsou kroky, kterým nyní předchází specifikace předmětu zájmu, rozdělení prací na nižší hierarchické jednotky, tj. na pracovní skupiny a jim odpovídající pracovní balíčky.

Už samotné uchopení tématu městská mobilita a shoda na postupu prací, vydefinování priorit a zúžení zaměření celého projektu je první velkou výzvou pro koordinátory i partnery PUM, a proto v nynější fázi projektu probíhá zejména intenzivní komunikace na denní bázi v rámci řídicího týmu partnerství i se samotnými partnery, stejně tak jako se zainteresovanými stranami, které o tento projekt jeví zájem. V rámci ČR na aktivitách PUM spolupracuje s MMR jeho neformální poradní skupina (advisory board), ve které jsou zastoupeni reprezentanti českých měst věnující se městské mobilitě, zastřešující organizace, zástupci dalších rezortů státní správy a další odborníci.

Prvním z hmatatelných výstupů PUM bude na konci prvního pololetí letošního roku zveřejnění dokumentu nazvaného Orientation Paper, ve kterém dojde mj. k definování cílů a priorit partnerství, pracovních struktur a postupů, jimiž bude ve shodě se všemi partnery tento projekt po zbývajícím čas realizován. Veškeré oficiální výstupy Partnerství městská mobilita budou průběžně zveřejňovány na webové

stránce „Futurium“, provozované sekretariátem partnerství Městské agendy pro EU ve spolupráci s Evropskou komisí (www.ec.europa.eu/futurium).

V případě zájmu o další informace se lze obracet na Odbor regionální politiky Ministerstva pro místní rozvoj, konkrétně na autory tohoto článku.

Mgr. František Kubeš

Mgr. Jiří Vlček

Odbor regionální politiky MMR

MINISTRY
OF REGIONAL
DEVELOPMENT CZ

ENGLISH ABSTRACT

Partnership Urban Mobility, a European Project, by František Kubeš & Jiří Vlček

One of twelve thematic projects forming a new initiative of the European Commission, the member states, European cities and interest associations, Partnership Urban Mobility is a continuation of the Amsterdam Pact, a framework document that defined the urban agenda and its priorities at the European Union level for the year 2016. The outcome of Partnership Urban Mobility for 2017 will be an action plan with a wide choice of measures at the local, regional and European levels in order to support sustainable development in the fields of regulation, financing and the exchange of information.

V IROP BYLY PŘEDLOŽENY PROJEKTY NA PODPORU POŘÍZENÍ DOKUMENTŮ ÚZEMNÍHO ROZVOJE ZA VÍCE NEŽ 150 MILIONŮ KČ!

Eva Fialová, Ilona Kunešová, Martina Fišerová, Ondřej Pešek

Výzva č. 9 „Územní studie“ SC 3.3 IROP byla prodloužena do 10. 10. 2017, výzva č. 2 „Územní plány“ a výzva č. 3 „Regulační plány“ byly ukončeny k 31. 3. 2017. K tomuto datu bylo zaregistrováno celkem 126 projektů v rámci SC 3.3 IROP v celkové výši 157 033 111 Kč. Řídící orgán (ŘO) Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) aktualizoval 9. výzvu „Územní studie“ ve Specifickém cíli 3.3 Podpora pořizování a uplatňování dokumentů územního rozvoje.

V rámci dílčích výzev na podporu pořízení a uplatňování dokumentů územního rozvoje ze specifického cíle 3.3 IROP bylo k 31. 3. 2017 předloženo 126 projektů v celkové výši 157 033 111 Kč, z čehož příspěvek EU činí 133 478 151 Kč.

Na základě výzvy č. 2 „Územní plány“ bylo předloženo 35 projektů, u výzvy č. 3 „Regulační plány“ bylo zaregistrováno 11 projektů a největší zájem byl zaznamenán u výzvy č. 9 „Územní studie“, kde je ke dni 31. 3. 2017 v procesu administrace 80 projektů.

Vzhledem k velkému zájmu o pořízení územních studií, a to zejména územních studií zaměřených na veřejná prostranství, a časově náročné přípravě veřejných zakázek a zadání u územních studií krajiny, kdy někteří žadatelé avizovali problémy se stihnutím termínu příjmu žádosti, byla výzva č. 9 jako jediná z výzev SC 3.3 IROP prodloužena. O prodloužení informoval ŘO IROP, který oznámil, že ke dni 24. 3. 2017 došlo k aktualizaci textu 9. výzvy „Územní studie“. Předmětem aktualizace je **prodloužení příjmu žádostí do 10. 10. 2017, do 14:00 hod., a změna alokace výzvy na 150 mil. Kč z prostředků Evropské unie.**

Výzva č. 9 „Územní studie“ byla vyhlášena v říjnu roku 2015 a k původně plánovanému termínu ukončení příjmu žádostí 31. března 2017 bylo předloženo celkem 80 projektů v hodnotě cca 88 mil. Kč prostředků z Evropského fondu pro regionální rozvoj (dotace z EU). Celková výše předložených projektů (tj. 10 % příjemce + 5 % státní rozpočet + 85 % EU) této výzvy činí cca 103,8 mil. Kč. Díky prodloužení termínu příjmu žádostí mají i další obce s rozšířenou působností, které původně stanovený termín nestihly, možnost do 10. 10. 2017 předkládat své žádosti. Nový termín ukončení příjmu žádostí tedy dává dostatečný prostor i těm obcím s rozšířenou působností, které ještě s přípravou projektů nezačaly.

V rámci 9. výzvy je podporováno **pořízení územních studií** zaměřených na:

- veřejnou technickou infrastrukturu,
- veřejnou dopravní infrastrukturu,

- veřejná prostranství,
- řešení krajiny.

V případě podpory pořízení **územních studií** je nutné dodržet následující specifická kritéria:

- Územní studie zaměřené na veřejnou infrastrukturu musejí splňovat alespoň jedno z těchto kritérií:
 - územní studie je zpracována na akci **veřejné technické infrastruktury** ve vazbě na transevropské energetické sítě (TEN-E) nebo na záměry vyplývající z politiky územního rozvoje (PÚR) na území správního obvodu obce s rozšířenou působností (ORP);
 - územní studie je zpracována na akci **veřejné dopravní infrastruktury** ve vazbě na transevropské dopravní sítě (TEN-T) nebo na záměry vyplývající z PÚR na území správního obvodu ORP;
 - územní studie je zpracována na **veřejná prostranství** (v souladu s územními plány) pro vybrané území správního obvodu ORP.
- Územní studie zaměřené na **řešení krajiny** musejí splňovat následující kritérium:
 - územní studie řeší krajinu podrobně ve všech souvislostech ve vazbě na zelenou infrastrukturu, Adaptační strategii EU, protipovodňovou ochranu a Evropskou úmluvu o krajině a **zpracovává se pro celé území správního obvodu ORP.**

Datem zahájení realizace projektu se v případě této podporované aktivity rozumí datum prvního právního úkonu týkajícího se aktivit projektu, na které jsou vynaloženy způsobilé výdaje. Datum zahájení realizace projektu může být stanoveno nejdříve na 1. 1. 2014, a to i v případě, že první právní úkon byl učiněn před tímto datem. Datem zahájení realizace projektu může být zejména datum předání zadání územní studie, zahájení zadávacího/výběrového řízení, podpisu smlouvy s dodavatelem. Jedná se o datum ve vztahu k aktivitám projektu, na které jsou nebo budou uplatněny způsobilé výdaje v souladu s kapitolou 2.2 Specifických pravidel pro žadatele a příjemce v SC 3.3 IROP.

Nadále platí, že datem ukončení realizace projektu na územní studii je:

- Podání návrhu na vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem (v případě ORP, která nemá pověření krajského úřadu dle stavebního zákona). Pokud projekt obsahuje více územních studií, jedná se o datum podání návrhu na vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem, které proběhlo jako poslední.
- Vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem (v případě, že ORP má pověření krajského úřadu dle stavebního zákona). Pokud projekt obsahuje více územních studií, jedná se o datum vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem, které proběhlo jako poslední.

Realizace projektu nesmí být ukončena před podáním žádosti o podporu v MS2014+. Žádost o podporu je tedy nutné předložit před datem podání návrhu na vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem (v případě ORP, která nemá pověření krajského úřadu dle stavebního zákona), nebo před datem vložení dat o studii do Evidence územně plánovací činnosti po schválení možnosti jejího využití pořizovatelem (v případě, že ORP má pověření krajského úřadu dle stavebního zákona). Pokud je předmětem projektu více územních studií (některé mohou být již v EÚPČ evidovány), termín ukončení realizace projektu se vztahuje k územní studii, u které proběhne tento krok jako poslední.

Mezi způsobilé výdaje dle Specifických pravidel pro žadatele a příjemce patří zejména výdaje na nezbytné doplňující průzkumy a rozborů související se zpracováním územní studie v rámci projektu a zpracování územní studie a úprava územní studie pro schválení možnosti jejího využití pořizovatelem.

U projektů je 85 % způsobilých výdajů financováno z Evropského fondu pro regionální rozvoj (celková alokace z EU na tuto výzvu je 150 mil. Kč), 5 % ze státního rozpočtu a zbývající část, tedy 10 %, je hrazena příjemcem.

Nastavený minimální limit celkových způsobilých výdajů se nezměnil a zůstává ve výši 200 tis. Kč pro jeden projekt. **Projekt však může zahrnovat více územních studií.** Maximální výše celkových způsobilých výdajů není stanovena.

Veškeré informace k výzvě č. 9 „Územní studie“ ze SC 3.3 IROP naleznete na <http://www.dotaceeu.cz/cs/Microsites/IROP/Vyzvy/Vyzva-c-9-Uzemni-studie>. Na této stránce naleznete i metodické pokyny, které se týkají územních studií – např. metodický návod k zadání územní studie krajiny, který Odbor územního plánování MMR připravil ve spolupráci s MŽP, a metodický návod pro pořízení a zpracování územních studií veřejných prostranství.

Zároveň připomínáme, že **příjemci dotací na územní studie krajiny z IROP mohou požádat o 10% kofinancování z Národního programu Životní prostředí** (výzva č. 14/2016). Více informací k výzvě č. 14/2016 z Národního programu životní prostředí naleznete na stránkách SFŽP: <https://www.sfzp.cz/sekce/859/k-vyzve-14-2016/>.

Centrum pro regionální rozvoj (CRR) zajišťuje z pozice zprostředkujícího subjektu administraci IROP včetně poskytování informací žadatelům. Se svými dotazy se můžete obracet na jednotlivá krajská pracoviště (<http://www.crr.cz/cs/kontakty/kontaktni-osoby-k-vyzvam/9-vyzva/>). S věcnými dotazy k metodikám a zpracování dokumentů územního rozvoje se lze i nadále obracet na Odbor územního plánování MMR (kontaktní osoby: Ing. Ilona Kunešová, tel.: 224 862 277, e-mail: ilona.kunesova@mmr.cz nebo Ing. Eva Fialová, tel.: 224 862 353, e-mail: eva.fialova@mmr.cz). Žádosti jsou přijímány elektronicky prostřednictvím systému MS2014+ (<https://mseu.mssf.cz/>).

Závěrem lze konstatovat, že pro ORP je zde ještě příležitost pořídit územní studie z finančních prostředků EU. Ta se v programovém období 2014–2020 již **nebude opakovat**, protože po ukončení výzvy č. 9 IROP již další výzvy ze SC 3.3 IROP nebudou vyhlášeny. Jak bylo již zmíněno v úvodu, výzvy č. 2 „Územní plány“ a č. 3 „Regulační plány“ byly ukončeny dne 31. 3. 2017 a další výzvy v těchto aktivitách ŘO IROP neplánuje.

V této souvislosti upozorňujeme také na možnost čerpat finanční prostředky na aktivity ze SC 3.3 prostřednictvím specifického cíle 4.1 „Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu“. Jedná se o výzvu č. 45 „Komunitně vedený místní rozvoj – dokumenty územního rozvoje“. Projekty jsou vybírány místní akční skupinou, která má schválenou strategii komunitně vedeného místního rozvoje (strategie CLLD). Příjemce se podílí na spolufinancování projektu pěti procenty z vlastních prostředků. Ve výzvě může být příjemcem opět pouze obec s rozšířenou působností. Výzva z tohoto specifického cíle se zaměřením na dokumenty územního rozvoje byla vyhlášena dne 26. 8. 2016. Celková alokace výzvy je 100 mil. Kč. Oprávněnými žadateli jsou subjekty, které realizují projekty v rámci SCLLD na území MAS, kategorie příjemců vychází z jednotlivých specifických cílů IROP. Ukončení příjmu žádostí o podporu je 31. 10. 2022.

V návaznosti na výše uvedený stav čerpání ve výzvách a na předpokládaném zařazení ČR v příštím programovém období mezi státy s nižším příspěvkem EU, lze s největší pravděpodobností též očekávat, že zpracování dokumentů územního rozvoje již nebude v dalším programovém období po roce 2020 podporováno vůbec.

Věříme, že výše popsaných možností financování z fondů EU na pořízení územních studií obce s rozšířenou působností využijí a alokace bude maximálně vyčerpána. V zá-

jmu efektivní role územního plánování, které koordinuje využití území, je naprosto klíčové tuto příležitost využít v maximální možné míře.

Ing. Eva Fialová
Ing. Ilona Kunešová
Odbor územního plánování

Mgr. Martina Fišerová
Mgr. Ondřej Pešek
Odbor řízení operačních programů
Ministerstvo pro místní rozvoj

ENGLISH ABSTRACT

IROP projects for support of spatial development documents have exceeded the amount of 150 million crowns,
by Eva Fialová, Ilona Kunešová, Martina Fišerová and Ondřej Pešek

Call 9 of the Specific Objective 3.3 (Planning Studies) of the Integrated Regional Operational Programme was prolonged to 10 October 2017 while Calls 2 (Spatial Plans) and 3 (Regulatory Plans) were terminated on 31 March 2017. By that day, 126 projects with a total value of CZK 157,033,111 had been submitted within the 3.3 Specific Objective. At the same time, the managing authority of the Integrated Regional Operational Programme updated Call 9 of the Specific Objective (Planning Studies).

DOTACE NA ÚZEMNÍ PLÁNY PRO 106 OBCÍ Z NÁRODNÍHO PROGRAMU „PODPORA ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍCH ČINNOSTÍ OBCÍ“ PRO ROK 2017

Eva Fialová, Ilona Kunešová

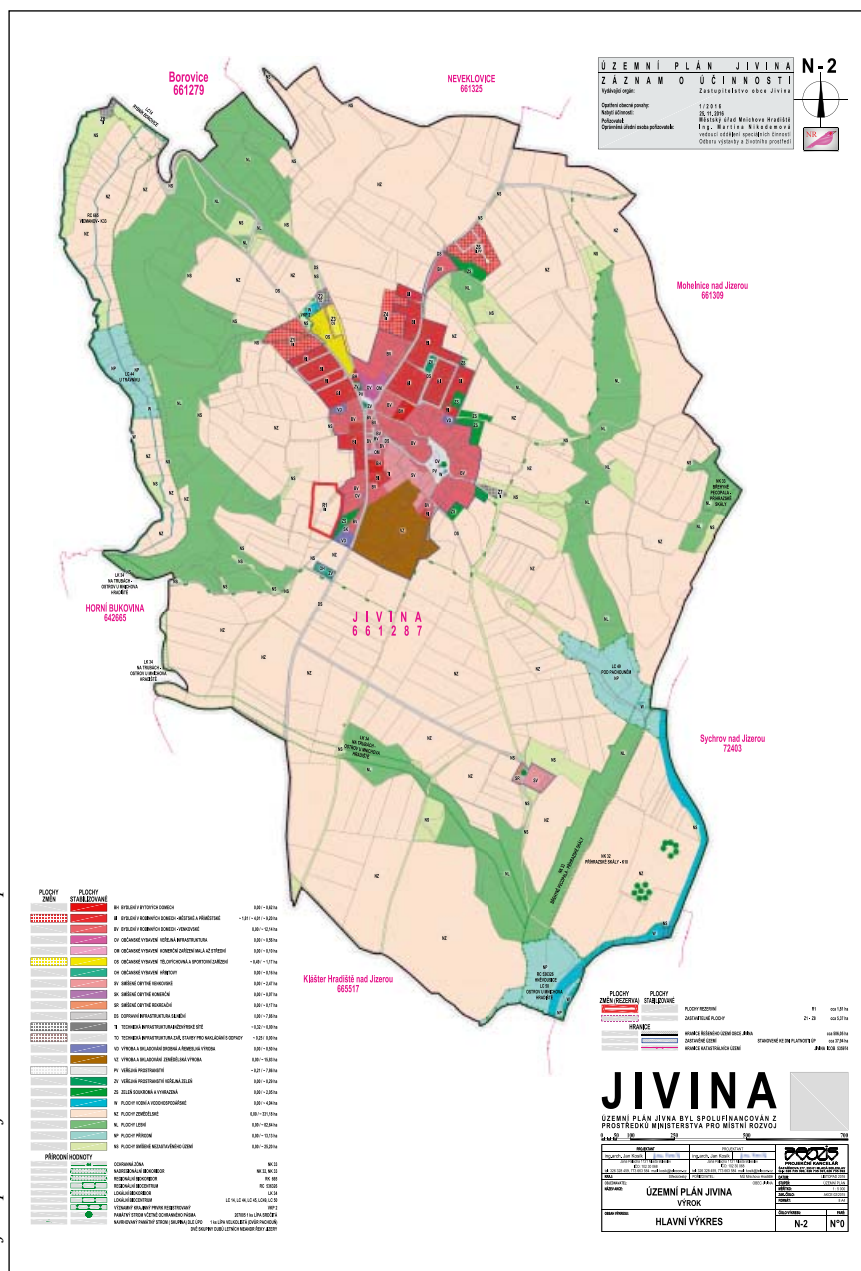
Dne 6. 3. 2017 byl rozhodnutím ministryně pro místní rozvoj č. 10/2017 schválen seznam akcí, které byly doporučeny k poskytnutí dotace ze státního rozpočtu z podprogramu „Podpora územně plánovacích dokumentací obcí“ – dotační titul „Územní plán“ pro rok 2017. Výše uvedeným rozhodnutím byl dále schválen seznam náhradních akcí a byly zamítnuty akce, které nesplnily podmínky programu.

Seznam akcí doporučených k poskytnutí dotace obsahuje 106 obcí v souhrnné výši dotace 19 107 703 Kč. Odbor územního plánování v březnu a dubnu 2017 rozeslal těmto obcím Registraci akce a Rozhodnutí o poskytnutí dotace. Obcím umístěným na 106.–183. místě zaslal oznámení o zařazení mezi náhradní žádosti a obcím, které nesplnily podmínky podprogramu sdělení o zamítnutí žádosti o dotaci se zdůvodněním.

Náhradní akce budou financovány v případě úspor z jiných akcí, případně z následně uvolněné finanční rezervy ve výši 1 mil. Kč, a to dle pořadí v Seznamu náhradních akcí.

Výše dotace na jeden územní plán byla dle platných podmínek podprogramu stanovena na 80 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů, maximálně však 400 tis. Kč na jeden územní plán.

Uznatelnými náklady jsou návrh územního plánu pro společné jednání včetně případného vyhodnocení vlivů územního plánu na udržitelný rozvoj území a úprava návrhu územního plánu (podle výsledků společného jednání) pro veřejné projednání. Způsobilým výdajem je i DPH, pokud je projektant územního plánu jejím plátcem. Další náklady (např. doplňující průzkumy a rozborů, zpracování za-

Územní plán obce Jivina spolufinancovaný z prostředků MMR v roce 2016, dotace ve výši 151 008 Kč

dání územního plánu, úpravy návrhu územního plánu pro opakované veřejné projednání nebo úpravy návrhu územního plánu pro vydání), nejsou předmětem dotace.

Zpětné proplácení již proplacených faktur (v letech 2016 a dříve) není možné – jedná se o nezpůsobilé výdaje a tedy o neuznatelný náklad. Faktury musejí být vystaveny v roce 2017 a později s datem splatnosti nejdříve po datu vydání Registrace akce a Rozhodnutí o poskytnutí dotace.

Bližší informace, včetně schválených seznamů, naleznete na www.mmr.cz (Programy a dotace / Podpora územního plánování / Rok 2017).

Odbor územního plánování předpokládá, že další výzva na podporu pořízení územních plánů z národního programu „Podpora územně plánovacích činností obcí“, tedy pro rok 2018, bude pravděpodobně vyhlášena na podzim tohoto roku.

Ing. Eva Fialová
Ing. Ilona Kunešová
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj

ENGLISH ABSTRACT

Spatial plan subsidies for 106 municipalities from the national programme Support for Spatial Planning of Municipalities for 2017, by Eva Fialová & Ilona Kunešová

On 6 March 2017 the Ministry for Regional Development approved a list of actions recommended for state budget allowances by the programme Support for Spatial Planning of Municipalities for 2017. This decree of the Ministry also approved a list of alternative actions and rejected those not complying with the terms of the programme.

MÍSTNÍ KLIMATICKÉ ZÓNY A JEJICH VÝZNAM VE MĚSTECH ČESKÉ REPUBLIKY

Michal Lehnert, Jan Geletič

Jedním z projevů klimatické změny ve střední Evropě je častější výskyt horkých vln. Města tak hledají opatření ke snížení dopadů teplotních extrémů na obyvatelstvo. Při studiu teplotních poměrů města a plánování adaptačních opatření je prvním krokem identifikace lokalit, které mají vzhledem ke své fyzické struktuře předpoklad k výskytu vyšších teplot vzduchu. Světovým standardem pro typologii klimatu na místní úrovni (např. blok budov) je koncept místních klimatických zón (LCZ). Příspěvek představuje koncept LCZ širší odborné veřejnosti a současně na příkladu Brna, Hradce Králové, Olomouce a Prahy popisuje základní zákonitosti prostorového rozložení LCZ ve městech České republiky a jejich vliv na teplotní poměry města. Prostorové rozložení LCZ ve zkoumaných městech současně ukázalo, že je zapotřebí přijímat opatření vedoucí k: 1) zvýšení podílu ploch s vysokou vegetací (LCZ A – hustě osázené stromy a LCZ B – rozptýlené stromy) na úkor ploch s nízkou vegetací (LCZ D), 2) snížení vysokého podílu nepropustných a zastavěných povrchů a 3) omezení vzniku rozlehlých areálů LCZ 8 (nízká zástavba s rozlehlými objekty) v rámci kompaktního města.

1. Úvod

Fenomén tepelného ostrova města je znám a detailně studován několik posledních desetiletí. Tepelný ostrov města je definován jako oblast zvýšené teploty vzduchu v přízemní a mezní vrstvě atmosféry (vrstva dosahující výšky ~1,5 km, kde je proudění ovlivňováno zemským povrchem) nad městem anebo průmyslovou aglomerací ve srovnání s okolní krajinou [Meteorologický slovník výkladový a terminologický, 2015]. Problematika podrobnější časoprostorové diferenciace teplotního pole města získává při současných klimatických a socioekonomických trendech na významu. Na jedné straně čelíme v důsledku klimatické změny nárůstu počtu horkých dnů a růstu pravděpodobnosti opakování (z hlediska délky a teploty) významných horkých vln [Kyselý, 2010; Lhotka a Kyselý, 2016]. Na straně druhé se městská zástavba stále rozšiřuje do okolní krajiny [Ouředníček et al., 2013] a roste podíl městského obyvatelstva [Český statistický úřad, 2015]. Je patrné, že tato kombinace faktorů není příznivá. V návaznosti na Strategii přízpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR [Ministerstvo životního prostředí, 2015] jednotlivá města (např. Praha, Brno, Plzeň, Dobruška) připravují adaptační plány a opatření, která mají za cíl zmírnit dopad změny klimatu na obyvatele měst [Pondělíček, Bízek et al., 2015; Velebná Brejchová et al., 2015]. Adaptační opatření jsou zpravidla spojena s fi-

nančními náklady. Z tohoto důvodu je v první řadě nezbytné typizovat klima v rámci města – např. identifikovat lokality, které mají vzhledem ke své fyzické struktuře předpoklad k výskytu vyšších teplot vzduchu.

Standardem pro popis fyzické struktury města s ohledem na tvorbu místního klimatu (např. blok budov, průmyslová zóna, park) je v současnosti typologie LCZ (zkratka z anglického Local Climate Zone) [Bechtel et al., 2016]. Koncept byl navržen kanadskými městskými klimatology Stewartem a Okem [2012]. Hlavní výhody konceptu LCZ spočívají v jasné definovaných fyzikálních parametrech prostředí, univerzálnosti použití a názornosti jednotlivých tříd pro širší odbornou veřejnost. Nedávno Geletič a Lehnert [2016] představili první klasifikační metodu LCZ určenou pro města České republiky.

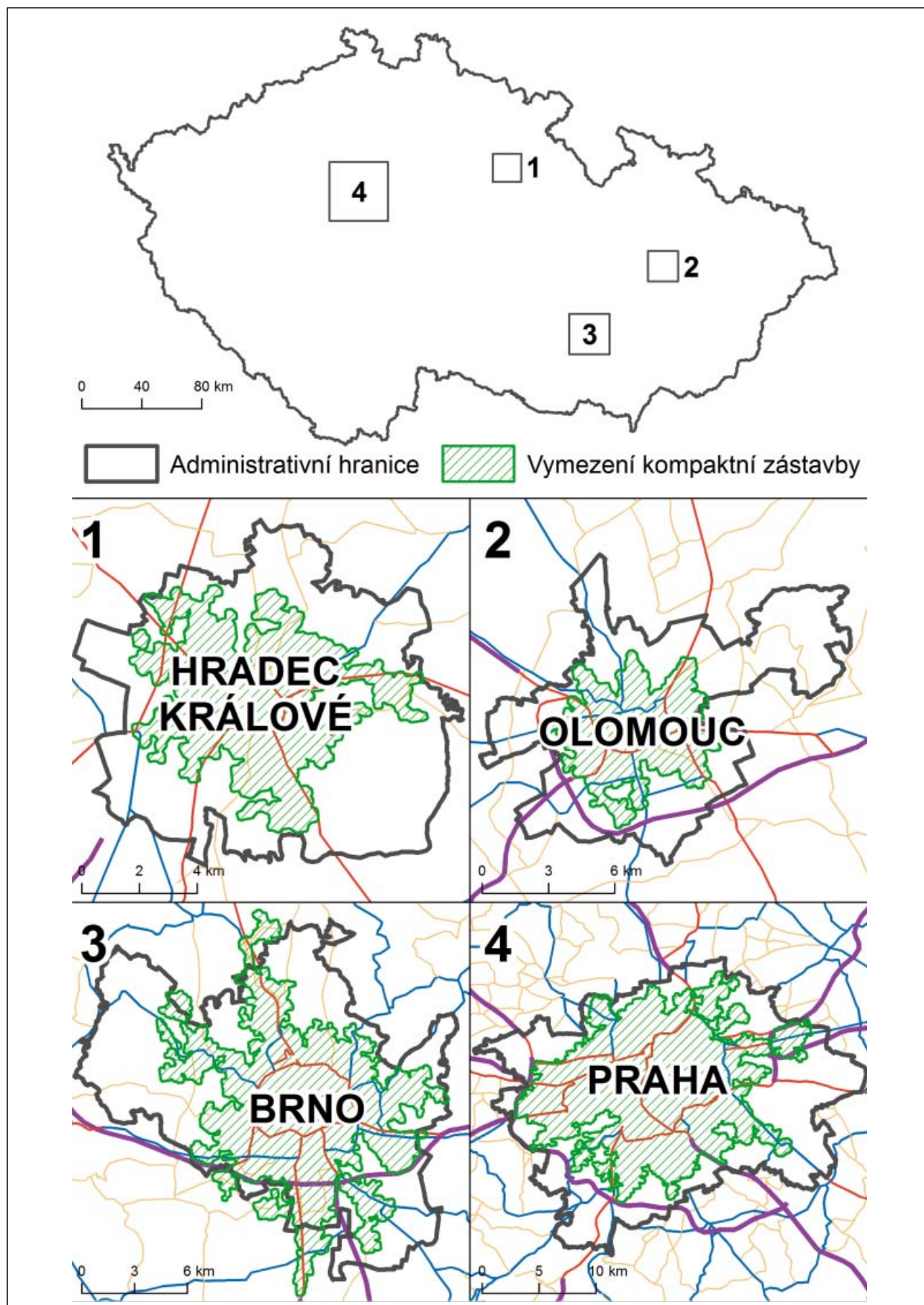
V návaznosti na studii Geletič a Lehnert [2016] je cílem tohoto příspěvku: 1) představit koncept LCZ širší odborné veřejnosti s důrazem na jeho využití při plánování adaptačních opatření, 2) na příkladu Brna, Hradce Králové, Olomouce a Prahy popsat základní zákonitosti prostorové diferenciace LCZ ve městech České republiky, 3) diskutovat vliv prostorového rozložení LCZ na teplotní poměry zkoumaných měst.

2. Metodika

2.1 Zájmové území

Pro případovou studii byla vybrána čtyři města: Brno, Hradec Králové, Olomouc a Praha, na která byla aplikována klasifikační metoda LCZ Geletič a Lehnert [2016]. Zařazená města byla zvolena jako typická středně velká středoevropská města s charakteristickými formami zástavby (historické jádro, parky, vnitrobloková zástavba, průmyslové zóny, panelová sídliště, vilové čtvrti, nákupní parky, sklady a suburbaní rezidenční zástavba). Důležitým kritériem pro výběr měst byla rovněž dostupnost kvalitní datové základny pro klasifikační proces (viz níže). Ve všech zvolených městech zároveň probíhá nebo probíhal výzkum městského klimatu (v Brně Dobrovolný et al. [2012], v Hradci Králové Středová et al. [2015], v Olomouci Vysoudil et al. [2012] a v Praze Beranová a Huth [2003] a nověji Skalák et al. [2015]).

Příspěvek se podrobněji zaměřuje na analýzu LCZ v rámci kompaktní zástavby vybraných měst. Jelikož administrativní vymezení města není v souladu se skutečným rozsahem města [Sýkora a Posová, 2011; Halás et al., 2012], byla kompaktní zástavba pro všechna města vymezena na základě jednotného morfologického kritéria. Kompaktní zástavba města byla definována jako oblast s více než 5 % zastavěné plochy v buňce (100 × 100 m), kde vzdálenost mezi sousedními

Obr. 1: Zájmové území – administrativní hranice (šedá linie) a vymezení kompaktní zástavby (zelená šrafa) v 1) Hradci Králové, 2) Olomouci, 3) Brně a v 4) Praze

Obr. 2: Příklady místních klimatických zón v České republice

buňkami, které splňují kritérium, nepřesáhla 150 m. Hodnoty kritérií byly zvoleny na základě testování ve všech zkoumaných městech. Kompaktní zástavbu sídla tvoří území, kde buňky vybrané podle výše popsaných kritérií vytvořily jeden spojitý areál (obr. 1).

2.2 Vymezení LCZ

Stewart a Oke [2012] definovali 17 základních tříd LCZ, které rozdělili do dvou nadřazených kategorií: „built types“ a „land cover types“. Všechny třídy LCZ byly definovány charakteristickými fyzikálními vlastnostmi prostředí, jako např. podíl povrchu tvořeného budovami – BSF, podíl nepropustných povrchů mimo budov – ISF, podíl propustných povrchů – PSF, výškou budov, resp. vegetace – HRE a dalšími. Na základě takto definovaných tříd LCZ vznikají jednotlivé klasifikační metody LCZ (samotný proces vymezení LCZ). Klasifikační metoda Geletič a Lehnert [2016] pracuje jako jedna z mála přímo s definovanými vlastnostmi prostředí, konkrétně s jejich hodnotami v buňkách o rozměru 100×100 m, které jsou základními

vstupními parametry klasifikačního algoritmu. Každá buňka je – zjednodušeně řečeno – přiřazena do takové třídy LCZ, jejímž typickým fyzikálním vlastnostem prostředí nejlépe odpovídá. Podrobné představení klasifikačního algoritmu přesahuje zaměření a účel této publikace a je uvedeno v práci Geletič a Lehnert [2016]. Pro názornost je níže uvedena charakteristika jednotlivých LCZ včetně typických hodnot vybraných fyzikálních vlastností prostředí (Tab. 1) a příklady vybraných zón ve zkoumaných městech (obr. 2).

3. Výsledky a diskuse

3.1 Prostorová diferenciac LCZ

Rozloha kompaktní zástavby Brna podle výše uvedené metody je $124,77 \text{ km}^2$, Hradce Králové $40,62 \text{ km}^2$, Olomouce $33,75 \text{ km}^2$ a Prahy $261,41 \text{ km}^2$. Jednotlivé třídy LCZ zaujímají ve zkoumaných městech různě velký podíl (obr. 3 a 4).

Výsledky klasifikace LCZ ve zkoumaných městech naznačují, že zástavba formující zóny LCZ 1 (vysoká

kompaktní zástavba) a LCZ 7 (nízká hustá provizorní zástavba) se ve zkoumaných městech na místní prostorové úrovni nenachází. LCZ 7, která je ve světě reprezentována především chudinskými čtvrtěmi, z hlediska fyzikálních vlastností prostředí v našich podmínkách nejvíce připomínají plochy s nízkými (plechovými) garážemi.

LCZ 2 (středně vysoká kompaktní zástavba) je v České republice reprezentována historickou zástavbou, která se nachází zejména v centrech měst (obr. 3 a 5). Mimo historická jádra měst prakticky nebyla LCZ 2 identifikována (obr. 5). Rozloha LCZ 2 proto koresponduje s historickým významem (velikostí) města. Ve zkoumaných městech jsou areály LCZ 2 v rámci kompaktního města zastoupeny v Olomouci 2,3 % (83 ha), v Praze 2,5 % (673 ha), v Brně 1,5 % (192 ha), v Hradci Králové 0,3 % (12 ha). Z klimatického hlediska je LCZ 2 především ve večerních a nočních hodinách charakteristická vyššími teplotami vzduchu oproti svému okolí (Tab. 2).

LCZ	BSF (%) ISF (%) PSF (%) HRE (m)	Charakteristika	Příklady v ČR
2. středně vysoká kompaktní zástavba	40–70 30–50 < 20 10–25	hustá zástavba středně vysokých budov (většinou 3 až 9 pater), konstrukční materiály – především kámen, cihla, dlaždice a beton, málo nebo žádné stromy, prostranství převážně z nepropustných povrchů	historická centra měst
3. nízká kompaktní zástavba	40–70 20–50 < 30 3–10	hustá zástavba nízkých budov (většinou 1 až 3 patra), konstrukční materiály – především kámen, cihla, dlaždice a beton, málo nebo žádné stromy, prostranství převážně z nepropustných povrchů	řadové rodinné domy
4. vysoká rozvolněná zástavba	20–40 30–40 30–50 > 25	otevřené uspořádání vysokých budov (většinou více jak deset pater), konstrukční materiály – beton, ocel, sklo, kámen, prostranství z propustných (nízká vegetace a roztroušené stromy) i nepropustných povrchů	vyšší panelová sídliště, oblasti výškových budov
5. středně vysoká rozvolněná zástavba	20–40 30–50 30–60 10–25	méně hustá zástavba nebo otevřené uspořádání středně vysokých budov (většinou 3 až 9 pater), konstrukční materiály – beton, ocel, sklo, kámen, prostranství z propustných (nízká vegetace a roztroušené stromy) i nepropustných povrchů	panelová sídliště, vnitrobloková zástavba, historické objekty s rozsáhlými dvory
6. nízká rozvolněná zástavba	20–40 20–50 30–60 3–10	otevřené uspořádání nízkých budov (většinou 1 až 3 patra), konstrukční materiály – především kámen, cihla, dlaždice a beton, prostranství více z propustných povrchů (nízká vegetace a roztroušené stromy) a méně nepropustných povrchů	rodinné domy
8. nízká zástavba s rozlehlými objekty	30–50 40–50 < 20 3–10	otevřené uspořádání rozlehlých nízkopodlažních budov (většinou 1 až 3 patra), konstrukční materiály – ocel, další kovy, beton, méně kámen, málo nebo žádné stromy, prostranství převážně z nepropustných povrchů	sklady, obchodní centra, výrobní haly
9. řídká zástavba	10–20 < 20 60–80 3–10	řídká zástavba malých nebo středně velkých budov, prostranství převážně z propustných povrchů (nízká vegetace a roztroušené stromy)	rodinné domy s rozlehlými zahradami, chatové kolonie
10. těžký průmysl	40–70 30–60 < 10 10–20	komplexy nízkých (haly) a středně vysokých průmyslových objektů (věže, nádrže, komíny), konstrukční materiály – ocel, další kovy, beton, málo nebo žádné stromy, prostranství z propustných i nepropustných povrchů	velké průmyslové závody
A. hustě osázené stromy	< 10 < 10 > 90 3–30	hustě zalesněná krajina, dominují propustné povrchy (stromy a nízká vegetace), bez nebo s minimem nepropustných povrchů	les
B. rozptýlené stromy	< 10 < 10 > 90 3–15	řídce zalesněná krajina, dominují propustné povrchy (stromy a nízká vegetace), bez nebo s minimem nepropustných povrchů	park, sad
C. křoviny	< 10 < 10 > 90 < 2	rozptýlené křoviny, keře a nízké stromy, žádné nebo minimum nepropustných povrchů	křoviny, mýtiny, vinice
D. nízká vegetace	< 10 < 10 > 90 < 1	jednotvárné plochy s nízkou vegetací (travní porosty a polní kultury), málo nebo žádné stromy, málo nebo žádné budovy, málo nebo žádné nepropustné povrchy	pole (polní kultury), travnaté plochy
E. ztvrdené plochy	< 10 > 90 < 10 < 0,25	jednotvárné betonové, asfaltové, kamenité, skalnaté nebo vydlážděné plochy, málo nebo žádné budovy, málo nebo žádné propustné povrchy, málo nebo žádná vegetace	odstavné plochy, rozlehlá parkoviště, kolejiště
F. holá půda a písčité plochy	< 10 < 10 > 90 < 0,25	jednotvárné plochy holé zeminy a písku, málo nebo žádné budovy, málo nebo žádné nepropustné povrchy, málo nebo žádná vegetace	pole před vegetační sezónou a po sklizni, staveniště, místa povrchové těžby
G. voda	< 10 < 10 > 90 –	povrchové vodní útvary, minimum nebo žádná povrchová vegetace	vodní plochy, velké řeky

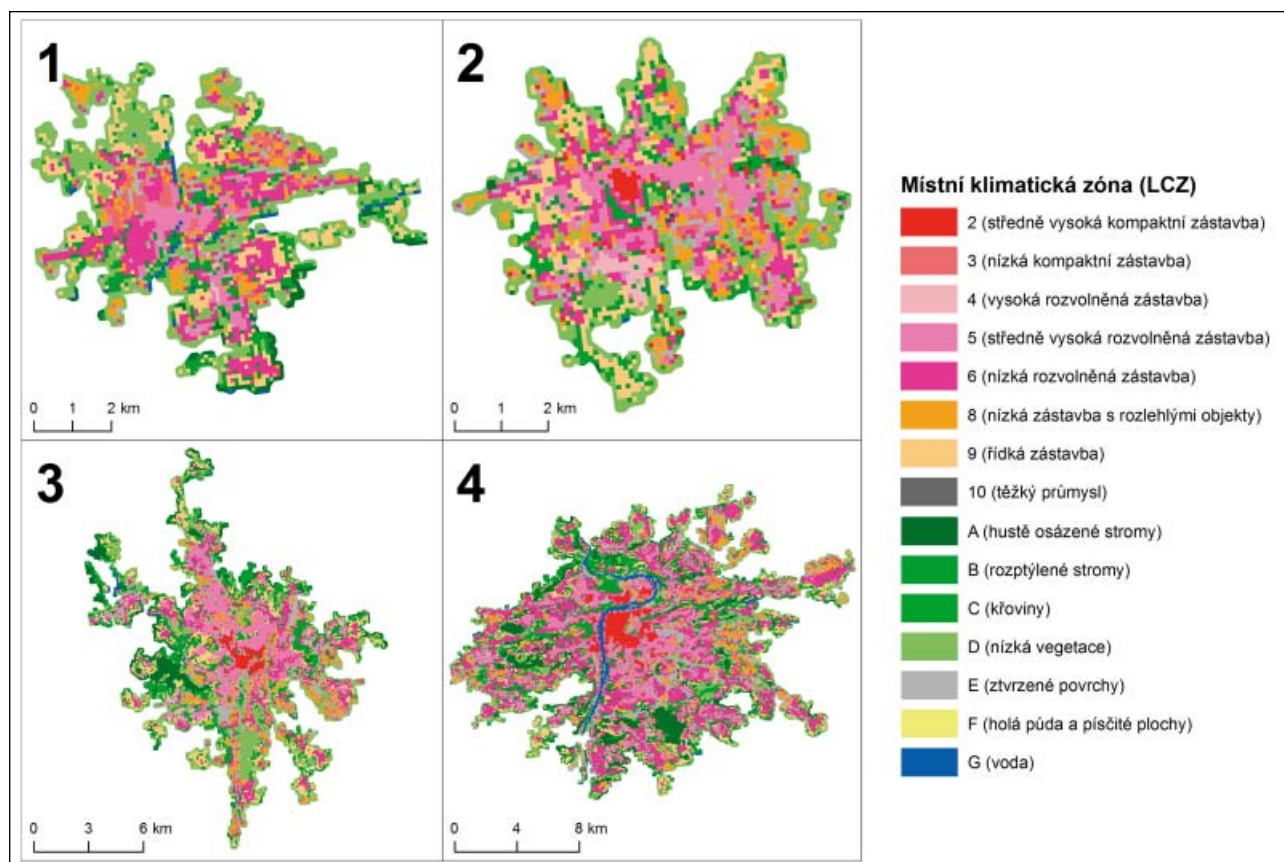
Tab. 1: Charakteristika místních klimatických zón v České republice (LCZ – místní klimatická zóna, BSF – podíl povrchu tvořeného budovami, ISF – podíl nepropustných povrchů mimo budov, PSF – podíl propustných povrchů, HRE – výška budov, resp. vegetace); upraveno podle Stewart a Oke [2012]

LCZ	Náchylnost
2. středně vysoká kompaktní zástavba	vysoká
3. nízká kompaktní zástavba	zvýšená
4. vysoká rozvolněná zástavba	zvýšená
5. středně vysoká rozvolněná zástavba	zvýšená
6. nízká rozvolněná zástavba	střední
8. nízká zástavba s rozlehlými objekty	střední
9. řídká zástavba	střední
10. těžký průmysl	-
A. hustě osázené stromy	střední
B. rozptýlené stromy	nízká
C. křoviny	-
D. nízká vegetace	nízká
E. ztvrdené plochy	-
F. holá půda a písčité plochy	-
G. voda	-

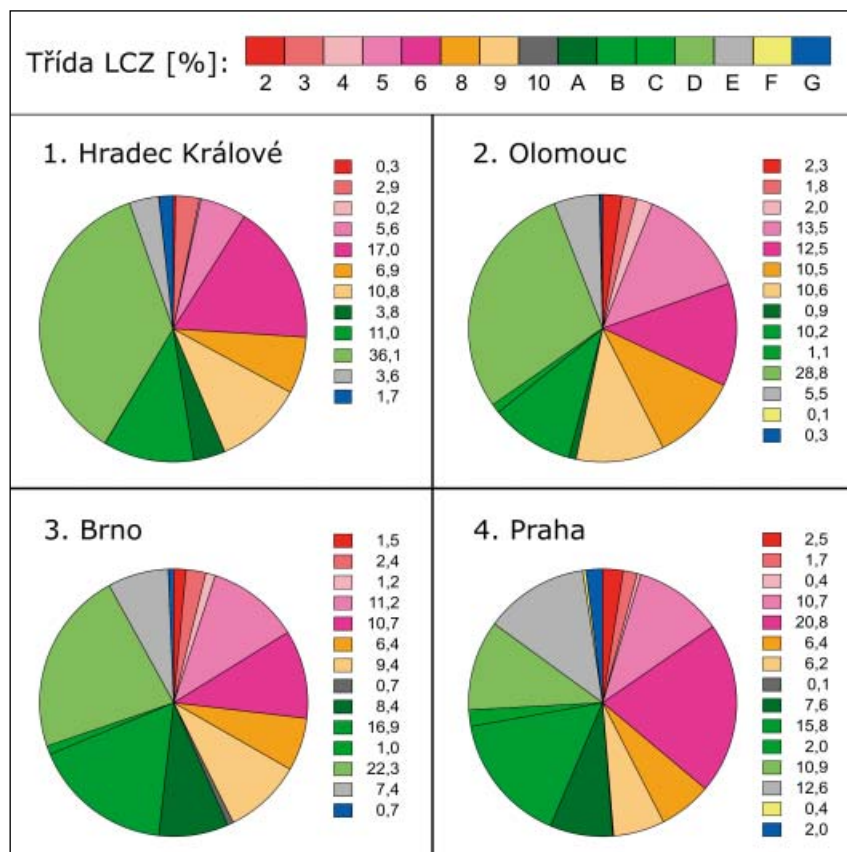
Tab. 2. Náchylnost LCZ k relativně vyšším teplotám vzduchu v nočních hodinách (vysoká – vyšší teploty dokumentovány ve většině případů; střední – vyšší teploty dokumentovány v části případů; nízká – vyšší teploty nezaznamenány nebo jen výjimečně; náchylnost není uvedena v případě absence informací; zpracováno na základě deseti studií pracujících s LCZ v podmínkách měst mírného klimatu)

Areály LCZ 2 přecházejí směrem od centra města v areály LCZ 5 (středně vysoká rozvolněná zástavba). Do LCZ 5 spadají v podmínkách České republiky dva morfologicky odlišné typy zástavby – funkcionalistická vnitrobloková zástavba s rozsáhlými zelenými dvory a nižší panelová sídliště. To je při podrobnějším studiu místního klimatu důležité zohlednit. Mnohá panelová sídliště se navíc vzhledem k výšce budov pohybují na rozmezí LCZ 5 (středně vysoká rozvolněná zástavba) a LCZ 4 (vysoká rozvolněná zástavba). V Brně, Olomouci a v Praze lemuje areály LCZ 5 areály LCZ 2 nacházející se v centru města. V Hradci Králové je rozloha LCZ 2 malá, a LCZ 5 proto převládá i v centru města. Menší relativní i absolutní zastoupení LCZ 2 v Hradci Králové odpovídá skutečnosti, že do pol. 20. stol. byl městem menší velikostní kategorie.

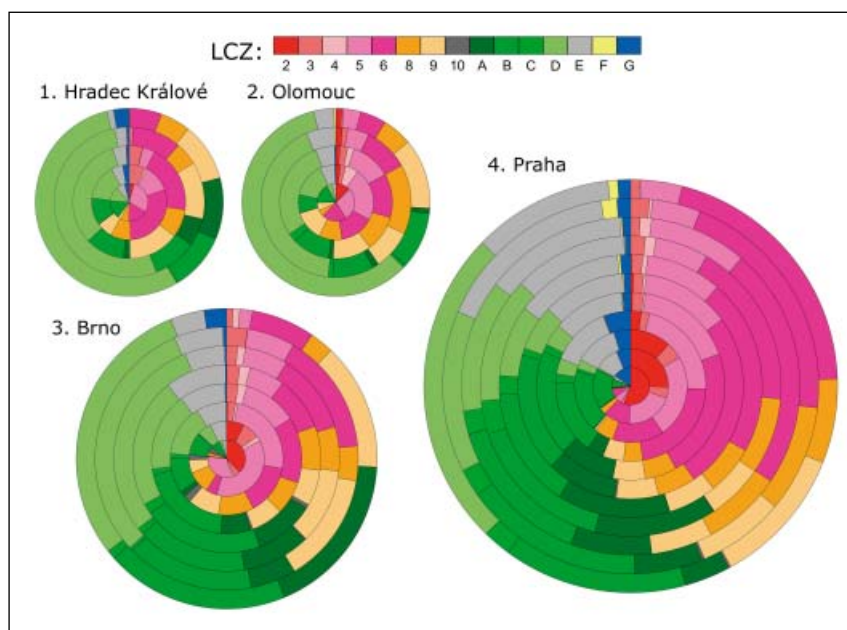
Podíl LCZ 5 (středně vysoká rozvolněná zástavba) klesá směrem od centra k okraji kompaktního města na úkor nízké zástavby. Nízká rezidenční zástavba má v podmínkách zkoumaných

Obr. 3: Místní klimatické zóny v 1) Hradci Králové, 2) Olomouci, 3) Brně a 4) Praze

Obr. 4: Procentuální zastoupení místních klimatických zón v kompaktní zástavbě 1) Hradce Králové, 2) Olomouce, 3) Brna a 4) Prahy

Obr. 5: Procentuální zastoupení místních klimatických zón v kompaktní zástavbě 1) Hradce Králové, 2) Olomouce, 3) Brna a 4) Prahy podle vzdálenosti od středu města (každý pás v kruhu znázorňuje 1 km)

měst nejčastěji charakter LCZ 6 (nízká rozvolněná zástavba), případně LCZ 9 (řídka zástavba). Nízká kompaktní zástavba (LCZ 3) je naopak méně častá (obr. 4). Například areály LCZ 9 (řídka

zástavba) tvoří v Hradci Králové a Olomouci přibližně 11 % rozlohy kompaktního města, v Brně o 2 % méně a v Praze o další 3 procentní body méně (obr. 4). Dochází tak k poklesu podílu

řídce zastavěných ploch s rostoucí velikostí města (tlak na využití ploch). Areály LCZ 9 jsou zejména díky přítomnosti vyšší vegetace výrazně méně náchylné k výskytu relativně vyšších teplot vzduchu než většina ostatních tříd LCZ z kategorie „built types“.

Areály LCZ 8 (nízká zástavba s rozlehlými objekty) jsou soustředěny na okraji vnitřních částí měst nebo formují charakteristické výběžky kompaktní zástavby do okolní krajiny. Nejvyšší podíl LCZ 8 (10,5 %) byl zjištěn v Olomouci, což odpovídá 381 ha. V Praze zabírá LCZ 8 celkem 6,4 % rozlohy kompaktního města, v absolutních hodnotách však 1734 ha. Areály LCZ 8 jsou v denních hodinách náchylné k výskytu vysokých teplot vzduchu [Středová et al. 2015]. Je nutné doplnit, že rozlišení areálů LCZ 8 (nízká zástavba s rozlehlými objekty) a LCZ 10 (těžký průmysl) je na základě dostupných dat v současnosti asi největším problémem klasifikace LCZ. Rozdílovým faktorem mezi LCZ 8 a LCZ 10 jsou v podmínkách České republiky v mnohých případech pouze hodnoty emisí antropogenního tepla.

Areály LCZ A (hustě osázené stromy) jsou v rámci kompaktního města zastoupeny v Brně 8,4 %, v Praze 7,6 %, v Hradci Králové 3,8 % a v Olomouci pouze 0,8 % (obr. 4). LCZ B (rozptýlené stromy) potom v Brně 16,9 %, v Praze 15,8 %, v Hradci Králové 11,0 % a v Olomouci 10,2 %. Olomouc navzdory několika parkům disponuje nejmenší rozlohou ploch s vyšší vegetací. Vzhledem k utváření teplotního pole města je však nutné zmínit, že v Olomouci je velká část zelených ploch s vysokou vegetací lokalizována v centru města (obr. 5). Zelené plochy s vyšší vegetací jsou především v denních hodinách málo náchylné k výskytu vysokých teplot vzduchu a mají potenciál ochlazovat i přilehlé zóny [Bowler et al., 2010].

V rámci zkoumaných měst byla největší část zelených ploch klasifikována jako LCZ D (nízká vegetace). Nejvíce v Hradci Králové (36,1 %), nejméně v Praze (11,0 %). V denních hodinách nelze LCZ D na rozdíl od LCZ A a LCZ B považovat za zóny s předpokladem nižších teplot vzduchu. S ohledem na své okolí mohou být dokon-

ce náchylné k výskytu vyšších teplot vzduchu [Lehnert et al., 2015]. Ve večerních hodinách dochází v LCZ D k rychlému poklesu teplot [Leconte et al., 2016], a v nočních hodinách proto areály LCZ D zpravidla patří k chladnějším (Tab. 2). Zejména v blízkosti lokalit s vysokou koncentrací obyvatel je proto vhodným opatřením areály nízké vegetace (LCZ D) doplňovat vyšší vegetací (stromy).

Otevřená prostranství ve městech jsou mimo LCZ D tvořena i LCZ E (ztvrzené plochy). Nejvyšší zastoupení zón klasifikovaných jako LCZ E má Praha (12,6 %), následuje Brno (7,4 %), Olomouc (5,5 %) a nejméně Hradec Králové (4,0 %). Přesto, že v kontextu LCZ nebyl v této zóně dosud proveden dostatek relevantních studií (Tab. 2), je patrné, že areály LCZ E tvořené nepropustnými povrchy (např. parkoviště, odstavné plochy, železniční tělesa, apod.) vykazují především v denních hodinách značnou náchylnost k výskytu vysokých teplot vzduchu. Je proto vhodné tyto plochy nerozšiřovat, stávající fragmentovat a osazovat zelení.

Areály LCZ G (voda) jsou na místní úrovni vytvářeny vodními plochami, které svou rozlohou obvykle výrazněji přesahují 1 ha (v závislosti na okolním prostředí), největšími vodními toky (pokud není vodní tok dostatečně široký, nevytváří klima místní prostorové úrovně) a rozlehlými mokřady a bažinami. V rámci kompaktní zástavby bylo největší zastoupení LCZ G zjištěno v Praze (2,0 %) následované Hradcem Králové (1,7 %), tedy městy, kterými protékají velké řeky (Vltava, resp. Labe). Rozsáhlejší vodní plochy a vodní toky zpravidla v blízkém okolí snižují amplitudu teploty vzduchu (denní teplotní extrémy). Příkladem vodní plochy v blízkosti města je Brněnská přehrada.

3.2 Význam LCZ při studiu klimatu města a plánování adaptačních opatření

Rozloha kompaktní zástavby, podíl jednotlivých LCZ, jejich struktura a poloha vzhledem ke středu města má významný vliv na formování teplotního pole města [Leconte et al., 2015; Geletič et

al., 2016]. Doposud publikované klimatologické studie dokládají relevanci LCZ z hlediska teploty vzduchu [např. Alexander a Mills, 2014; Stewart et al., 2013; Müller et al., 2014]. Na základě syntézy výsledků těchto studií můžeme z tříd LCZ vyskytujících se ve středoevropských městech za náchylné k vysokým teplotám považovat především LCZ 2 (středně vysoká kompaktní zástavba), a to ve večerních a nočních hodinách (Tab. 2). V denních hodinách, kdy kompaktní zástavba vytváří stinné prostředí, je situace odlišná. Rozdíly mezi třídami LCZ jsou celkově méně výrazné. V závislosti na místních a regionálních specifických podmínkách mohou k LCZ s nejvyššími teplotami patřit LCZ E (ztvrzené plochy), LCZ 8 (nízká zástavba s rozsáhlými objekty), LCZ 5 (rozvolněná středně vysoká zástavba) nebo dokonce LCZ D (nízká vegetace).

Klasifikace LCZ přímo neposkytuje informace o konkrétních teplotních poměrech dané lokality, ty se mohou lišit v důsledku rozdílné velikosti měst, reliéfu, vzorce zástavby, mezoklimatu atd. [Bokwa et al., 2015; Leconte et al., 2015; Lehnert et al., 2015]. Poskytuje však prvotní informaci o tom, jakou místní modifikaci teplotních poměrů je možné v dané lokalitě očekávat (např. náchylnost k výskytu vysokých teplot vzduchu v nočních hodinách). Pokud bude klasifikace LCZ považována za první krok při studiu klimatu (teplotního pole) města za účelem přípravy adaptačních opatření, ve druhém kroku může následovat účelová studie teplotních poměrů ve vytipovaných lokalitách. Ve třetím kroku bude možné modelovat klima (teplotní poměry) lokality nebo města s využitím tzv. „what-if scénářů“ (jak se klima změní, když provedeme dané opatření).

4. Závěr

Prostorové rozložení místních klimatických zón (LCZ) ve čtyřech modelových městech poukazuje na obecné zákonitosti lokalizace LCZ v největších městech České republiky a zároveň na specifika jednotlivých měst. Vzhledem k zjištěnému prostorovému rozložení LCZ ve zkoumaných městech

a popsanému vlivu LCZ na teplotní poměry města je současně možné konstatovat, že je obecně zapotřebí: 1) přijímat opatření vedoucí ke zvýšení podílu ploch s vysokou vegetací na úkor ploch s nízkou vegetací, 2) přijímat opatření vedoucí ke snížení vysokého podílu nepropustných a zastavěných povrchů v největších městech a 3) přijímat opatření omezující vznik rozlehlých areálů LCZ 8 (nízká zástavba s rozlehlými objekty) v rámci kompaktní zástavby města. Přesto, že klasifikace LCZ neposkytuje informace o konkrétních teplotních poměrech dané lokality, je v kontextu současného poznání na úrovni jednotlivých měst a městských částí vhodným prvním krokem pro další studium klimatu města, jeho modelování a plánování adaptačních opatření „na míru“.

Použité zdroje:

- ALEXANDER, Paul J. – MILLS, Gerald. Local Climate Classification and Dublin's Urban Heat Island. In: *Atmosphere*, 2014. roč. V, č. 4, s. 755–774. ISSN 2073-4433.
- BERANOVÁ, Romana – HUTH, Radan. Pražský tepelný ostrov za různých synoptických podmínek. In: *Meteorologické zprávy*, 2003, roč. LVI, č. 5, s. 137–142. ISSN 0026-1173.
- BECHTEL, Benjamin – PESARESI, Martino – SEE, Linda et al. Towards consistent mapping of urban structures-global human settlement layer and local climate zones. In: *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 2016, roč. XLI-B8, s. 1371–1378. ISSN 1682-1750.
- BOKWA, Anita – HAJTO, Monika J. – WALAWENDER, Jakub P. et al. Influence of diversified relief on the urban heat island in the city of Kraków, Poland. In: *Theoretical and Applied Climatology*, 2015, roč. CXXII, č. 1–2, s. 365–382. ISSN 0177-798X.
- BOWLER, Diane E. – BUYUNG-ALI, Lisette – KNIGHT, Teri M. et al. Urban greening to cool towns and cities: A systematic review of the empirical evidence. In: *Landscape and urban planning*, 2010, roč. XCVII, č. 3, s. 147–155. ISSN 0169-2046.
- Český statistický úřad. *Malý lexikon obcí České republiky – 2015* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015 [cit. 15. 10. 2016]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2015>>.
- DOBROVOLNÝ, Petr – ŘEZNIČKOVÁ, Ladislava – BRÁZDIL, Rudolf et al. *Klima Brna: Víceúrovňová analýza městského klimatu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 200 s. ISBN 978-80-210-6029-6.
- GELETIČ, Jan – LEHNERT, Michal. GIS-based delineation of local climate zones: The case of medium-sized Central European cities. In: *Moravian Geographical Reports*, 2016, roč. XXIV, č. 3, s. 2–12. ISSN 1210-8812.

- GELETIČ, Jan – LEHNERT, Michal – DOBROVOLNÝ, Petr. Modelled spatio-temporal variability of air temperature in an urban climate and its validation: a case study of Brno (Czech Republic). *Hungarian Geographical Bulletin*. 2016, roč. 65, č. 2, s. 169–180. ISSN 2064-5031.
- HALÁS, Marián – ROUBÍNEK, Pavel – KLA-DIVO, Petr. Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: teoretické přístupy, vymezení, typologie. In: *Geografický časopis*. 2012, roč. LXIV, č. 4, s. 289–310. ISSN 0016-7193.
- KYSELÝ, Jan. Recent severe heat waves in central Europe: how to view them in a long-term prospect? In: *International Journal of Climatology*. 2010, roč. XXX, č. 1, s. 89–109. ISSN 1097-0088.
- LECONTE, Francois – BOUYER, Julien – CLAVERIE, Rémy, et al. Using Local Climate Zone scheme for UHI assessment: Evaluation of the method using mobile measurements. In: *Building and Environment*. 2015, roč. LXXXIII, s. 39–49. ISSN 0360-1323.
- LECONTE, Francois – BOUYER, Julien – CLAVERIE, Rémy, et al. Analysis of nocturnal air temperature in districts using mobile measurements and a cooling indicator. Theoretical and Applied Climatology [online]. Vídeň: Springer, 2016. [cit. 22. 8. 2016]. Dostupné na www: <<http://link.springer.com/article/10.1007/s00704-016-1886-7>>.
- LEHNERT, Michal – GELETIČ, Jan – VYSOUDIL, Miroslav et al. Urban field classification by "local climate zones" in a medium-sized Central European city: the case of Olomouc (Czech Republic). In: *Theoretical and Applied Climatology*. 2015, roč. CXXII, č. 3–4, s. 531–541. ISSN 0177-798X.
- LHOTKA, Ondřej – KYSELÝ, Jan. Characterizing joint effects of spatial extent, temperature magnitude and duration of heat waves and cold spells over Central Europe. In: *International Journal of Climatology*. 2015, roč. XXXV, č. 7, s. 1232–1244. ISSN: 1097-0088.
- Meteorologický slovník výkladový a terminologický* [online]. Praha: Česká meteorologická společnost, 2015 [cit. 24. 10. 2016]. Dostupné z: <<http://slovník.cmes.cz/>>.
- Ministerstvo životního prostředí. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2015 [cit. 24. 10. 2016]. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf)>.
- MÜLLER, Nicole – KUTTLER, Wilhelm – BARLAG, Andreas-Bent. Counteracting urban climate change: adaptation measures and their effect on thermal comfort. In: *Theoretical and Applied Climatology*, 2014, roč. CXV, č. 1–2, s. 243–257. ISSN 0177-798X.
- OUŘEDNÍČEK, Martin – ŠPAČKOVÁ, Petra – NOVÁK, Jakub et al. *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. 1. vyd. Praha: Academia, 2013. 200 s. ISBN 978-80-200-2226-4.
- PONDĚLÍČEK, Michael – BÍZEK, Vladislav et al. *Adaptace na změnu klimatu*. 1. vyd. Hradec Králové: Civitas per Populi, o.p.s., 2016, 173 s. ISBN 978-80-87756-09-6.
- SKALÁK, Petr – ŽÁK, Michal – ZAHRADNÍČEK, Pavel et al. Příspěvek projektu UHI k poznání klimatu Prahy. In: *Meteorologické Zprávy*. 2015, roč. LXVIII, č. 1, s. 18–23. ISSN 0026-1173.
- STEWART, Iain D. – OKE, Tim R. Local Climate Zones for Urban Temperature Studies. In: *Landscape and urban planning*. 2012, roč. XCIII, č. 12, s. 1879–1900. ISSN 0169-2046.
- STEWART, Iain D. – OKE, Tim R. – SCOTT KRAYENHOFF, E. Evaluation of the 'local climate zone' scheme using temperature observations and model simulations. In: *International Journal of Climatology*. 2013, roč. 34, č. 4, s. 1062–1080. ISSN 1097-0088.
- STŘEDOVÁ, Hana – STŘEDA, Tomáš – LITSCHMANN, Tomáš. Smart tools of urban climate evaluation for smart spatial planning. In: *Moravian Geographical Reports*. 2015, roč. XXIII, č. 3, s. 47–57. ISSN 1210-8812.
- SÝKORA, Luděk – POSOVÁ, Darina. Formy urbanizace: kritické zhodnocení modelu stadií vývoje měst a návrh alternativní metody klasifikace forem urbanizace. In: *Geografie*, 2011, roč. 116, č. 1, s. 1–22. ISSN 1212-0014.
- VELEBNÁ BREJCHOVÁ, Eva – KARLOVÁ, Jitka – PIKLOVÁ, Libuše et al. *Adaptace na změnu klimatu ve městech*. 1. vyd. Praha: Nadace partnerství, 2015, 79 s.
- VYSOUDIL, Miroslav – FRAJER, Jindřich – PAVELKOVÁ-CHMELOVÁ Renata et al. *Podnebí Olomouce*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 211 s. ISBN 978-80-244-3285-4.

Mgr. Michal Lehnert, Ph.D.
Katedra geografie
Univerzita Palackého v Olomouci

Mgr. Jan Geletič
Geografický ústav
Masarykova univerzita

ENGLISH ABSTRACT

Local climate zones and their importance for Czech cities, by Michal Lehnert & Jan Geletič

One of the manifestations of climate change in Central Europe is a more frequent occurrence of heat waves. Cities are looking for measures to eliminate the impact of temperature extremes on the population. When studying urban temperature conditions and planning the measures for adaptation, the first step is to identify the locations where higher air temperatures can be expected, due to their physical structure. The world standard for climate typology at the local level (e.g. for a block of buildings) is the concept of local climate zones (LCZs). This article introduces the concept of local climate zones to professionals and describes the basic rules of the spatial distribution of LCZs, using examples from the cities of Brno, Hradec Králové, Olomouc and Prague. The spatial distribution of LCZs in these cities show that measures should be taken in order to (1) increase the share of high plant areas (LCZ A, dense trees; LCZ B, scattered trees) to the exclusion of low plant areas (LCZ D); (2) decrease the share of impervious and built-up surfaces (3) restrict the development of new, large areas of low-rise buildings (LCZ 8) in compact urban areas.

HORNICKÁ TRADICE JAKO TÉMA ČESKO-SASKÉ PŘEŠHRANIČNÍ POLUPRÁCE¹⁾

Lukáš Novotný

Článek se zabývá problematikou hornictví a jeho významem pro současnou česko-saskou přeshraniční spolupráci. Stat' prezentuje výsledky šetření, které bylo realizované v české i saské části Krušnohoří. Výzkum se zaměřoval na téma hornictví a na jeho potenciál pro přeshraniční aktivity, zejména v oblasti cestovního ruchu a širší územní spolupráci mezi Čechy a Sasy. Klademe si zde následující otázky: jakou úlohu sehrává hornictví v rámci přeshraniční spolupráce, jakým způsobem je hornická tradice zastoupena v povědomí Čechů a Sasů, co tamní obyvatelé znají o této tradici a o tradicích sousedské země a jaký potenciál a jaké deficity se vyskytují v rozvoji cestovního ruchu v souvislosti s její přítomností v česko-saském pohraničí.

Klíčová slova: Česká republika, Sasko, přeshraniční spolupráce, česko-saské vztahy, hornictví.

Úvod

Hornická tradice je dnes významným tématem česko-saské přeshraniční spolupráce, odkaz na ni je dnes novým tématem přeshraničního územního rozvoje. Obce, v nichž se dochovala tato tradice (která sahá až do středověku), se totiž rozhodly, že se pokusí toto dědictví zachovat i pro další generace. Vznikla tak společná česko-německá iniciativa, která chce památky, kterých jsou v českém i saském Krušnohoří desítky, zanést na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Hornictví tím zasahuje do přeshraničního územního rozvoje, a to hned v několika oblastech, především však v cestovním ruchu. Žádost

k UNESCO je již vypracována a podána a dotčené obce, na české straně mj. Ostrov, Boží Dar, Jáchymov nebo Krupka, na saské pak významná krušnohorská města, mezi nimi Freiberg nebo Marienberg, si od začlenění na tento prestižní seznam slibují především navýšení cestovního ruchu. Jedná se tak o významný projekt přeshraničního regionálního rozvoje, který nemá v dosavadní česko-německé kooperaci obdobu [Jeřábek et al. 2010; Müller 2014].

Pohraniční oblasti představují specifický případ prostoru [Omoniyi 2014]. Zpravidla jsou to periferní oblasti, jež jsou obecně výsledkem nerovnoměrného rozvoje společnosti v daném území.

To má své specifické historické, politické, ekonomické, sociální, kulturní ale i přírodní faktory, pohraniční oblasti totiž leží často mimo hlavní jádrové oblasti a rozvojové

Osy. Proto se jedná o regiony méně vyspělé s četnými socioekonomickými a demografickými problémy. Jejich rozvoj je tak výzvou a předmětem jednak regionální politiky, ale také různorodé přeshraniční spolupráce. Je třeba si uvědomit, že s výjimkou Prahy a dalších dvou krajů se všechny ostatní české kraje rozkládají při státní hranici. Přeshraniční spolupráce je tak předmětem jejich regionálního rozvoje. Přeshraniční cestovní sehraává v tomto regionálním plánování zcela zásadní úlohu.

Hornická tradice a aktivity směřující k zapsání těchto památek na seznam UNESCO jsou takovouto významnou aktivitou regionálního plánování. V Drážďanech podepsali 20. ledna 2014 tehdejší ministři kultury společnou dokumentaci k česko-saské žádosti o zápis „Hornické kulturní krajiny Erzgebirge/Krušnohoří“ na Seznam světového dědictví UNESCO. Tímto byly završeny přípravné práce, jejichž cílem je zařazení Krušných hor mezi největší skvosty světového kulturního dědictví.

Tato studie se na hornickou tradici a na současné aktivity k posílení jejího odkazu v Krušnohoří zaměřuje. Dolování rud zde má skutečně několik staletí dlouhou tradici s tím, že aktivi-

1) Text byl podpořen projektem GAČR „Aktivní hranice jako zdroj evropeizace veřejné sféry. Případ trojmezních euroregionů Nisa a Šumava“, reg. č. 17-03881S.

ty, které na tyto dřívější způsoby obživy upomínaly, se v pohraničí dochovály často v nezměněné podobě. Tím je na co vzpomínat a tím je co nabízet také těm, kdo Krušnohoří navštíví. V této studii si klademe otázku, jakou úlohu sehrává hornictví v rámci přeshraniční spolupráce, jakým způsobem je hornická tradice zastoupena v povědomí Čechů a Sasů, co tamní obyvatelé znají o této tradici a o tradicích sousedské země a jaký potenciál a jaké deficity se vyskytují v rozvoji cestovního ruchu v souvislosti s její přítomností v česko-saském pohraničí. Na tyto otázky chceme odpovědět za pomoci empirického šetření, které bylo realizováno formou dotazníků v místech, kde se vyskytují stoly, hamry či jiné pozůstatky důlní činnosti. Dotazování probíhalo na české straně v Abertamech, Božím Daru, Horní Blatné, Jáchymově a Ostrově nad Ohří, tedy v místech, kudy na české straně vede Stříbrná stezka, která spojuje místa s hornickými památkami. Na saské straně to pak bylo ve městech západní části této stezky, konkrétně ve Schwarzenbergu, Annaberg-Buchholzi a v Marienbergu. Dotazování probíhalo v červenci 2016 mezi rezidenty v tamních obcích. Šetření bylo zaměřeno na poznání aktuálního stavu současné česko-saské spolupráce a je výsledkem dlouholeté kooperace univerzit v Ústí nad Labem a Chemnitz. Na české straně bylo shromážděno 350 dotazníků, na saské 550. Na výzkumu participovali studenti obou jmenovaných univerzit. Výběr byl kvótní s drobnými odchylkami na české straně – vzhledem k malému geografickému území, na něž vede Stříbrná stezka a k menšímu počtu návštěvníků hornických atrakcí.

Přeshraniční spolupráce a cestovní ruch

Přeshraniční spolupráci definujeme jako specifickou formu aktivit, při níž dochází k aktivní účasti občanů či celých sociálních skupin na utváření nějakých společných hodnot. [Zich 2005]. Je to cílevědomá činnost, ať už institucionalizovaná (např. v podobě partnerských obcí či jiných partnerství) či neinstitutionalizovaná, jejímž cílem má být vzájemné poznávání, zís-

kávání důvěry a snaha pochopit druhou zemi a její obyvatele. Přeshraniční aktivity můžeme tedy chápat jako jakýsi pokus o minimalizaci role hranice. Přeshraniční spolupráce chce odstranit omezení každodenního života a vývoje způsobeného přítomností státní hranice [Kurczewska 2009]. Významným smyslem přeshraniční spolupráce je odstraňování asymetrií. Toto odstraňování nerovností vychází často od tzv. lokálních elit a obecně vzato můžeme říci, že probíhá snadněji o příslušníků vyšších a středních vrstev [Faist 2016].

Přeshraniční cestovní ruch je taková forma cestovního ruchu, která je zaměřena na utváření společných přeshraničních strategií a programů. To zahrnuje mimo jiné i rozvoj služeb cestovního ruchu resp. gastronomie. Obecně je zde pozornost zaměřena na rozvoj služeb v pohraničních oblastech a na utváření společného přeshraničního destinačního managementu. Hovoříme pak také o interkulturním managementu. Přeshraniční spolupráce je vykonávána jak samosprávnými, tak i ostatními subjekty, v prvním případě nejčastěji obcemi nebo kraji, v druhém například spolky, vzdělávacími institucemi atd. [Jetmar 2007]. Je tedy výsledkem víceúrovňového vládnutí.

Hornictví v česko-saském pohraničí

Hornictví má v regionu česko-saského Krušnohoří bohatou historii. [Müller 2014; Hajek 2014]. Zejména na saské straně je předmětem intenzivního destinačního marketingu. Jedním z projektů v této oblasti je Stříbrná stezka/Silberstraße, která je na saské straně 140 km dlouhá a která odbočuje z města Annaberg-Buchholz do České republiky, konkrétně na Boží Dar, Jáchymov a končí v Ostrově nad Ohří. Stezka je jedním z přeshraničních projektů, který se snaží uchovat tematiku dobývání rud v historické paměti v obou částech Krušnohoří. Původně se jednalo o ryze saský projekt. Nutno však

dodat, že nově jsou to i města a obce v ČR, která se snaží tyto aktivity, které byly po dlouhá desetiletí za komunismu umrtvovány, obnovovat [Müller 2014]. Jsou jim k tomu nápomocny mimo jiné i přeshraniční programy, které vypisuje Evropská unie mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko. Jedním z jejich prioritních cílů je zde je podpora posilování společného kulturního vědomí těchto specifických pohraničních oblastí.

Velmi silná je v tomto ohledu tradice na saské straně. Jako příklad můžeme ukázat výše zmiňovaný projekt Stříbrné stezky. Ta je aktivitou Turistického spolku Krušnohoří (Tourismusverband Erzgebirge e.V.) a záměrem je propojit kulturní a technické památky, odkazující na hornictví. Po celých Krušných Horách vznikaly v uplynulých stáletích doly, hamry, fabriky i další objekty, které se v řadě případů zachovaly dodnes, stejně jako slavnosti a ostatní tradice, opět dochované zejména na saské straně hranice [Hajek 2014]. Stříbrná stezka kopíruje v Sasku do značné míry dřívější dopravní cesty, po nichž se transportovaly rudy: vede ze Cvikova přes Schneeberg, Schwarzenberg, Annaberg-Buchholz, Marienberg, Lengenfeld do Freibergu. Stezka však Krušné Hory i opouští - pokračuj dál přes Freital až do Drážďan, do tamní saské pokladnice. To je symbolické proto, že je v tamních muzejních sbírkách dodnes k vidění řada mimořádně cenných předmětů, vyrobených právě například z krušnohorského stříbra či jiných rud.

Mezi Annabergem a Lengenfeldem stezka částečně lemuje tzv. stříbrnou vagonovou stezku, starou poštovní a obchodní cestu, podobně také z Freibergu do Freitalu kopíruje starou knížecí stez-

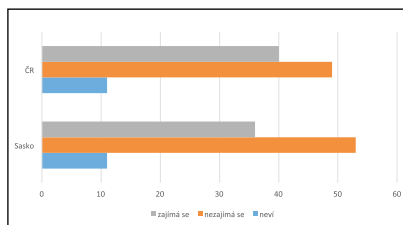
ku. Stezka je silniční, lze ji však projet i na kole, převážně po dobře sjízdných a udržovaných cyklostezkách. Odbočka stezky z Annabergu do Čech následuje starou poštovní cestu, která vedla původně z Cvikova až do Karlových Varů, tedy také zde se navazuje částečně na staré historické cesty. Z hlediska cestovního ruchu jsou stezkou propojeny různé památky, odkazující na dřívější důlní činnost Krušnohoří. Zaměřena je sice převážně na Sasko a tamní objekty hornictví, ovšem odbočkou do Ostrova nad Ohří zahrnuje také významné památky Ostrovska. Ty se snaží zpropagovat jako atraktivitu cestovního ruchu, ať už to jsou tamní naučné stezky, přístupné štolý či hamry.

Také samotné rudy, které se zde dobývaly, lze obdivovat v muzeích v pohraničí, patrně nejceněnější sbírku tohoto typu mají ve Freibergu (i s odkazem na dobývání rud v české části Krušných hor), menší sbírky existují i na české straně, např. v Mostě nebo Jáchymově. A i ukončení Stříbrné stezky v rezidenčním městě Saská, v Drážďanech, je de facto pokračováním těchto sbírek, v tamních „Uměleckých sbírkách“ (Kunstsammlungen) jsou totiž dochovány cenné četné produkty z těchto rud. V celém krušnohorském regionu se koná řada městských a hornických slavností, vánočních trhů, řemeslných přehlídek a dalších akcí, které upomínají na hornickou tradici.

Empirické šetření

Empirické šetření bylo realizováno v rámci dlouhodobé partnerské kooperace mezi univerzitami v Ústí nad Labem a Chemnitz. Návržnost dotazníků byla poměrně velká, protože sběr pobíhat osobně. Úvodem je třeba poznamenat, že v této studii je prezentována pouze ta část z celkového šetření, která se věnuje cestovnímu ruchu a regionálnímu rozvoji. Samo šetření bylo komplexnější a je v současné době teprve vyhodnocováno – zejména s ohledem na různé podoby přeshraniční spolupráce.

U většiny obyvatel českého a saského Krušnohoří přetrvávají podle výsledků nadále takové vzorce chování, které většinově vedou k nezájmu o sousedskou zemi.²⁾ V případě českého pohraničí projevuje nezám 49 procent respondentů, u Sasů se jedná o 53 procent. Při srovnání s předchozími výzkumy, realizovanými v pohraničních oblastech, však můžeme konstatovat, že se počet těch občanů z obou zemí, kteří nemají o sousedskou zemi zájem, pomalu a postupně snižuje. Patrně je to důsledkem jisté mentální normalizace vzájemných vztahů, postupného narovnávání životní úrovně v obou pohraničních úsecích a také evropeizace vzájemných vztahů (jistou roli zde zřejmě sehrávají i projekty, financované v rámci evropské kohezní politiky). Zájem o sousedskou zemi je přitom vyšší v případě České republiky. To je zde dáno jistě i celkovou blízkostí státní hranice v rámci zkoumaného úseku v ČR. Více se zde zajímají muži než ženy a významným determinantou zde je vzdělání – čím vyšší je dosažené, tím častěji se objevily pozitivní postoje vůči sousedské zemi. To nebylo zřejmé pouze v této otázce, ale i v otázkách dalších.

Údaje v %

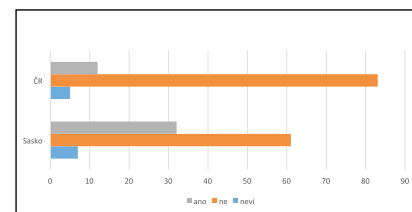
Zdroj: autor (vlastní šetření)

Také v otázce, jestli respondenti navštívili někdy nějakou památku ze sousední oblasti Krušných hor, registrujeme převážně nesouhlasné odpovědi. V případě Čechů se jedná dokonce až o 83 procent respondentů, kteří udali, že nikdy v saském Krušnohoří žádnou památku nenavštívili. O něco méně než dvě třetiny Sasů odpovědělo to samé na saské straně. Pro marketéry v oblasti přeshraniční cestovního ruchu se tak jedná o velkou výzvu, obyvatelstvo na obou stranách hranice je totiž většinově netknuto informacemi o památkách v pohraničí,

jak si ukážeme ještě níže, a většinově ještě žádnou z nich nenavštívilo. Vzhledem k tomu, že většina památek dnes již je informačně k dispozici i v jazyce sousedské země (s tím, že jisté deficity existují na německé straně Krušnohoří s ohledem na češtinu), tak je to již dnes především úkolem přeshraničního marketingu, aby na tyto památky dostatečně upozorňovat.

V doplňující otázce respondenti mohli napsat, kterou konkrétní památku nebo alespoň konkrétní místo z druhé části Krušných hor navštívili (za účelem kulturního vyžití). Na české straně se nejčastěji objevovaly Karlovy Vary, z hornických míst se pak ojediněle objevil Jáchymov. V případě saské strany se stejně ojediněle párkrát objevil Annaberg-Buchholz a Schwarzenberg s odkazem na tamní sportovní možnosti (aquaparky), vánoční trhy či jiné slavnosti (při nichž se ukazuje též hornická tradice). S ohledem na blízkost státní hranice u oblasti hraničního přechodu Potůčky pak neudívá, že hrstka respondentů z české strany uvedla jako památku zpřístupněné štolý, zejména tu v sousedním Johanngeorgenstadtu.

Informační deficit směrem k sousedské zemi je zde tedy zřejmý. Pokud města a obce v pohraničních oblastech deklarují, že mají zájem o klientelu ze sousední země, což se opakovaně děje, pak je třeba změnit dosavadní komunikační formy, přidat v propagaci těchto aktivit. Společné internetové stránky v češtině a němčině, naučné stezky a další již existující činy je tak třeba ještě více propagovat. Je totiž s podivem, že jich je v rámci česko-saské přeshraniční spolupráce již několik, dosud jsou však dopady těchto aktivit patrně spíše okrajové.

Údaje v %

Zdroj: autor (vlastní šetření)

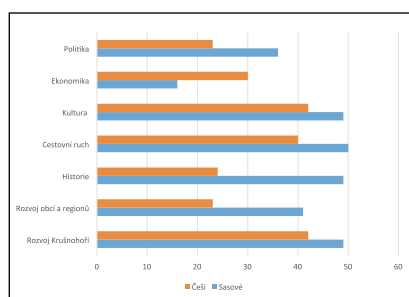
2) Na tuto skutečnost již upozornily i předchozí výzkumy, ať už výzkumy dnes již neexistujícího výzkumného týmu České pohraničí Sociologického ústavu AV ČR [např. Zich 2001; Houžvička, Novotný 2007], nebo výzkumy z pozdější doby, realizované například v rámci Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem [Novotný 2015]. Počty aktivních nositelů přeshraniční spolupráce v těchto výzkumech nejsou nikdy příliš vysoké, což dokládá patrně nadále přítomnou existenci zábran a bariér v myšlení lidí z doby studené války.

Třetí tematický blok z tohoto šetření se dotazoval na témata, která mají podle mínění respondentů potenciál pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Zde je vidět, že jsou to zejména kultura, cestovní ruch a také oblast Krušných hor, tedy obecně vzato „měkká“ a nekonfliktní odvětví, v nichž spatřuje populace v obou zemích potenciál pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Ve všech těchto oblastech pozorujeme poněkud pozitivnější mínění u Sasů. V některých z těchto navržených bodů se odpovědi přitom poměrně silně liší, což se vztahuje zejména na historii. Češi jsou podle všeho nadále (zejména ti starší) zatíženi zejména negativní zkušeností z doby nacismu, což se zde ještě patrně projevuje jako indikátor, který je vede k menší otevřenosti v této oblasti. Na druhou stranu ukázala již však i předchozí šetření, že zejména nekonfliktní historie, tedy ta mimo 20. století, má i na české straně jistý pozitivní potenciál k aktivitám v přeshraniční spolupráci (Houžvička - Novotný 2007).

Na saské straně jsou respondenti silněji než v ČR nakloněni kooperaci v oblasti rozvoje obcí a regionů a pak také v politice. Češi k tomu tendují podstatně méně často, ochota spolupracovat na přeshraničním rozvoji obcí a regionů je skutečně velmi malá, takřka poloviční, než je tomu u Sasů. Naopak výrazně větší připravenost vykazujeme coby ČR v případě spolupráce v kooperaci v ekonomických tématech, což není zřejmé naopak u Sasů. Ti nevidí v této formě kooperace žádný viditelný přínos (vzhledem k ekonomickým disparitám mezi oběma regiony je to pochopitelné). Také například zájem o práci v druhém pohraničí mají Češi výrazně větší. U Sasů tyto potřeby fakticky neexistují. Zrovna ve zkoumané oblasti karlovarského pohraničí je pendlerství zejména do oblasti služeb, gastronomie a cestovního ruchu poměrně rozšířené. Je to dáno mimojiné i dobrými znalostmi německého jazyka u tamních Čechů.

Poměrně velký zájem kooperovat je pak zachytitelný v oblasti cestovního ruchu. U Čechů to vykázalo 40 procent respondentů, u Sasů dokonce každý druhý. Evidentně je tento deklarovaný zájem v rozporu s tím, jak se pak Češi a Němci chovají v krušnohorském pohraničí, protože z šetření plyne, že zájem o památky a pamětihodnosti sousedské země není tolik veliký, dokonce je patrné, že většina tamních obyvatel ještě žádnou z památek nenavštívila. Přesto je však na místě to považovat za dobrý předpoklad pro rozvoj přeshraničních aktivit v těchto oblastech. Ty by měly více zohledňovat také mladou generaci a měly by více odpovídat trendům v současné marketingové komunikaci, zejména s ohledem na využívání nejnovějších médií a sociálních sítí.

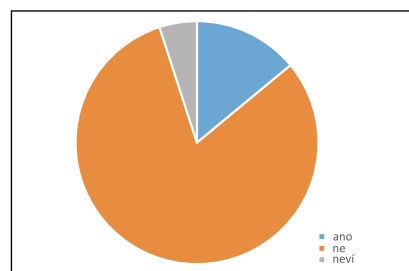

Údaje v %

Zdroj: autor (vlastní šetření)

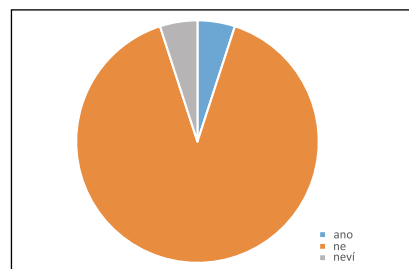
Většina respondentů na obou stranách hranice nezná hornické památky sousední země. V případě Čechů se jednalo o 85 procent respondentů, u Sasů jde o 83 procent. Kooperace v oblasti hornického odkazu tedy nemůže navázat na vědomí obyvatel obou částí pohraničních úseků. Hornictví obyvatel považují za tradici, kterou vnímají pouze ve své části pohraničí, nikoli však v sousedství v pohraničí. Destinační management by se tedy měl bezesporu vydat cestou navyšování vědomostí o hornických památkách druhé země. Pokud se totiž české a saské památky mají brzy dostat na seznam světového kulturního dědictví UNESCO, pak je zapotřebí, aby občané na obou stranách hranice o výskytu těchto památek věděli. Je třeba působit aktivně také ve školách. Regionální dějiny jsou zejména v České republice, ovšem také na saské straně poněkud opomíjeny. Zrovna v obcích českých a saských Krušných Hor by tomu však tak být nemělo a těmto aktivitám by měla být věnována pozornost.

Vzhledem k tomu, co je popsáno výše, nepřekvapí, že známým produktem cestovního ruchu není Stříbrná stezka. U Čechů ji nezná 90 procent respondentů, u Sasů 81. Na saské straně to může udivit i proto, že Sasové vynakládají na její prezentaci výrazně více peněz, než je tomu na české straně. Opět je to tedy především výzva pro zaměstnance v oblasti cestovního ruchu v obou pohraničních oblastech, případně i pro donátory výzkumu, univerzity a další výzkumná či jiná zařízení, aby se pokusily tento bezesporu velmi prospěšný projekt k prezentaci hornických památek více zpropagovat.

Údaje v %

Zdroj: autor (vlastní šetření)

Údaje v %

Zdroj: autor (vlastní šetření)

Závěr

Závěrem konstatujeme, že hornictví je tématem, které má potenciál pro rozvoj přeshraniční spolupráce. Ostatně podaný projekt na zařazení na seznam světového kulturního dědictví UNESCO je toho jasným dokladem. Z šetření je však zřejmé, že občané obou pohraničních úseků si většinou nejsou vědomi tohoto přeshraničního potenciálu. Hornictví je chápáno spíše jako lokální prvek, který nutně nevidí v kontextu přeshraničních aspektů v Krušnohoří. Výzkum ukázal, že respondenti většinou neznají hornické památky sousedské země. Je tak třeba naléhavě vylepšit přeshraniční marketingovou komunikaci, což se vztahuje jak na dotčené saské instituce,

kteř se zabývají regionálním rozvojem a cestovním ruchem, ale také složkami, které toto vykonávají na úrovni krajů Karlovarského a Ústeckého a na saské straně na úrovni Svobodného státu Sasko. Na české straně by se do těchto aktivit patrně měl zapojit také Czech-Tourism coby klíčová příspěvková organizace MMR, která má marketingovou komunikaci a destinační management ČR v zahraničí zejména na starosti.

Marketingová komunikace by v těchto otázkách měla odrážet i trendy tzv. nových médií. Je třeba posílit obecně také edukaci, tedy povědomí o hornickém regionu zejména ve školách. Vzdělávací projekty je zde možné žádat a realizovat i v rámci přeshraničních programů mezi ČR a Svobodným státem Sasko. Vzniknout by kupříkladu mohla mobilní aplikace, která by tyto památky propojila, případně jiné aktivity podobného typu při zohlednění tzv. nových médií a sociálních sítí. Jistě by pak stálo za to se také inspirovat jinde, kde mají zkušenosti s podobným přeshraničním destinačním managementem. V případě Krušnohoří se jedná skutečně geologicky o unikát, který nemá ve světě obdobu. Nejde jen o samotnou hornickou tradici, ale také o to, že tato byla a dnes opět je kultivována a rozvíjena společně Čechy a Sasy. V tom je též značné specifikum této podoby kooperace. Zachovat pro ostatní generace postupný rozvoj (ale i následný úpadek) hornických a hutních metod je tak rozhodně na místě.

Použité zdroje:

- FAIST, Thomas. Cross-Border Migration and Social Inequalities. In: *Annual Review of Sociology*, 2016, Sv. 42, č. 3, s. 323–346.
- GIDDENS, Anthony. 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press, 1984. 201 s. ISBN 978-39-8694-835-04.
- HAJEK, Walter. *Mineralien aus dem Erzgebirge. Revier der Bergstadt Marienberg im sächsischen Erzgebirge*. Clausthal-Zellerfeld: Papierflieger Verlag GmbH.
- HOUŽVIČKA, Václav – NOVOTNÝ, Lukáš. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 172 s. ISBN 978-80-7330-109-5.
- JEŘÁBEK, Milan a kol. *České pohraničí. Bariéra nebo prostor zprostředkování?* Praha: Academia, 2004. 301 s. ISBN 80-200-1015-3.
- JEŘÁBEK, Milan a kol. *Regionální výzkum v česko-německém pohraničí*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2010. 137 s. ISBN 978-80-741423-6-9.
- JETMAR, Marek. *Meziregionální a přeshraniční spolupráce v cestovním ruchu*. Praha: MMR, 2007. 105 s. Online https://www.mmr.cz/getmedia/bf2b485a-b3cb-416d-8807-b12c4cb3b00c/GetFile9_1.pdf?ext=.pdf (2.1. 2017)
- KASTNER, Quido. *Osídlování českého pohraničí od května 1945*. Working papers, 96:12, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996. 88 s. ISBN 80-85950-19-7.
- KURCZEWSKA, Joanna. Border Metaphors in the Polish Sociology of Borderlands. *Polish Sociological Review*, 2009, Sv. 166, roč. 2, s. 193–212.
- LOFTUS, Bethan. Border regimes and the sociology of policing. *Policing & Society*, 2015, Sv. č. 1, s. 115–125.
- MÜLLER, Hermann. *Die Erzgänge des Annaberger Bergrevieres. Erläuterungen zur geologischen Spezialkarte des Königreichs Sachsen*. Drážďany: Saxoniabuch Dresden, 2014. 152 s. ISBN 978-3957700278.
- MÜLLER, Karel B. Aktivní hranice a evropeizace veřejné sféry. Jak „stejný“ může být i „jiný“ a naopak. *Sociológia*, 2014, sv. 46, č. 4, s. 412–433.

MUSIL, Jiří – MÜLLER, Jan. Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. In: *Sociologický časopis*, 2008, Sv. 44, č. 2, s. 321–348.

NOVOTNÝ, Lukáš. 2009. Zmizelé Čechy: Západovní Krušnohoří. Praha: Nakladatelství Paseka. 60 s. ISBN 978-80-7185-986-4.

NOVOTNÝ, Lukáš. Velká sociologická teorie v „malém“ česko-německém pohraničí. In: JEŘÁBEK, M. (ed.). *Výzkum českého pohraničí*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2015, s. 17–30. ISBN 978-80-7414-944-3.

OMONIYI, Tope. A borderlands' perspective of language and globalization. In: *International Journal of the Sociology of Language*, 2014, Sv. 27, s. 9–23. ISSN 1613-3668.

PECK, Jamie. Geographies of policy: From transfer-diffusion to mobility-mutation. In: *Progress in Human Geography*, 2011, Sv. 35, č. 6, s. 773–797.

PFORR, Herbert. *Zu Gast bei den Bergleuten im Freiburger Silberbergbau*. Erfurt: Sutton Verlag GmbH, 2013. 160 s. ISBN 978-3-95400-305-1.

ROJÍK, Petr. *Historie cínového hornictví v západním Krušnohoří*. Sokolov: Okresní muzeum a knihovna Sokolov. 232 s. ISBN 80-238-6095-X.

SCHÄFERS, Bernhard. *Stadtsoziologie. Stadtentwicklung und Theorien-Grundlagen und Praxisfelder*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. 245 s. ISBN 978-3-531-16412-0.

ZICH, František. *The Bearers of Development of the Cross-Border Community on Czech-German Border*. Sociological Papers 01:4. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2001. 53 s. ISBN 80-85950-95-2.

ZICH, František. *Člověk v pohraničí. Výzkum přeshraničních vlivů působících na obyvatele ČR*. Ústí nad Labem: UJEP. 206 s. ISBN 80-7044-722-2.

ZICH, František. *Přeshraniční vlivy v českém pohraničí (Přeshraniční spolupráce v pohraničí jako evropeizace zdola?)*. Ústí nad Labem: UJEP, 2007. 282 s. ISBN 978-80-7044-931-8.

ZICH, František – ANÝŽOVÁ Petra a kol. *Konfrontace hodnot v pozdní modernitě. Česko a Hlučínsko v evropském kontextu*. Praha: Slon, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7419-241-8.

*Mgr. Lukáš Novotný, M.A., Dr.phil.
Filozofická fakulta
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem*

ENGLISH ABSTRACT

Mining tradition as a subject of Bohemian-Saxon cross-border collaboration, by Lukáš Novotný

Dealing with the mining industry and its importance for current Bohemian-Saxon cross-border collaboration, this article presents the results of a survey carried out in both the Czech and the Saxon parts of the Ore Mountains. The research was aimed at examining the potential of the mining tradition for tourism and future territorial collaboration of Czechs and Saxons. The following questions were asked in the survey: What role can be played by the mining industry in cross-border cooperation? How is the mining tradition represented in the minds of Czechs and Saxons? What do local inhabitants know about this tradition and other traditions in the neighbouring country? What potential and what challenges does tourism in the Bohemian-Saxon border area create in terms of this tradition?

HIGH LINE: REALIZAČNÍ PRINCIPY, UDRŽITELNOST A SPOLEČENSKÝ KONTEXT¹⁾

Jiří Palacký, Michal Křištof, Šárka Kubínová

High Line je jedním z nejnavštěvovanějších veřejných prostorů na světě. Denně sem směřují tisíce lidí, aby si ověřili zážitek z přírodně koncipovaného parku, procházejícího napříč galerijní čtvrtí západního Manhattanu. V době, kdy ho architekti Ricardo Scofidio a Matthew Johnson ze studia Diller Scofidio + Renfro, ve spolupráci s Pietem Oudolfem a s Jamesem Cornerem (Field Operations) koncipovali, neexistovalo ještě velké množství obdobných příkladů. Sedm let po dokončení první fáze parku lze již hovořit o téměř šedesáti realizovaných projektech inspirovaných úspěchem High Line (Corner et al., 2015). O tom, jaké byly záměry autorů při rekonstrukci této jedinečné dopravní konstrukce a jaká byla úskalí designu celé realizace v kontextu její udržitelnosti, mnohé napoví rozhovor, který se uskutečnil s architekty Ricardem Scofidiem a Matthew Johnsonem 2. listopadu 2015 v newyorském studiu Diller Scofidio + Renfro se sídlem v budově Starrett–Lehigh (v západní části Chelsea na 26. ulici).

Rozhovor s autory architektonického řešení parku High Line, architekty Ricardem Scofidiem a Matthew Johnsonem, uzavírá sérii tří interview s tvůrci a plánovači veřejných prostorů a parků v New Yorku.

Ricardo Scofidio je emeritním profesorem na škole Cooper Union a se svojí manželkou Elizabeth Diller, profesorkou na Škole architektury Princetonské univerzity, založil v roce 1979 newyorskou firmu (dnes Diller Scofidio + Renfro, ve zkratce „DSRNY“) se zaměřením na interdisciplinární přístup k architektuře. Matthew Johnson je projektantem High Line a dlouholetým spolupracovníkem (Senior Associate) firmy DSRNY. Vystudoval architekturu na Princetonské univerzitě. Dříve také pracoval ve studiu Daniela Liebeskinda (Archizoom, 2014).

Mezi nejvýznamnější projekty DSRNY patří Brasserie – luxusní restaurace umístěná v budově Seagram v New Yorku (2000), vyhlídková terasa v budově World Trade Center (2001), Muzeum technologie a umění Eyebeam (2004), Institut současného umění v Bostonu (2004), High Line Park v New Yorku (2009–2014), Hypar Pavillion – restaurace s trávníkem v Linkolnově centru v New Yorku (2010), Centrum kreativních umění Perryho a Marty Granoffových Brownovy Univerzity (2011) a další. Za svoji činnost studio obdrželo něko-

lik významných ocenění. V roce 1999 získalo ocenění geniality, udělované MacArthurovou nadací a dále National Design Award udělované muzeem Cooper Hewitt spadajícím pod Smithsonian institut, Brunner Prize (American Academy of the Arts and Letters), AIA President's Award, AIA Medal of Honor a další. V nedávné době se studio spolupodílelo na vydání publikace *The High Line: Foreseen-Unforeseen* (2015). Portfolio studia DSRNY obsahuje také řadu dalších publikací, instalací a kurátorství výstav, performance i dokumentární film (Øye, 2013).

Foto © Jiří Palacký

Rozhovor s architekty M. Johnsonem (vlevo) a R. Scofidiem v architektonické kanceláři DSRNY, New York 2015

Jiří Palacký (JP): *Pane Scofidio, pane Johnstone, rádi bychom vám položili několik otázek týkajících se udržitelnosti parku High Line. Jak byste High Line charakterizovali z hlediska sociální, ekonomické a ekologické udržitelnosti? Rádi bychom také slyšeli váš názor na to, co jsou hlavní charakteristiky parku High Line a jaký význam mají pro jeho bezprostřední okolí.*

Ricardo Scofidio (RS): Když se ohlédnu zpátky, uvědomuji si zajímavou věc. Od otevření první části High Line uběhlo šest let a po celou tu dobu s námi někdo snad každé dva měsíce o High Line dělá rozhovor. Je zajímavé, že v určitém okamžiku vám začne připadat, že se opakuje. Pak se ale začnete detailněji zabývat tím, co vlastně tvoří podstatu High Line, a pohled na něj se vám dál utváří a mění. Nevím,

1) Příspěvek je součástí výzkumného projektu „Význam volných prostorů pro udržitelný urbánní rozvoj“, GA ČR 15-05237S.

První fáze High Line byla otevřena v roce 2009, otevření Whitneyho muzea amerického umění následovalo v roce 2015 (R. Piano)

jaký mám k High Line vztah v současné životní fázi, protože už o něm přemýšlím jinak.

Existuje řada základních a současně důležitých rysů High Line, které tu byly hned od začátku a na které teď po té dlouhé době, co se High Line zabývám, začínám zapomínat. High Line je velmi specifický pro New York. Víím o mnoha zemích, které mají v plánu vytvořit si vlastní verzi High Line nebo v nich vznikají její návrhy. A já jsem zvědavý, jak to dopadne, protože opravdu nevěřím, že by se High Line jednoduše dal reprodukovat někde jinde. Pro vytvoření High Line byly v daném okamžiku zásadní veškeré síly, faktory, prostředí a politické strategie, které se do jeho realizace vložily.

Dalším důležitým rysem High Line je dle mého názoru – obzvlášť tady – i to, že v New Yorku lidé nikdy nechodí ven bez nějakého záměru. Buď jdou do kina, na večeri, do práce, nebo si jdou zacvičit – ale vždy jdou ven za nějakým účelem. A High Line je momentálně v New Yorku asi jediné místo, kam jdete, aniž byste mohli přesně říct proč. Nemůžete tam jezdit na kolečkových bruslích, nemůžete si tam házet s míčem ani tam vzít psa na procházku – můžete se tam jedinečně procházet. Jít někde s cílem nic tam nedělat je tedy pro Newyorčany úžasná novinka. A jsem

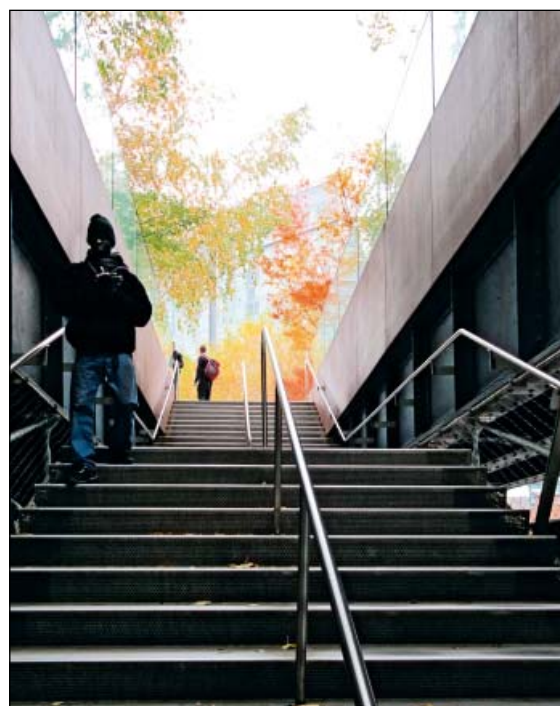
o tom čím dál přesvědčenější, když vidím, jak jsou dnes lidé závislí na smartphonech. I ve výtahu, kdekoli, pořád si jen hrají se smartphony – neumí se zastavit a nic nedělat. Tohle je tedy jedna z důležitých stránek High Line.

Matthew Johnson (MJ): Vráťím se k vaší původní otázce o udržitelnosti z hlediska životního prostředí a pokusím se vysvětlit, jak se na začátku promítla do našeho pojetí zadání návrhu řešení. Výchozím předpokladem bylo opětovné využití, které je základním stavebním kamenem udržitelného rozvoje. Místo toho, aby se všechny zdroje a finanční prostředky vyčerpaly na stržení stávající konstrukce, což v podstatě město plánovalo udělat, dokud jsme se nezapojili my, my jsme ji chtěli zrekonstruovat a najít pro ni nové využití – použít chátrající část průmyslové infrastruktury jako skelet, na němž vznikne živoucí spojení osázeného parku a veřejného prostoru. To byl náš záměr, který navíc přinesl pozitivní vedlejší efekt – tato nová zelená

plocha měla podstatně zmírnit účinky městského tepelného ostrova v bezprostředním okolí.

Speciálně se záměrem podpořit udržitelnost jsme pak navrhli systém betonových desek, který nám umožnil zachycovat dešťovou vodu a odvádět ji do přilehlých záhonů. Na osvětlení parku v noci jsme prosadili úsporná LED světla ještě dřív, než je město bylo ochotné zavést jako přijatelnou formu osvětlení. Také jsme si na mobiliář a dřevěné obklady objednali recyklované tvrdé dřevo. Místo abychom všechny prvky vytvářeli znovu, použili jsme původní části konstrukce i koleje, jednak abychom co nejvíce zdůraznili jedinečnost High Line, jednak abychom vyprodukovali méně odpadu a naplno využili úspor plynoucích z opětovného využití.

V oblasti udržitelnosti životního prostředí jsme měli spoustu dalších nápadů, které však nebyly proveditelné kvůli nákladům, které byly nad naše možnosti. Chtěli jsme například zachycovat dešťovou vodu do nádrží, které by byly zabudované do původní ocelové konstrukce. U takto dlouhé nadzemní konstrukce však narazíte na to, že jednotlivé úseky leží nad veřejnými i soukromými pozemky ve velmi stěsnaném prostoru a realizace je vel-

Typický výstup do parku po schodišti „slow stair“

mi složitá a nákladná. Uvažovali jsme o využívání solární a větrné energie, ale věděli jsme, že na to, abychom dosáhli něčeho zásadního, máme k dispozici jen velmi omezené plochy. Tak jsme ve snaze navázat dobré sousedské vztahy začali jednat s majiteli okolních pozemků o společném využívání střešních ploch. Toho se ale nedalo dosáhnout kvůli potřebné míře spolupráce a množství právních sporů. Museli jsme vyvážit jednotlivé cíle a průběžně je upravovat.

RS: Když přemýšlím o udržitelnosti, myslím, že na začátku je vždy do značné míry spojena se stávajícími projekty – projekty, které jsou opravdu špatně koncipovány z hlediska využívání energie a uhlíkové stopy. Když se tedy chystáte vytvořit návrh stavby pro jakýkoliv projekt, můžete se podívat, jaké měl zatím parametry, a hledat možnosti, jak nyní snížit energetickou náročnost a zvýšit udržitelnost. V tomto případě však předtím žádný projekt High Line neexistoval, takže jsme si nemohli říct, že navrhujeme nadzemní park a přitom se budeme snažit o udržitelnější formu. Neexistoval žádný starý projekt High Line, o kterém bychom mohli říct, že byl opravdu špatně řešen, pokud jde o uhlíkovou stopu a využívání energie. Řekl bych, že jsme při přípravě návrhu vědomě hledali řešení dbající na účinnost a nechtěli jsme, aby měl výsledný návrh velkou uhlíkovou stopu. Myslím, že vzhledem k rozhodnutím, která jsme museli dělat, to bylo celkem samozřejmé, ale naším prvotním záměrem nebylo navrhnout nadzemní park, který by splňoval kritéria udržitelnosti. Vzešel přirozeně z procesu přípravy návrhu řešení a z naší snahy přijít s něčím víc než jen s novým projektem a s novými prvky. Je výsledkem spojení všech těchto aspektů.

MJ: V oblasti ekologie tam byly i další aspekty. Zmapovali jsme všechny rostliny, které na železniční trati rostly, provedli jsme jejich inventarizaci (v roce 2003 bylo katalogizováno více než 210 odlišných druhů (NYCEDC, 2016)), a přesně jsme zjistili, kde se jim daří. Na trati High Line se nacházelo mnoho různých ekosystémů, které přesně odrážely rozmanitost městského prostředí v jejím těsném okolí. Některé její úseky obklopovaly vyso-

ké budovy, takže tam bylo hodně stínu, ve kterém se dobře dařilo lesním druhům rostlin. V okolí jiných částí se nacházelo jen málo budov nebo jen prázdné pozemky, takže byly celé nepřetržitě vystaveny slunci a pokrýval je prérijní travní porost. Jinde se po letech, kdy byla trať mimo provoz, ucpal odtokový systém a vytvořila se tam jezírka, v nichž se rozvinuly mokřadní ekosystémy. Vypozorovali jsme, jaká tam přirozeně vznikla soběstačná rostlinná společenstva. Což bylo důležité, protože jsme nakonec všechno z horní části High Line museli odstranit, abychom mohli provést opravu konstrukce, položit novou hydroizolaci, odstranit kontaminovanou zeminu, spoustu olovnatých nátěrů, azbestu a podobně.

Toto vše samo o sobě dalo spoustu práce, ale ještě než jsme se čehokoliv dotkli, skupina dobrovolníků nasbírala na mostní konstrukci semena všech rostlin, z nichž se potom ve skleníku vypěstovaly nové rostliny, které se později vrátily na místo. Jádrem veškerého porostu na High Line tedy skutečně tvoří vegetace, která se za celou dobu, kdy trati nikdo nevěnoval žádnou péči, dokázala přizpůsobit tamním podmínkám a rozrůst se – nepůvodní rostliny, jejichž semena sem poprvé přicestovala na vlcích ze všech částí Spojených států a byla vyplavena do železničního svršku, který se časem proměnil v záhon. A my jsme posbírali semena těchto

nově dovezených rostlin, které později našly domov na obnovené trati High Line. Tuto základní skladbu rostlin potom ještě samozřejmě rozvinul Piet Oudolf a doplnil ji o nové, méně známé druhy, které ještě podtrhly jejich úžasné vlastnosti. Přitom jsme věděli, že toto druhové složení rostlin bude soběstačné, protože už zde bez zahradnické péče prospívalo několik desítek let.

RS: Myslím, že rostliny, které sem Piet Oudolf nově zařadil, patří do stejných čeledí jako zdejší původní rostliny. Co se mu však kromě jiného opravdu povedlo, je, že ať do parku půjdete kdykoli – kterýkoli týden, v kterémkoli ročním období –, vždy tam pokvete něco nového. Takže když se tam vrátíte o dvou po sobě jdoucích víkendech, pokvete tam pokvetou jiné druhy květin. Rostliny, které jste viděli před týdnem, zmizí nebo se promění a k úžasným proměnám dochází dokonce i přes zimu, takže na vás v High Line vždy čeká nový zážitek, který se nikdy neopakuje.

JP: Dnes jsem tam slyšel zpívat drozdece mnohohlasé, posedávali na stromech, schovávali se v keřích. Bylo velmi příjemné a překvapivé slyšet ptáky namísto hluku velkoměsta. Dozvěděl jsem se, že jste vyměňovali koleje a abyste je byli schopni opět položit na stejné místo, použili jste geotagging (Corner et al., 2015).

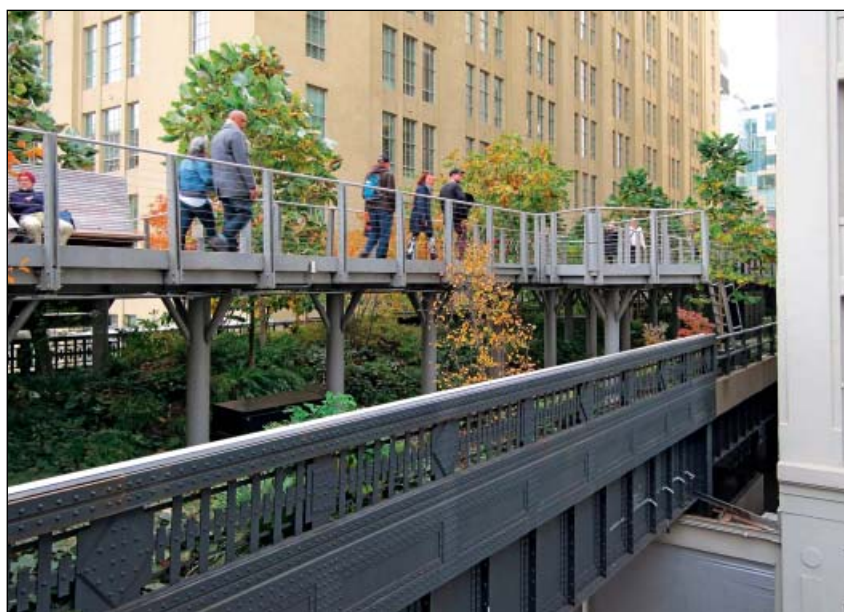

Foto © Jiri Palacký

Prvotním záměrem nebylo navrhnout nadzemní park, který by splňoval kritéria udržitelnosti (R. Scofidio)

RS: V zásadě kvůli tomu, že všechno leží na betonové desce, která měla být přikryt jakousi vanou, ve které byly díry, a my jsme netušili, v jakém je stavu. Nechtěli jsme konstrukci zrenovovat na park a pak sledovat, jak se celá zhroutí. Jedním z důvodů, proč byla stržena dálnice West Side Highway, bylo, že se konstrukcí z betonových panelů propadl kamion. Takže pokud jsme chtěli do High Line investovat finanční prostředky, museli jsme se nejdříve ujistit, že konstrukce je stabilní, provést nutné opravy a zajistit hydroizolaci. Tohle všechno byla nutnost a abychom to mohli provést, museli jsme odstranit všechno včetně kolejí. Provedl se proto skutečně neuvěřitelný průzkum, v jehož rámci se lokalizovaly a označily všechny koleje, aby je pak bylo možné vrátit na stejné místo. Pak se vše odstranilo, vana se opatřila hydroizolací a opět se sem vrátil porost a koleje.

JP: To byla opravdu úžasná práce.

MJ: Stejně to proběhlo i s analýzou ekologických podmínek. Podobně jako byly zmapovány koleje, se vytvořil celý soubor nákrešů, které vymezují a mapují všechny různé ekosystémy.

RS: Většina peněz se fakticky vynaložila na rekonstrukci, renovaci a opravu stávající konstrukce. Objem peněz,

který se ve výsledku vynaložil na konečné terénní úpravy, lavičky a architektonické prvky, byl ve srovnání s tím, co stálo uvést konstrukci zpět do použitelného stavu, opravdu minimální.

JP: Můžete popsat, jak funguje spolupráce s dárci? Přispívají ještě každý rok na provozní náklady?

RS: I když je High Line ve vlastnictví města a jeho správu má na starosti městské oddělení pro rozvoj parků, o veškerý provoz a s ním spojené náklady se v podstatě stará sdružení Friends of the High Line. Toto sdružení založili Joshua David a Robert Hammond. Začalo to tak, že tito dva náhodou seděli vedle sebe na městském zasedání a rozhodli se High Line zachránit. Všechny peníze na údržbu parku shánějí ze soukromých darů, což je opravdu úžasné. Stejně to funguje i u Central Parku. Prostředky na údržbu parku se získávají přes soukromé organizace spravující městské parky, tzv. „conservancy“, protože město si to nemůže dovolit.

JP: Je to podle vás udržitelný koncept?

MJ: Ric má pravdu, sdružení Friends of the High Line získává vlastními silami od různých dárců velký objem prostředků (v roce 2012 dosáhl výše \$15,973.3

(Hammond, 2013)). Ty nejdou pouze na údržbu, ale také na tvorbu celé řady programů. Připravují spoustu programů pro veřejnost. V parku každý den probíhají nejrůznější akce, které se financují ze soukromých peněz. Značné příjmy potom pocházejí z nové výstavby podél celého parku High Line, hlavně v oblasti West Chelsea. V době, kdy jsme začali pracovat na projektu High Line, byl v okolí High Line zaveden nový zóning a mechanismus hromadného převodu nemovitého majetku mezi parcelami v rámci hranice vytýčené podél High Line (Washburn, 2013) – nástroje územního plánování –, do kterých byly začleněny požadavky, v jejichž rámci si developeři v podstatě kupují práva na využití nezastavěného svislého prostoru – tzv. air rights – za to, že budou High Line trvale poskytovat finanční příspěvky na údržbu. Kromě toho mají povinnost v závislosti na velikosti svojí stavby a její vzdálenosti od High Line přispívat na vybavení High Line, například na schody, výtahy, toalety nebo skladovací prostory.

RS: U nás má dlouhou tradici finanční podpora umění soukromým sektorem. Vláda celkově na umění dává velmi málo peněz. Lidé jsou s tímto systémem velmi dobře obeznámeni a přispívají. V Evropě naproti tomu již řadu let platí, že umění podporuje vláda. A teď, když vlády příspěvky omezují, není evropská veřejnost připravena na umění přispívat, takže svým způsobem teď v Evropě máme větší problém než my, protože tady se veřejnost na zachování a fungování těchto záležitostí finančně už nějakou dobu podílí.

Michal Křištof (MK): Když se teď podíváte na to, jak High Line ovlivňuje své okolí: kdybyste High Line navrhovali teď, co byste udělali jinak?

RS: Když padlo rozhodnutí, že se železniční trať High Line přemění na park a vypíše se soutěž, a vybrali nás spolu se studiem krajinářské architektury James Corner Field Operations, bylo stanoveno, že projekt bude rozdělen do několika fází – do tří nebo i víc. My jsme měli dělat první fázi a oni pak měli najít někoho dalšího na druhou fázi, aby každá část byla úplně jiná. My jsme byli proti. Odmítli jsme to s tím,

Foto © Jiri Palacký

Rezidenční budova „100 11th Avenue“ (J. Nouvel, 2010, uprostřed) získala díky změně zónování a přenosu práv na využití nezastavěného svislého prostoru – „air rights“ z místa, kde High Line protíná 23. ulici (nyní budova HL23, N. Denari, 2011) více prostoru a možnost stavět do výšky

High Line při každé návštěvě poskytuje nový zážitek, úroveň večerního osvětlení prostoru mezi 22. a 23. ulicí, listopad 2015

že je potřeba mít přinejmenším společnou koncepci pro celý park. A pak měla samozřejmě první fáze takový úspěch, že se rozhodli nechat nás dokončit celý High Line. Protože se ale rozhodli rozdělit přípravu návrhu parku do jednotlivých fází, mohli jsme vždy mezi fázemi posoudit svoji dosavadní práci a zhodnotit, co se nám povedlo a co použijeme i v další části, co změníme a jestli to vůbec zachováme. Takže jsme prováděli drobné úpravy. Do druhého úseku jsme například začlenili trávník, protože jsme si uvědomili, že lidé by se chtěli dotýkat rostlin, procházet se mezi nimi, což v první části nemohli. Navrhli jsme tedy trávník a lidem umožnili se po něm procházet, což si oblíbili natolik, že tento úsek musel být pro návštěvníky uzavřen, protože trávník se zkrátka ničil. Stejně jsme postupovali i u třetí fáze. Některé věci jsme přehodnotili a největší změnou oproti druhému úseku je nejspíš to, že se lidé mohou procházet po kolejkách.

MK: Líbí se vám výstavba okolo High Line a gentrifikace v této oblasti? Podobně jako u Gehryho budovy v Bilbao nastartoval park novou výstavbu. Jak se díváte na situaci obyvatel této oblasti?

RS: Obyvatelům této oblasti s nízkými příjmy je poskytována pomoc ve formě cenově dostupného bydlení s dotovaným nájemným. Obecným aspek-

tem správy New Yorku je to, že město nemá peníze na financování rozvoje čtvrti. Město zajišťuje určité „startovací programy“ – například poskytuje pobídky. V chátrající části města třeba velmi levně prodá obytné prostory nějakému umělci. Začnou se do ní stahovat i další umělci a situace se začne zlepšovat – brzy tu vznikne pár kaváren a umělecká galerie a do deseti let pak pomalu proběhne gentrifikace; do oblasti se přesunou developéři a celá čtvrt' se změní. Nevím o žádné cestě, jak by se tomu dalo zabránit, ledaže by se do toho vložilo vedení města a převzalo nad tím kontrolu.

Ve vztahu k obyvatelům asi jako nejzávažnější věc vnímám to, že High Line způsobil odchod spousty podniků a že stouply ceny nemovitostí. Předtím ale došlo k tomu, že tehdejší starosta Rudy Giuliani podepsal dokumenty ke stržení trati High Line – a tehdy se do věci zapojili Robert Hammond a Joshua David. Ti High Line před stržením zachránili. Kdyby došlo k její demolici, developéři by zajásali. Přišli by s novými projekty výstavby, kterou by situovali do půdorysu původní železniční trati, výsledkem by byla stejná hustota obytných

jednotek, ale rezidenční objekty by architektonicky nebyly tak zajímavé. Developéři by se tam typicky snažili naměstnat co nejvíce bytů, jejich výsledná hustota by nakonec byla stejná, možná i větší, ale přišli bychom o konstrukci High Line jako úžasný centrální prvek.

MJ: Vlastně musím zapřemýšlet nad tím, nakolik park High Line z hlediska výstavby ve skutečnosti ovlivnil konečnou přeměnu této čtvrti. Podle mého měl určitě vliv na rychlost, kterou se čtvrt' proměňovala, a typ a kvalitu nových staveb. Byla to ale jedna z posledních nezastavěných částí Manhattanu a bylo jen otázkou času, kdy tu dojde ke gentrifikaci. Transformace čtvrti začala ještě dlouho před projektem High Line. Tou dobou už ve čtvrti Meatpacking District probíhaly velké změny – už od začátku 90. let. Velké prázdné prostory v průmyslových objektech měli v nájmu umělci a ve West Chelsea díky galeriím vznikla umělecká čtvrt'. Hodně bohatších lidí najednou začalo využívat nízkých cen těchto nemovitostí a již zavedené „scény“ a na 14. ulici hned vedle High Line se znenadání začaly otevírat luxusní obchody jako Jeffrey's. To bylo v roce 1997. Hned vedle člověk viděl zaměstnance masného průmyslu v zakrvavených pláštích, z jatek vytékala krev na chodníky a teď tam po ulici do Jeffrey's kráčely ženy ve značkových lodičkách.

V kterémkoli ročním období zde pokvete něco nového (R. Scofidio), listopad 2015

V roce 2001, ještě před parkem High Line, se do Meatpacking Districtu nastěhovala postava Samantha ze seriálu Sex ve městě a v tuto chvíli do čtvrti najednou všichni začali směřovat, aby vyzkoušeli kluby, restaurace a onu undergroundovou scénu. Ještě než se začal realizovat projekt High Line, navrhl Jean Nouvel na místě nynějšího hotelu Standard výškovou budovu. Byla z toho obrovská aféra a kontroverzní záležitost, protože to měla být výšková rezidenční budova, která by byla vsazena mezi nízké historické průmyslové budovy a stylově by sem naprosto nezapadala. V návaznosti na tento návrh se spojilo velké množství obyvatel a vytvořilo zájmovou skupinu, která proti záměru protestovala a nakonec dosáhla zápisu této čtvrti na seznam historických památek, díky čemuž se zachová průmyslový charakter čtvrti, i kdyby měl místní masný průmysl kvůli příliš vysokým cenám zaniknout. Dnes díky tomu existují přísné směrnice, které určují, jaké budovy se zde mohou stavět a jak mají vypadat. Proto skoro přede všemi novými budovami uvidíte prostorné, částečně zastřešené vstupy, které vypadají jako původní přístřešky, pod nimiž bývaly kolejnice s háky na maso, po kterých se jatečně upravená těla zvířat posunovala do budov a opět ven (Bareau, 2015).

Foto © Jiří Palacký

Třetí fáze (dokončená v roce 2014) odkrývá návštěvníkům průhledy skrz ocelovou mostní konstrukci

Aktivismus, který byl v Meatpacking Districtu podnícen, v jistém smyslu poskytl potřebný počáteční impulz sdružení Friends of the High Line, aby začalo svou kampaň. Měli za sebou všechny ty místní obyvatele, kteří byli nabuzeni svým vítězstvím a byli připraveni pustit se do dalšího boje. Čtvrť už tedy v době projektu High Line procházela podstatnými proměnami a nový zoning a koncept High Line podle mě jen urychlily dosavadní vývoj.

JP: Existují podle vás nějaké meze další expanze nebo jaký bude konečný stav, až se dokončí přenos velkého množství práv na využití nezastavěného svislého prostoru v okolí High Line? Udrží si High Line svůj charakter? Někteří lidé říkají, že tam bude přehluštěno. Nyní sem jezdí hodně turistů.

RS: Bylo by opravdu fajn, kdyby popularita High Line trochu opadla (směje se). Momentálně ho ročně navštíví 6 milionů lidí. O víkendech je to tam jako v letištní hale. Je tam přelidněno... Takže kdyby byl High Line o trochu méně oblíbený, nic bych proti tomu nemátl. Pořád doufám, že k tomu dojde, že si lidé nakonec řeknou, dobře, už jsme to viděli, už se sem nemusíme vracet, a že ho nadále budou využívat lidé, kteří v něm rádi tráví čas. Samozřejmě se nedá předvídat, jestli High Line bude v oblíbě ještě za deset nebo dvacet let. Má v sobě něco zcela výjimečného, něco, co z něj dělá něco víc než jen běžný park. Jednou z příjemných věcí na High Line je, že, podobně jako na náměstích v evropských městech, na High Line víte, kde ve městě zrovna jste. Cítíte, že se nacházíte v určité části města. Když žijete na Manhattanu, většinou vyjdete z metra a nikdy nevíte, kde je sever nebo západ, kde zrovna jste a kterým směrem se máte vydat. Musíte si v duchu představit mapu, zorientovat se na ní, kde právě asi jste a kam chcete jít. U High Line je ale tohle velmi přirozené, jednoduché. Už jen z tohoto důvodu bude mít vždy ve struktuře města svoje pevné místo.

JP: Je to dobrý orientační bod – už z dálky vidíte mezi domy vodorovný černý pruh. V současné chvíli provádíme průzkum jedné části High Line – v blízkosti 23. ulice, v místě se zeleným trávníkem. Zjistili jsme, že téměř všichni návštěvníci byli v parku poprvé, skoro 80–90 % z nich bylo turistů a opravdu jen málo lidí bylo místních. Nenašli jsme téměř žádné místní obyvatele z okolí. Potkali jsme jediného místního člověka, který sem s dětmi a přáteli přijel z East Side. Zajímají nás počty návštěvníků během pracovních dnů, uvidíme pak rozdíl mezi počty o víkendech a v pracovních dnech – to nás zajímá nejvíce, proto všechny ty rozhovory, proto jsme sem přijeli – abychom viděli skutečný účinek na lidi. Dělalí jste i v nějaký podobný průzkum?

MJ: Hodně výsledků průzkumů má sdružení Friends of the High Line. Neustále se snaží zjišťovat, kolik do parku denně chodí návštěvníků a odkud – myslím, že počet místních obyvatel, kteří park navštěvují, pomalu roste, ale s tím, že park bude lákat tolik turistů, jsme vůbec nepočítali. Jako jediný příklad nám mohl posloužit park Promenade plantée v Paříži. U tohoto parku to vychází asi opačně, než jaké jsou výsledky vašeho průzkumu, protože asi 90 % návštěvníků je místních a všichni tito obyvatelé dané oblasti parkem v podstatě jenom procházejí cestou na metro a podobně.

MK: V Paříži to byli téměř výhradně jen místní obyvatelé... možná to je proto, že High Line je v New Yorku jedinečný, něco jako nová manhattanská Eiffelova věž. Bude to stejné i v budoucnu?

JP: Pokusili jsme se na High Line udělat rozhovor s několika Američany, většina z nich nám ale řekla, že nemají čas. Tak to zkrátka v New Yorku chodí (RS). Ale slyšeli jsme nějaké lidi, jak hodnotili kvalitu parku. Říkali, že je to tak správné a že by něco takového mělo být i v jejich bydlišti a podobně.

MJ: Myslím, že na lidi to řešení dělá dojem kvůli tomu, že je velmi promyšlené, což je bohužel u městských projektů nečekané. Nevzpomínám si, že by se v letech předcházejících High Line v nějakých jiných městských

projektech věnovala pozornost inspirativním detailům ve veřejných prostorech, natož pak navrhování úprav městského prostoru s designem vytvořeným na míru. Vytvořit náš návrh bylo doopravdy velmi složité, protože město má pro mobiliář a detaily do typických parků velmi přísné normy.

RS: Newyorská norma pro parky týkající se značení, laviček, píték a dalšího vybavení se stará o to, aby vybavení bylo co nejminimalističtější. Unikátní je, myslím, i to, že skladba rostlin v podstatě sestává z rostlin, které všichni na zahrádce celá léta vytrhávali jako plevel, a teď jsou lidé ohromeni jejich krásou, kterou neznají.

JP: Je na High Line k vidění více umělců a výstav? Znáte Karlův most v Praze v České republice a víte případně, kolik je na něm vždy umělců?

MJ: Sdružení Friends of the High Line má velmi kvalitní program zaměřený na umění. Nedovedu si představit, že by ho ještě rozšířili, protože už teď se neustále mění. Máte na mysli umělce, kteří prodávají svoje věci? Ano, ale také tam uvidíte hrát malé hudební skupiny a podobně.

RS: V High Line není na šířku moc plochy, je v něm jen několik míst, kde je na takové věci prostor. Přesto se tam ale takové akce konají. Jsou do určité míry regulované – existuje omezení počtu účinkujících v parku a je potřeba povolení od městského oddělení pro rozvoj parků. Člověka tam ale neustále překvapují vystupující, kteří se prostě vždy zničehonic vynoří a začnou zpívat nebo hrát na nějaký nástroj. U 20. ulice třeba byla jedna žena, která večer vylézala na požární schodiště u svého bytu a v dokonalém kostýmu a s osvětlením dělala kabaret, zpívala a hrála pro diváky, kteří se tam shromažďovali.

JP: To byl i můj dojem – lidé vědí, že si je ostatní fotografují, nebo mají veřejné vystoupení. Přesuňme se nyní k dalšímu tématu. Existuje plán na rozšíření zelených ploch na manhattanském nábřeží – širší plán (Bloomberg, 2011). Myslíte si, že by s ohledem na udržitelnost v oblasti životního prostředí mohly být navázány na High

Foto © Jiri Palacký

Zelený trávník v prostoru mezi 22. a 23. ulicí obklopují rezidenční budovy, uprostřed prosklená budova HL23 (N. Denari, 2001)

Line? Existoval plán, aby se všude v dosahu deseti minut chůze nacházela stromová zeleň – programy výsadby stromů. Myslíte, že by tyto projekty měly být spojeny s High Line?

RS: Řadu let existoval plán na obnovu nábřeží začleněním parků a stezek a teď už tudy samozřejmě probíhá Hudson River Park. Přemýšleli jsme nad tím, že bychom se pokusili High Line s tímto parkem propojit přes dálnici West Side Highway, aby se mezi nimi lidé mohli pohybovat. Něco takového se klidně může uskutečnit v budoucnu, ale opět to bude vyžadovat opravdové úsilí ze strany newyorského odboru územního plánování a rozvoje města. S novým starostou se obvykle vymění všichni pracovníci odboru územního plánování, kteří tyhle záležitosti mají na starost. Na High Line jsme toho byli schopni tolik vytvořit mimo jiné i díky Amandě Burdenové, která tento odbor vedla. Velmi nás podporovala, byla velmi výřečná a velmi inteligentní a plně stála za naším záměrem. Tento měsíc vydáváme svoji novou knihu o High Line, kde se o celém procesu výstavby můžete dozvědět více (Corner et al., 2015).

MK: Víte také o nějakých dalších veřejných prostorech nebo projektech, které by byly zajímavé hlavně pro

obyvatele New Yorku? Něco skrytého nebo neexistuje nějaký utajený veřejný prostor?

RS: Slyšeli jste o Lowline (Ramsey et al., 2016)?

MJ: To je část čtvrti Lower East Side. Jedná se o podzemní tunel, kam se dřív odstavovaly tramvaje. Jedna skupina se rozhodla, že se pokusí pro tento prostor najít nové využití a bude zkoušet různé způsoby, jak dolů do podzemních prostorů přivádět světlo, aby tam byli schopni něco pěstovat. Zrovna začali používat zkušební verzi systému pro pěstování rostlin a přívod denního světla a – věřte tomu nebo ne – už tam dole pěstují ananasy.

Co se týče propojení zelených ploch, myslím, že město udělalo velký pokrok, zejména tím, že proběhla obnova nábřeží okolo celého Manhattanu. Je úžasné mít teď možnost jít nebo jet na kole bez přerušení kolem většiny Manhattanu, zatímco před lety jste neustále naráželi na slepé uličky a nevyužitá a zanedbaná pozemky, což bylo někdy až děsivé.

Pokud jde o High Line, tvoří ho jen samotná bývalá železniční trať, a my nemáme v plánu ho rozšiřovat. Tvoří ho jen ta mostní konstrukce. *To, co z ní zby-*

V severní části Manhattanu High Line ústí do přestavbového území Hudson Yards, na snímku bludiště pro děti

lo (RS). Dojde ale k navázání na hudsonské odstavné nádraží a pak na severnější části, tyto části jsou zahrnuty do právě probíhajícího projektu Hudson Boulevard (Halle a Tiso, 2014). Realizace bude trvat ještě nějakých pár desítek let, ale propojení všech těchto veřejných prostorů, které skutečně vzniklo v době, kdy byla ve funkci Amanda Burdenová, nás nepřestává ohromovat. Je neuvěřitelné, kolik se za tu dobu v New Yorku podařilo provést změn.

JP: Zmínil jste některé aspekty návrhu řešení pro projekt High Line. Zaujalo mě, jak jsou povrchy zpevněných ploch čisté, i když se jedná o poměrně hrubý povrch. Lidé tu neplivou a nevyhazují živýkačky. Ale ano (MJ).

RS: *Zaměstnanci údržby jsou velmi schopní* (MJ). I když musím říct, že je pozoruhodné, že na High Line zatím, pokud vím, nikdo nepáchal žádnou trestnou činnost. Lidé prostory parku zatím nijak nepoškodili ani se neobjevil žádný závažný vandalismus nebo graffiti. Tu a tam se vyskytnou nějaké drobnosti, ale nic jako ve všech normálních parcích.

JP: Jak jste toho svým řešením dosáhli?

RS: Myslím, že veřejnost cítí, že ten prostor byl vytvořen pro ni, aby jí dělal radost. Jsem si jistý, že návštěvníci se na High Line v tom velkém počtu pomáhají hlídat navzájem. Skutečně ale věřím, že cítí, že se pro ně vytvořilo něco hezkého, a oni to chtějí respektovat a ocenit.

Použité zdroje:

ARCHIZOOM, Matthew Johnson, architect, Diller Scofidio + Renfro, New York. *Architectural Exhibition and Conferences Archizoom* [online] [vid. 10. srpen 2016]. Dostupné z: <http://archizoom.epfl.ch/The-High-Line>, 2014.

BAREAU, Penelope. The Meatpacking District: From the Original Farmers' Market to High-End Fashion Scene. *6sqft* [online] [vid. 11. srpen 2016]. Dostupné z: <https://www.6sqft.com/the-meatpacking-district-from-the-original-farmers-market-to-high-end-fashion-scene/>, 2015.

BLOOMBERG, Michael. Vision 2020: The NYC Comprehensive Waterfront Plan – Department of City Planning. *Department of City Planning City of New York* [online] [vid. 8. květen 2015]. Dostupné z: http://www.nyc.gov/html/dcp/html/cwp/cwp_2.shtml, 2011.

CORNER, James – DILLER, Elizabeth – SCOFIDIO, Ricardo – RENFRO, Charles. *The High Line: Foreseen-Unforeseen*. London: Phaidon Press Limited. ISBN 9780714871004, 2015.

HALLE, David – TISO, Elisabeth. *New York's New Edge*. B.m.: University of Chicago Press. Contemporary Art, the High Line, and Urban Megaprojects on the Far West Side. ISBN 9780226379067, 2014

HAMMOND, Robert. 2012 *Client Annual Report for Friends Of The High Line, Inc.* [online]. [vid. 29. červen 2016]. Dostupné z: <http://www1.nyc.gov/nycftp/pdf/163393.pdf>, 2013.

NYCEDC. High Line, Past and Present. *New York City Economic Development Corporation* [online] [vid. 29. červen 2016]. Dostupné z: <http://www.nycedc.com/project/high-line>, 2016

ØYE, Victoria Bugge. Diller Scofidio + Renfro: Masters of Space, Viewed Through the Rear View Mirror. *Los Angeles Review of Books* [online] [vid. 10. srpen 2016]. Dostupné z: <https://lareviewofbooks.org/article/diller-scofidio-renfro-masters-of-space-viewed-through-the-rear-view-mirror/#1>, 2013.

PALACKÝ, Jiří – WITTMANN, Maxmilián – FRANTIŠÁK, Luboš. Evaluation of Urban Open Spaces Sustainability. *Book of Proceedings AE-SOP Prague Annual Congress 2015 Definite Space – Fuzzy Responsibility*. B.m.: České vysoké učení technické v Praze, s. 701–715, 2015

RAMSEY, James – BARASCH, Dan – SHAPIRO, Robyn. The Lowline: The World's First Underground Park. *lowline* [online] [vid. 11. srpen 2016]. Dostupné z: <http://thelowline.org/>, 2016.

WASHBURN, Alexandros *The Nature of Urban Design*. 1. vyd. Washington: Island Press. ISBN 9781610913805, 2013.

doc. Ing. arch. Jiří Palacký, Ph.D.
Ing. arch. Michal Křištof
Ing. arch. Šárka Kubínová
Ústav urbanismu
Fakulta architektury VUT v Brně

ENGLISH ABSTRACT

High Line: Implementation principles, sustainability and the social context, by Jiří Palacký, Michal Křištof and Šárka Kubínová

New York's High Line is one of the most visited public areas in the world. Thousands of people go there every day to experience a nature-based park in the gallery quarter of West Manhattan. There had not been many of such places at the time when Ricardo Scofidio and Matthew Johnson of the Diller Scofidio + Renfro studio designed the park in cooperation with Piet Oudolf and James Corner. It is said that almost sixty projects, inspired by the success of High Line Park, were carried out over the first seven years after the completion and opening of the High Line. The intentions of the designers for the reconstruction of this unique transportation structure and the difficulties with implementing the project in the context of sustainability were the focus of an interview with designers Ricardo Scofidio and Matthew Johnson, conducted on 2 November 2015 in the Diller Scofidio + Renfro studio in the Starrett-Lehigh Building in Chelsea, New York. This interview concludes a series of three interviews with the planners and developers of public areas and parks in New York.

ÚZEMNÍ PLÁN PLZEŇ JE SCHVÁLEN A VYDÁN! JAKÁ BYLA ZÁVĚREČNÁ ETAPA „CESTY“ DO CÍLE?

Irena Králová, Jiří Borkovec

Jsou to už více než dva roky od doby, kdy Plzeň prezentovala na stránkách časopisu „Urbanismus a územní rozvoj“ postup prací na svém „novém“ územním plánu. V té době byl hotov návrh, který byl připraven k zahájení procesu projednávání. Po standardním procesu projednávání podle stavebního zákona, které trvalo něco málo přes dva roky, přišel konečně dlouho očekávaný den „D“ a Územní plán Plzeň byl 8. září 2016 schválen a formou opatření obecné povahy vydán a následně po nezbytných administrativních úkonech nabyl ke dni 1. října 2016 účinnosti.

Pro zpracovatele bylo překvapivým (a nutno přiznat, že velmi milým) zjištěním, že nové pojetí územního plánu je vstřícně vnímáno především ze strany laiků, ale většinou i ze strany odborné veřejnosti. Co nepřekvapilo, byl charakter jednotlivých připomínek – největší počet představovaly požadavky na změnu zastavitelnosti území, tedy z „pole“ nejlépe na „rodinné domy“. Co ovšem překvapilo, byl relativně nízký počet připomínek a námitek. Bylo jich méně než 300, a to je u města o velikosti cca 170 000 obyvatel velmi málo. Určitě je dobře, že se podařilo „nový“ Územní plán Plzeň vydat. O tom není třeba polemizovat. Zejména v kontextu toho, jak to vypadá s územními plány, především velkých měst, napříč republikou. Teď je třeba uvést ho do života, naučit s ním všechny co nejlépe zacházet, vnímat citlivě jeho možné nejasnosti, zacházet s nimi a umět na ně pozitivně reagovat.

A konečně přišel napjatě očekávaný den „D“ – 8. září 2016 (s dvouměsíčním zpožděním oproti jednoznačně tvrdě nastavenému a ostře sledovanému datu) a zpracovaný, řádně projednaný Územní plán Plzeň, ležel na stole a pořizovatele, ale hlavně zpracovatele, čekala závěrečná „koncovka“: ještě jednou zabojovat a přesvědčit zastupitele města, že ten „nový“ územní plán mají opravdu schválit, že je a bude opravdu lepší než ten dosavadní, který všichni znají a jsou na něj zvyklí.

A nakonec ten závěrečný „boj“ vlastně překvapivě nebyl tak tvrdý a podařilo se – zastupitelstvo města územní plán schválilo a byl formou opatření obecné povahy vydán a následně po nezbytných administrativních úkonech nabyl ke dni 1. října 2016 účinnosti.

I v průběhu procesu projednávání územního plánu, stejně jako při zpracování jeho návrhu, se někteří členové zpracovatelského týmu Útvaru koncepce a rozvoje města Plzně aktivně zapojili do celostátní diskuse o smyslu a podobě současných územních plánů a o oboru územního plánování v širším pojetí vůbec. Dále pokračovaly inspirativní a přínosné konzultace jednotlivých novinů (oproti „běžným“, poněkud stereotypním zvyklostem) v pojetí zpracování plzeňského územního plánu se zástupci Ministerstva pro místní rozvoj

ČR – především s Ing. Tomášem Sklenářem a Ing. Vladimírem Voldřichem, cenné byly právní rady odborníka na stavební právo JUDr. Jana Marečka. Diskuse s kolegy z obou spolupracujících týmů, které vzešly z veřejné urbanisticko architektonické soutěže (MOBA studio s. r. o. a Roman Koucký architektonická kancelář s. r. o.) již byly v tomto období v zásadě ukončeny, v rámci procesu projednávání vystupoval za zpracovatele již výhradně Útvar koncepce a rozvoje města Plzně.

Samozřejmou – a velmi důležitou – součástí zpracování návrhu územního plánu byla i jeho prezentace pro členy Rady města Plzně a následně odborné semináře pro městské zastupitele. Zpestření výuky se v podzimních semestrech 2014, 2015 a 2016 opět dočkali studenti Fakulty ekonomické ZČU v Plzni, pro něž katedra geografie ve spolupráci s Útvarem koncepce a rozvoje města Plzně jako odborným pracovištěm připravila přednášky „Urbanistická struktura a nový územní plán“. V této souvislosti jen povzdechnutí – budoucí kartografy územní plánování téměř vůbec nezajímá... Škoda.

A jak probíhal vlastní proces projednávání?

Návrh územního plánu – společné jednání (§ 50 stavebního zákona)

První projednání návrhu Územního plánu Plzeň, vyžadované stavebním zákonem, tedy společné jednání, se konalo 29. října 2014.

V tuto chvíli je nutno znovu připomenout, že velmi důležitou součástí přípravy dokumentace k projednávání byly právě opakované prezentace návrhu v jednotlivých městských obvodech, a to v komisích, radách a konečně obvodních zastupitelstvech. „Tíha“ tohoto projednávání a vysvětlování zůstala – bohužel – z valné většiny na zpracovateli, výhodou ovšem bylo, že právě zpracovatel – na rozdíl od pořizovatele – do toho šel nejen odborností, ale také srdcem.

Nejčastější otázka při všech prezentacích a projednávání byla: A čím je ten územní plán vlastně „nový“? A tak zpracovatel znovu a znovu trpělivě vysvětloval, že nový je především základním metodickým přístupem k vlastnímu pojetí, a to zejména silnou akcentací urbanistické struktury. Územní plán zdůrazňuje urbanistickou strukturu území a vlastní strukturu zástavby, definuje ji a právě z ní vychází členění celého správního území města na tzv. „lokality“.

Nové je i zavedení takových pojmů, jakými jsou například měřítka zastavitelnosti, výškové členění, kompozice města a veřejná prostranství.

Pro zpracovatele bylo překvapivým (a nutno přiznat, že velmi milým) zjištěním, že nové pojetí územního plánu je – snad i díky pochopitelnému, jednoduchému, popisnému a opakovanému vysvětlování – vstřícně vnímáno ze strany laiků, občanů, kteří se přišli „podívat“, co se jim to vlastně „zase předkládá“. To však neznamená, že jednotlivá představení a projednání návrhu územního plánu byla „procházkou růžovým sadem“. Někdy právě naopak, i když vajíčka ani rajčata nelétala...

V rámci společného jednání byly v souladu se stavebním zákonem uplatněny připomínky, jejichž pečlivému vyhodnocení byl věnován především leden a únor 2015. Toto vyhodnocení provedl v souladu se stavebním zákonem pořizovatel za vydatné odborné spolupráce zpracovatele, tedy Útvaru koncepce a rozvoje města Plzně a v součinnosti s určeným zastupitelem, kterým je v případě města Plzně technický náměstek primátora Mgr. Pavel Šindelář. Všechny připomínky a stanoviska byly zpracovány ve formě databáze KEVIS, všechny dostaly svoje vlastní pořadové číslo a byly přesně identifikovány a popsány. Nemohlo se tedy stát, že by byl jediná položka nebyla podrobně posouzena a vyhodnocena.

Pro vyhodnocení a případnou úpravu návrhu územního plánu byl rozhodující především soulad se základními principy územního plánu, s urbanistickou koncepcí města, ale i s dopravními a technicko-inženýrskými požadavky.

Co nepřekvapilo, byl charakter jednotlivých připomínek – největší „balík“ představovaly požadavky na změnu zastavitelnosti území, tedy z „pole“ nejlépe na „rodinné domy“. V těchto případech bylo jen velmi těžké vysvětlovat, že město má dostatek zastavitelných ploch a další nepotřebuje, v zásadě nevysvětlitelnou se pak stala jakákoli drobná redukce zastavitelnosti, byť dotčené plochy sice byly v územním plánu léta „červené“ nebo „šedivé“, zastavitelné, ale bez jakékoli stavební aktivity. Redukce za-

stavitelných ploch, byť opodstatněná a zdůvodněná, byla jedním z nejproblematictějších kroků při zpracování územního plánu. V tomto případě byly principy ochrany zemědělské půdy ze strany vlastníků (této ladem ležící zanedbané zemědělské půdy ☹) vnímány jako zcela špatné a protiprávní. Tady nutně a logicky přichází na mysl daňový systém...

Další častou připomínkou byl požadavek na zvětšení maximální zastavěné plochy objektů pro rekreační využití, kterou územní plán reguluje v závazném schématu. Tento požadavek souvisí jednoznačně s dlouhotrvajícím trendem bydlení v „levnějších“ rekreačních lokalitách, kde ovšem přece jen nelze trvale celoročně žít v chatách velikosti 25 m²... To není názor zpracovatele, ale vox populi... Jako Ariadna červená nit se pak od počátku celým procesem zpracování a projednávání (a ve výsledku i schvalování) vine cíleně zlý, odmítavý a zcela nekonstruktivní postoj několika jedinců k čemuž souvisejícímu s územním plánem, s novými přístupy a metodikou jeho zpracování. Tento odpor vyústil do různých petic s podpisy mnoha lidí, čímž došlo jak k nárůstu počtu připomínek, tak k jejich obtížnému vypořádání.

Co ovšem překvapilo, byl relativně nízký počet připomínek. Bylo jich méně než 250 (konkrétně 223), a to je u města o velikosti cca 170 000 obyvatel jistě velmi málo. Vyhověno pak bylo 85 z nich.

Poměrně náročné – a to jak časově, tak obsahově – bylo vyhodnocení stanovisek dotčených orgánů. K nalezení optimálního řešení byla svolána opakovaná dohodovací jednání.

Tato dohodovací řízení proběhla ve velmi konstruktivním a vstřícném duchu s Ministerstvem dopravy ČR, s Odborem životního prostředí MMP, podstatně těžší – ale nakonec také úspěšná – byla dohoda s Krajskou hygienickou stanicí. Vůbec nejsložitější jednání, která skončila až řešením rozporu na úrovni Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Ministerstva kultury ČR, se týkala nesouhlasného stanoviska právě druhého ze jmenovaných ministerstev. I tady bylo nakonec dosaže-

no dohody, a to za cenu velmi drobné úpravy grafické části územního plánu. Bylo to ovšem těžké.

V době, kdy bylo docíleno této dohody, už byl návrh územního plánu upraven a připraven k předání pořizovateli k druhému kolu projednání. Posledním stanoviskem, které „pustilo“ územní plán ve formě upraveného návrhu Územního plánu Plzeň do projednání, bylo stanovisko Krajského úřadu Plzeňského kraje, Odboru regionálního rozvoje. Zde fungovala spolupráce velmi vstřícně a v krátkých časech.

Řízení o územním plánu – veřejné projednání (§ 52 stavebního zákona)

Téměř „do roka a do dne“ od společného jednání konaného 29. října 2014 proběhlo 10. listopadu 2015 veřejné projednávání upraveného návrhu Územního plánu Plzeň.

Proti tomuto upravenému návrhu mohli tentokrát vlastníci pozemků a staveb dotčených návrhem řešení, oprávněný investor a zástupce veřejnosti podat námítky, ostatní pak připomínky.

Konec roku 2015 tak byl ve znamení shromažďování výše uvedených námitek a připomínek, jejich vyhodnocení se však už „přehoupnulo“ do roku 2016. Počty a skladba se výrazně nelišily od připomínek ze společného jednání. Většina připomínek se „přetavila“ do námitek, dále pak tím, že jednu shodnou námítku uplatnilo více subjektů, narostl jejich celkový počet. Celkem bylo uplatněno 220 námitek (z toho bylo vyhověno 24) a 46 připomínek (z toho vyhověno 13). Čili celkový počet ani tentokrát nedosáhl 300 položek. Proč tomu tak je těžko hodnotit – je pravda, že prezentace a vysvětlování upraveného návrhu byly poměrně intenzivní.

Pokud jde o charakter námitek a připomínek, situace byla obdobná jako po společném jednání: požadavek na změnu zastavitelnosti a změnu (zvětšení) maximální přípustné velikosti rekreačních objektů.

Největším problémem v tomto kole projednávání bylo dosažení dohody s Ministerstvem životního prostředí ČR z hlediska odsouhlasení záboru zemědělského půdního fondu. Postupně došlo téměř ke shodě názorů, ovšem až do poslední chvíle probíhal „argumentační“ tvrdý boj o několik málo hektarů (konkrétně 3 hektary...) zemědělské půdy, který skončil teprve v úrovni dohody z rozporového řízení, které se konalo na MMR ČR. Právě při opakovaných jednáních s MŽP ČR „nabral“ územní plán v úvodu zmiňované dvouměsíční zpoždění.

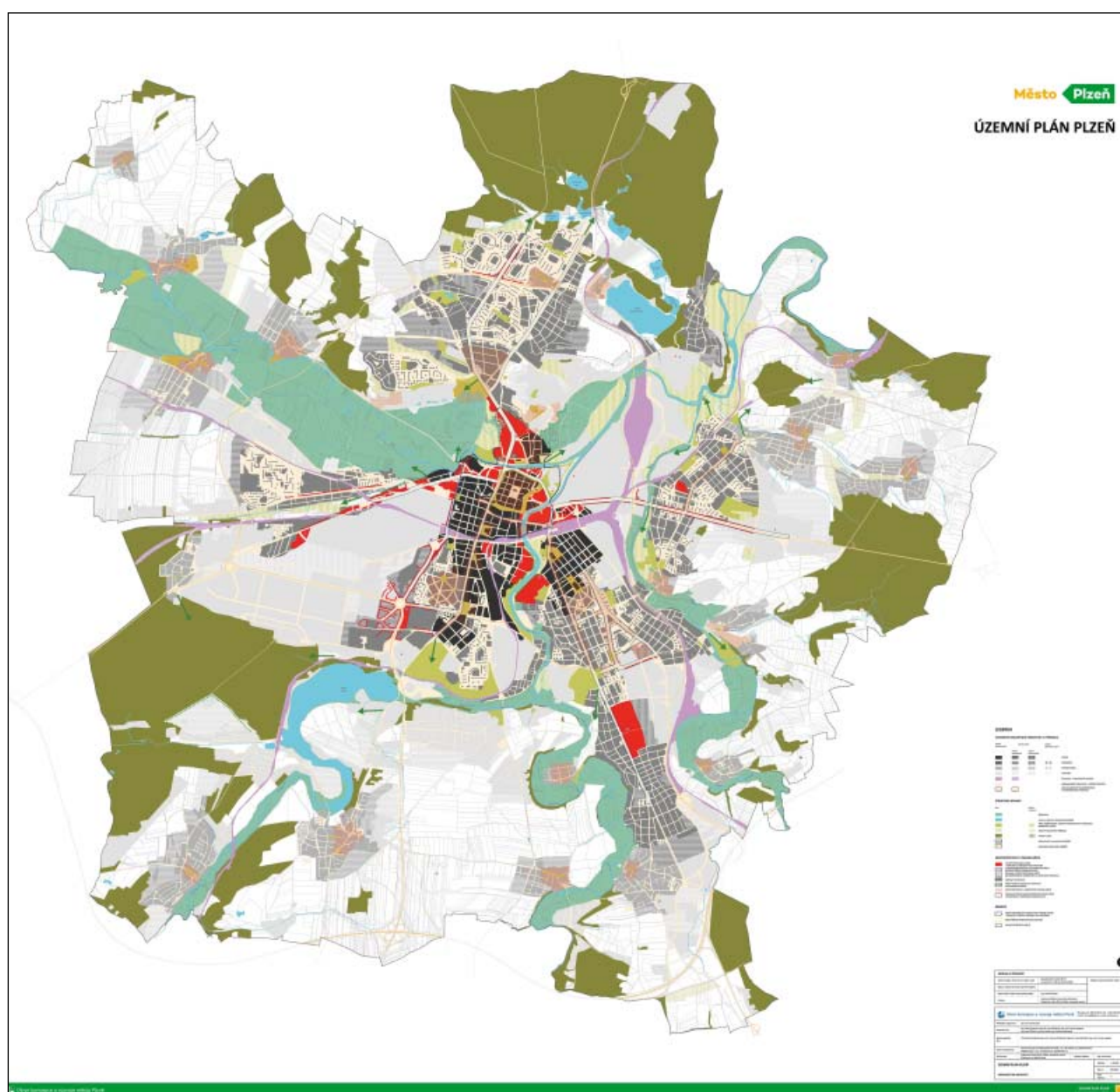
Teprve v okamžiku dohody bylo možno začít připravovat příslušné materiály k předložení upraveného návrhu územního plánu do rady a následně zastupitelstva města.

Vydání územního plánu (§ 54 stavebního zákona)

Jak už bylo řečeno v předcházejícím textu, zpracovatel územního plánu očekával a byl připraven, že projednávání územního plánu na zasedání zastupitelstva nebude vůbec jednoduché, ale realita byla nakonec – naštěstí – lepší, než jsme předpokládali.

Díky pravidelnému průběžnému a velmi detailnímu představování nové metodiky a pojetí Územního plánu Plzeň, jeho základní koncepce a principů politickým zástupcům města byl nakonec územní plán na zastupitelstvu víceméně bez zásadních problémů – i když rozhodně ne všemi zastupiteli, jak se dalo očekávat – schválen.

Jedním z rozhodujících důvodů bylo zcela jistě i to, že technický náměstek primátora Mgr. Pavel Šindelář, který je současně určeným zastupitelem a územní plán předkládal ke schválení, se celou dobu o průběh zpracování územního plánu aktivně zajímal a ze-

Obr. 1: Výkres č. 3 – Urbanistická koncepce

jména v době, kdy nastaly zlomové momenty (dohodovací a rozporové řízení na MŽP ČR a MMR ČR) významně přispěl k úspěchu těchto klíčových jednání a tedy dokončení územního plánu.

Tak tedy ještě jednou, čím je vydán Územní plán Plzeň nový a jedinečný?

Co je zcela zásadní, nový je nesporně základní metodický přístup k pojetí územního plánu se silnou a určující akcentací urbanistické struktury zástavby a z ní pak následně vycházející členění města na tzv. „lokality“, kdy lokalitou je v tomto případě míněna plocha s rozdílným způsobem využití, soubor těchto ploch nebo část této plochy, vymezená územním plánem na základě převažujícího charakteru a u zastavitelných lokalit zejména

na základě urbanistické struktury.

Přelomovým momentem oproti předchozímu územnímu plánu je pojetí urbanistické struktury jako jasně definované, pojmenované a určující části návrhu řešení s tomu odpovídající mírou závaznosti.

Nové je i zavedení, resp. definice, závaznost a způsob používání takových pojmů, jakými jsou měřítka zástavby a výškové členění. Tyto pojmy předchozí územní plán „neznal“.

Kompozice města, vymezení různého typu struktur, míry kompaktnosti či naopak rozvolněnosti zástavby, hlavní osy, iniciační místa, vazba města a krajiny, veřejná prostranství jsou novými pojmy, které jsou skladebnými prvky

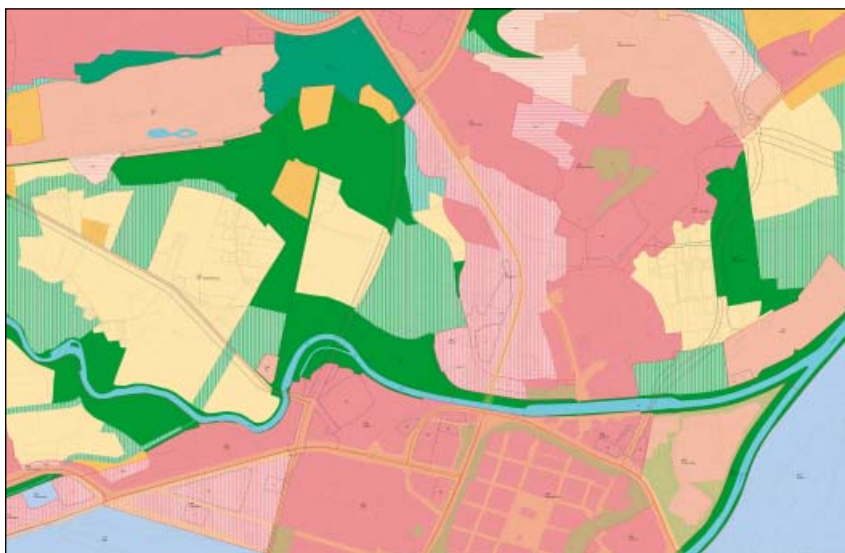
samostatného výkresu číslo 3 „Urbanistická koncepce“. Právě tento výkres představuje „obraz“ města.

Veřejná prostranství, jejich členění podle charakteru, způsob vymezení i grafický způsob zobrazení formou překryvné vrstvy jemné šrafy, která jako „jemná krajka“ spoluvytváří kompozici a strukturu města, představují vlastní „plzeňskou“ cestu.

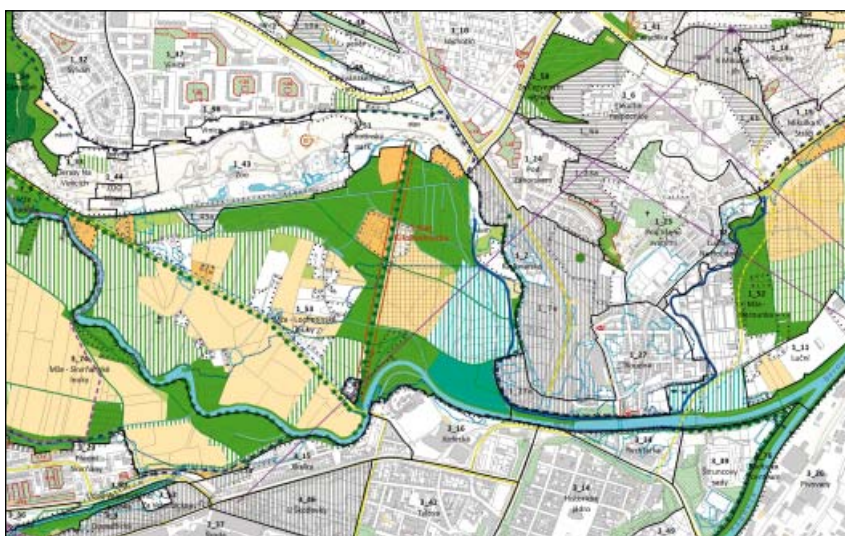
Nezastavitelné území je rovněž členěno na krajinné a říční lokality. Potvrzení a posílení významu prostoru údolních niv jednotlivých řek a jejich nezastavitelnosti je jedním ze základních principů urbanistické koncepce města. Samostatný výkres č. 4 „Koncepce uspořádání krajiny“ pak detailně vymezuje veškeré prvky a zájmy oblasti ochrany přírody

a krajiny. Mimo jiné pracuje s novými pojmy jako např. osa krajinného předělu či poříční park. Samostatné závazné schéma se pak věnuje preventivnímu hodnocení krajinného rázu v Plzni a dohodnutým podmínkám jeho ochrany.

Rozhodně nový – alespoň v tuto chvíli – je i způsob grafického zobrazení především dopravní (ale i technické) infrastruktury formou nikoli samostatných ploch s rozdílným způsobem využití, ale pomocí koridorů a vymezených částí ploch. K tomuto způsobu vymezení je zpracována metodika MMR ČR, na jejíž odborné oponentuře se zpracovatel plzeňského územního plánu podílel.

Obr. 2: Výkres č. 2 – Hlavní výkres, plochy s rozdílným využitím (výřez)

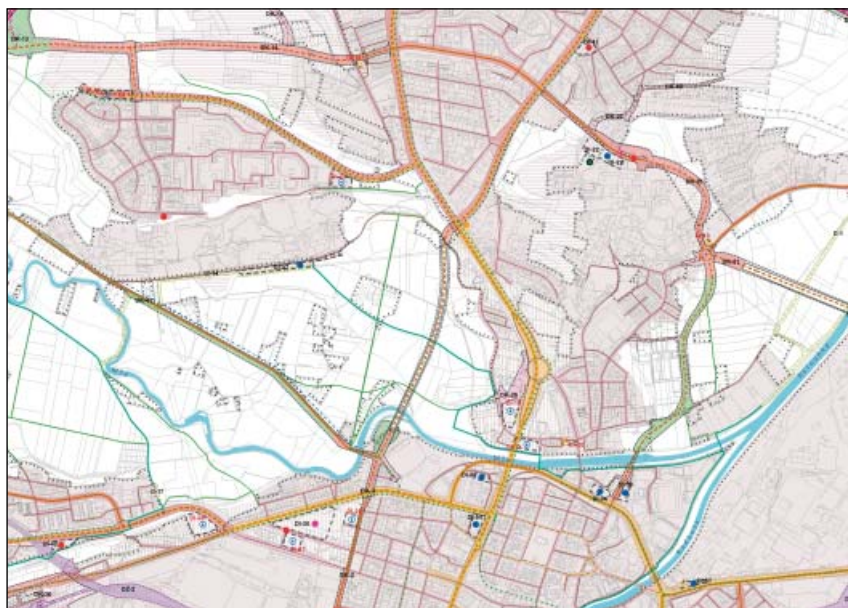

Obr. 3: Výkres č. 4 – Koncepce uspořádání krajiny (výřez)

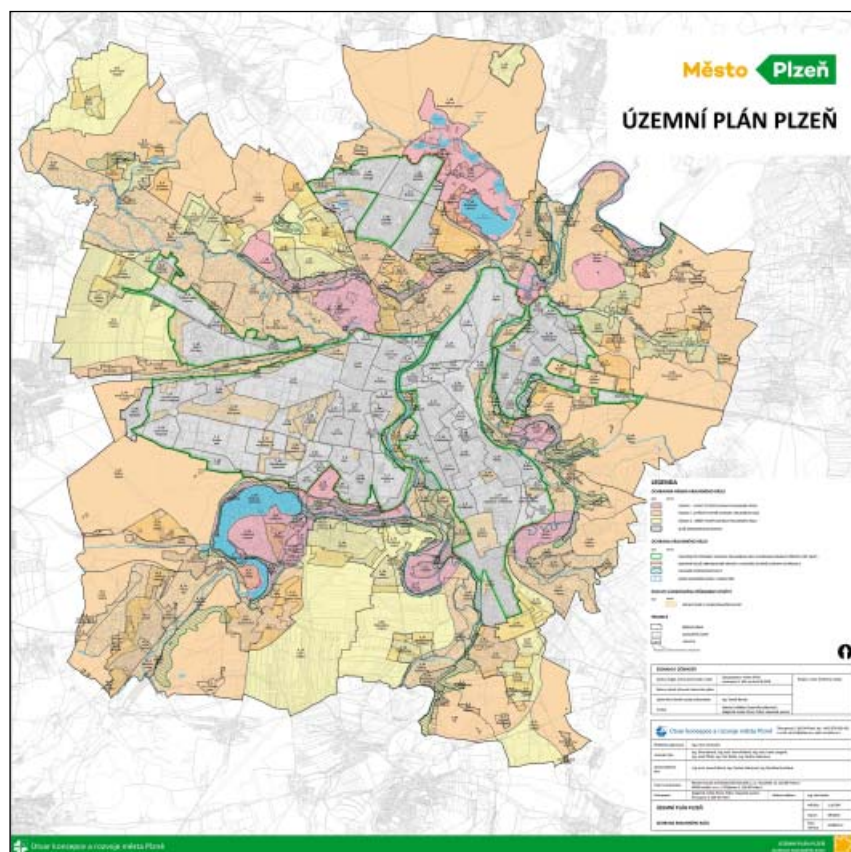
Vysoká grafická kvalita – role technologií ArcGIS

Nejen obsahová, věcná a legislativní správnost – ta je ostatně samozřejmá, ale i vnější podoba, grafický „šmrnc“ byly ambicí zpracovatelů nového územního plánu.

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně využívá zhruba od roku 1993 pro počítačové zpracování územně plánovací dokumentace kromě jiných aplikací převážně programové vybavení firmy ESRI. Od ArcView pro Windows 95, až po aktuální verzi ArcGIS Desktop v roce 2015.

Obr. 4: Výkres č. 6 – Dopravní infrastruktura (výřez)

Obr. 5: Schéma C – Ochrana krajinného rázu

Kombinace udržované kresby digitální katastrální mapy (DKM) zajišťované Katastrálním úřadem Plzeň - město a dalších zdrojů dat, spravovaných pracovištěm GIS Správy informačních technologií města Plzně (SITMP), jako jsou zejména aktuální i historické ortofotomapa a plány města Plzně, ale

také data od správců technické infrastruktury a v neposlední řadě i data ze zpracovaných projektů na území města, včetně generelů, se stala základními kameny pro první návrhy a následné několikeré úpravy a zpřesňování kresby budoucího územního plánu.

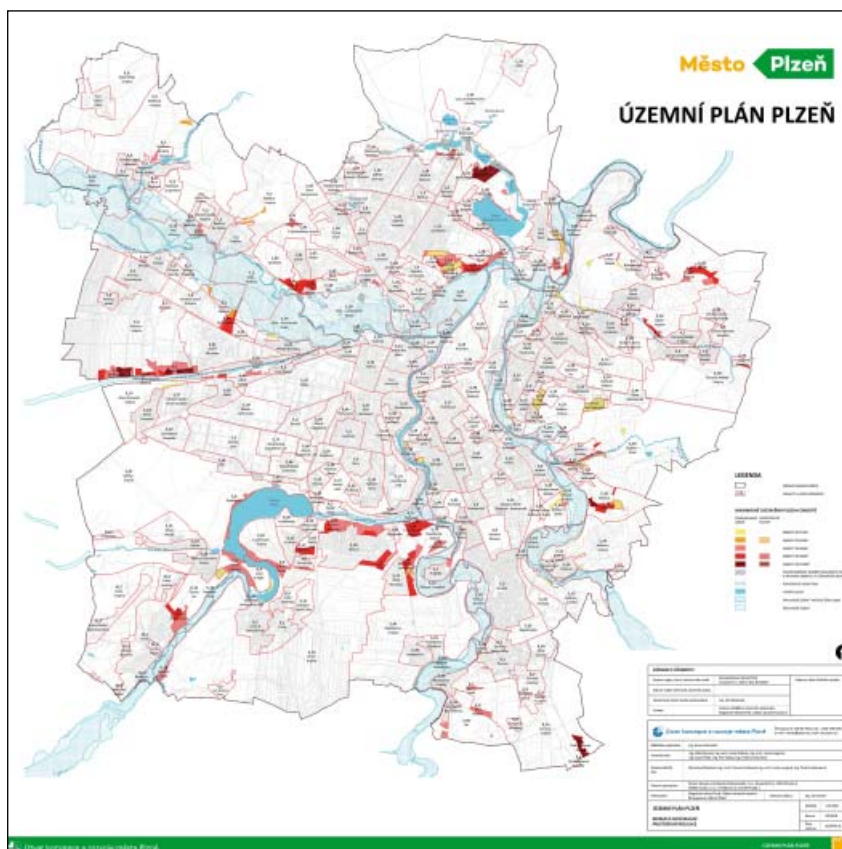
Přejímání dat v odlišných datových formátech nežli ESRI shapefile usnadňuje ArcGIS Desktop schopností přímo načítat a využívat například datové formáty DGN, DWG nebo DXF. Díky většímu počtu licencí aplikace ArcGIS Desktop mohl zpracovatel územního plánu grafická a popisná data pro celé spektrum grafických příloh Územního plánu pořizovat na několika svých pracovištích současně.

Jedná se o hranice lokalit, hranice zastavěných, zastavitelných a transformačních ploch, plochy a linie dopravní a technické infrastruktury, občanské vybavenosti, plochy veřejných prostranství, plochy lesní a zemědělské, plochy linie a body územního systému ekologické stability a významných krajinných prvků, hranice záborů zemědělského půdního fondu a mnoho dalších plošných, liniových a bodových jevů.

Přehlednost a snadnou použitelnost počítačově pořízených dat v systému ArcGIS Desktop umožňuje využití souborové geodatabáze, (File geodatabase). Data jsou v ní uspořádána do datových sad a tříd prvků. Pro ilustraci: datová sada „Společné komponenty“ obsahuje opakovaně využívané třídy prvků, společné pro jednotlivé grafické přílohy územního plánu, jako jsou hranice katastrálních území, DKM, ortofotomapa, vodní toky a plochy apod.

Nemalá část práce nastala následně při návrhu grafických symbolů, jako jsou výplně, šrafy, druhy čar, bodové značky a textové popisky pro rozlišení grafiky v konkrétních projektech ArcGIS. Stejně jako při „skládání“ velkého počtu hladin dat pro zajištění správného pořadí vykreslování jednotlivých komponent výkresu. Zde byly s výhodou použity některé funkce systému ArcGIS, jako jsou úrovně symbolů a „popiskový kombajn“ Maplex.

Tisk výkresů Územního plánu byl proveden na vlastním plotteru firmy Hewlett-Packard. K prezentaci v médiích a tvorbu tiskových podkladů pro komerční tiskárny je využívána možnost exportovat výkresy přímo v systému ArcGIS převážně do formátů EPS a PDF.

Obr. 6 : Schéma D – Individuální rekreace – prostorová regulace

Co je jasné, všichni to dobře ví a občas zapomenou – je třeba ukládat, ukládat a zase ukládat. I nám se stalo, že „se neuložilo“ a překvapivě „se smazalo“. Naštěstí to nikdy nebylo tak zásadní, aby „se to nesprávně“

A co dodat úplně na závěr?

Určitě je moc dobře, že se podařilo „nový“ Územní plán Plzeň zpracovat, projednat a vydat. O tom není třeba polemizovat. Zejména v kontextu toho, jak to vypadá s územními plány, především velkých měst, napříč republikou.

Spoustu „nových“, podnětných momentů se podařilo zpracovat. Některé – z pohledu okolí v danou dobu příliš „progresivní“ – ne. Jak už to tak v naší profesi bývá po dokončení jedné akce, už teď víme, co bychom určitě udělali jinak a pochopitelně lépe.

Pozitivem je určitě „udržení“ města, resp. jeho zastavitelných ploch, v hranicích daných územním plánem předchozím. Těžké bylo udržet v rozumných mezích skutečně malý rozvoj a naopak malou redukci zastavitelnosti a opravdu vytvořit územní předpoklady kompaktního města.

Ted' už je to s územním plánem „jen“ jako s čerstvě narozeným miminkem – je to radost, že je na světě, ale teď je třeba uvést ho do života, naučit s ním všechny co nejlépe zacházet, vnímat citlivě jeho možné malé „problémky“, zacházet s nimi a umět na ně pozitivně reagovat. Je to spousta mravenčí práce, spousta trpělivosti vůči prvotnímu nepochopení.

Pokud bude územní plán takto uváděn v život, bude určitě dobrým a potřebným dokumentem, samozřejmě jen jedním z těch, které pomohou, přesněji mohou pomoci, k tomu, aby Plzeň byla příjemným místem k životu tak, jak to vždy a všude deklaruje.

*Zdroj veškerých použitých podkladů:
Útvar koncepce a rozvoje města Plzně
<http://ukr.plzen.eu/cz/uzemni-planovani/uzemni-plan-plzen/>*

Ing. arch. Irena Králová

Ing. Jiří Borkovec

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně

ENGLISH ABSTRACT

The spatial plan of Pilsen has been approved and published; What was the last stage of the process like? by Irena Králová & Jiří Borkovec

The working process of the spatial plan of the city of Pilsen was presented in this journal more than two years ago. At that time, the draft was prepared for debate. After two years of standard consultations according to the Building Act, the spatial plan was approved on 8 September 2016 and came into force on 1 October 2016. As a pleasant surprise for the designers, the new approach was highly appreciated by the public and, in most cases, by professionals as well. As could be expected, most objections referred to changes in the type of development such as “housing” instead of “field” but the number of objections (less than 300 for a city with a population of 170,000) was relatively low. The current task is to learn how to use the plan, perceive and approach any possible uncertainties cautiously and react to challenges in a positive manner.

VLIV ZMĚN STRUKTURY OSÍDLENÍ NA TVORBU ÚZEMNÍCH PLÁNŮ OBCÍ HLUČÍNSKA

Martin Kuchař

Oblast regionu Hlučína (tzv. „Prajzská“), která je součástí Moravskoslezského kraje, je tvořena 27 obcemi spadajícími do správního obvodu tří obcí s rozšířenou působností. Jako součást ostravské sídelní a průmyslové aglomerace je toto území silně ovlivněno ve vazbě na jeho ekonomický, sociální a územní rozvoj, svou úlohu zde hraje i poloha mezi spádovými městy Ostrava a Opava. Cílem článku bylo zjistit, jak je tento vliv patrný a projevuje se i z hlediska pořizování územně plánovací dokumentace obcí tohoto území a celkově měnící se struktury osídlení obcí Hlučína a na základě vyhodnocení dostupných dat o území navrhnout vhodná řešení pro další územně plánovací činnost a přizpůsobit územně plánovací dokumentaci současným potřebám obcí a celého regionu.

Článek se opírá o výsledky práce autorského kolektivu řešící územně plánovací činnost prostoru Hlučína.

Pro pojednání o prostoru regionu Hlučína je potřeba nejprve představit rozsah řešeného území. Jedná se o oblast regionu Hlučína (tzv. „Prajzská“), která je částí regionu Moravskoslezského kraje. Je tvořena 27 obcemi v severovýchodní části okresu Opava, spadajícími do správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) Hlučina, Kravaře a z části i Opavy. Region se obvykle vymezuje jako teritoriální společenství, které je mj. charakteristické životní úrovní, způsobem života i kulturou, které jsou specifické pro dané úze-

mí, a které jsou výsledkem komplexů faktorů přírodních, hospodářských a sociálních i historických (jedná se o sociálně-kulturní regiony jako např. Hlučínsko) [Hruška – Tvrď 2012].

Do správního obvodu ORP Hlučín patří celkem 13 ze všech 15 obcí, které jsou součástí území Hlučína: Bělá, Bohuslavice, Darkovice, Dolní Benešov, Hať, Hlučín, Kozmice, Ludgerovice, Markvartovice, Pišť, Šilheřovice, Vřesina, Závada.

Do správního obvodu ORP Kravaře pak patří všech 9 obcí, které jsou součástí Hlučína, a to: Bolatice, Chuchelná, Koberice, Kravaře, Rohov, Strahovice, Sudice, Štěpánkovice, Třebom.

Do správního obvodu ORP Opava náleží těchto 5 obcí, které jsou součástí území Hlučína: Hněvošice, Chlebičov, Oldřišov, Služovice, Velké Hoštice.

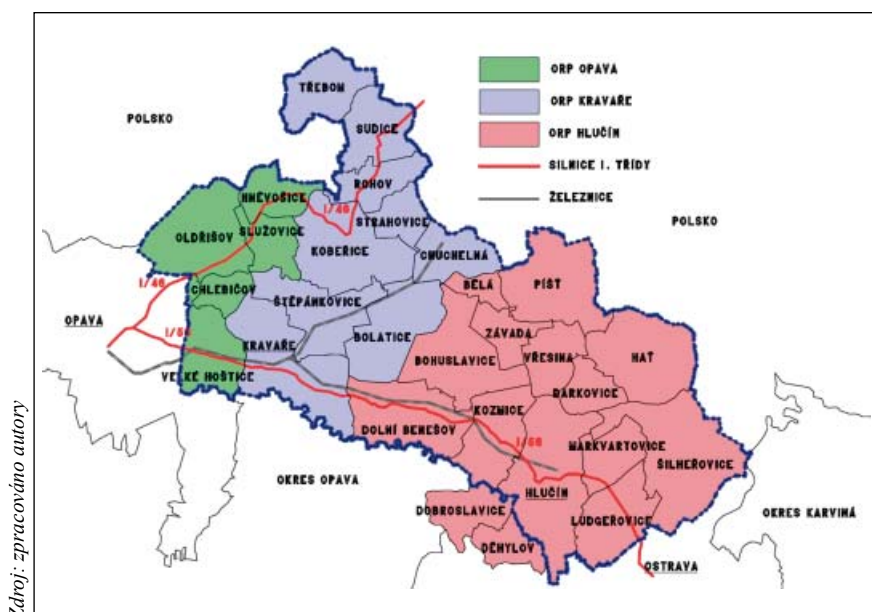
Vývoj struktury osídlení obcí Hlučína

Historie počátku formování sídelní struktury a vznik jednotlivých obcí Hlučína sahá až do první poloviny 13. století, do doby vlády posledních Přemyslovců, kdy během kolonizace docházelo ke kácení pohraničních lesů. Existence některých obcí je patrná již koncem 12. století, řada lokalit pak vznikla až počátkem 13. století zásluhou kolonizačního úsilí velehradského kláštera.

Z hlediska typu jednotlivých osídlení jsou na Hlučíně zastoupeny různé půdorysy vesnic. Během středověké kolonizace nejprve vznikaly **silniční vsi**, které byly zakládány buď podél potoka či hlavní komunikace. Patří sem Dolní Benešov, Bolatice, Hlučín-Darkovičky, Hněvošice, Velké Hoštice, Koberice, Kravaře včetně části Kouty, Služovice, Strahovice a Zábřeh.

Rovněž jsou zde zastoupeny **návesní silnicovky**, což je přechodný typ mezi vsí návesní a ulicovou, kde oválná náves přecházela v silniční zástavbu – sem patří Štěpánkovice.

Dalším typem, který je na Hlučíně obvyklý, je návesní ves, pro níž je charakteristické soustředění usedlostí kolem pravidelného, zpravidla obdélníkového návesního útvaru, jehož

Obr. 1: Rozsah oblasti regionu Hlučína rozkládající se na území správního obvodu tří obcí s rozšířenou působností (ORP Kravaře, část ORP Hlučín a část ORP Opava)

velikost je odvislá od počtu sedláků resp. lánů, pro který byla vesnice vyměřena. Sem lze zařadit Bohuslavice, Darkovice, Kozmice, Oldřišov, Pišť, Rohov, Sudice a Třebom.

Mezi **ulicovky** (na silnici navazující kolmo či šikmo ulice) patří Bělá, Borová a Služovice – Vrbka.

Lesní vsi lánové jsou poměrně dlouhé s řadovým uspořádáním domů. Parcely vycházely od usedlostí rozložených v řadách a táhly se většinou až na hranice katastru. Sem patří Hať, Ludgeřovice, Markvartovice a Šilheřovice.

Hromadné vsi mají nepravidelné a nesoustavné obestavení křižujících se cest (Hlučín-Bobrovníky, Závada a Chlebičov). Ve Vřesině s nepravidelnou návší uprostřed a v Chuchelné se původní zástavba na jedné straně silnice snad později změnila na hromadnou.

Středověké rozmístění a hustota sídel se od doby svého vzniku příliš nezměnily a vtiskly tak území současný ráz. Posledním typem osídlení je **město**, jehož základ tvoří obdélníkové náměstí, soustředěný půdorys a vytvořené uzavřené a zřetelné jádro. K tomuto typu lze přiřadit Hlučín a Dolní Benešov.

Vesnice a města Hlučína se rozvíjely jako organická součást středověké provincie holasické, Moravy a poté slezského knížectví opavského. Až do poloviny 18. století bylo Hlučínsko součástí slezského knížectví opavského, od roku 1742 do roku 1920 Pruska. Do roku 1938 pak bylo Hlu-

čínsko součástí Československa, poté bylo do roku 1945 připojeno k Třetí říši a od roku 1945 se Hlučínsko stalo součástí Československé, po roce 1993 součástí České republiky.

Charakteristické pro strukturu osídlení Hlučína je jednak vymezení území přírodními podmínkami, a to geomorfologickými a klimatickými, a rovněž jeho vlastní historický vývoj (historicky brzký vnik osídlení v úrodných nížinných polohách, pozdní a komplikovaný vznik státních hranic po roce 1918 či do jisté míry i důsledky druhé světové války).

Z historického hlediska se struktura osídlení rozvíjela a měnila v souvislosti s měnicími se celospolečenskými a hospodářskými procesy.

Při pohledu do historie této lokality je zřejmé, že státní hranice se v minulosti nesčetněkrát posouvala směrem na sever či na jih od samotného Hlučína, která tak prošla různými překotnými změnami, rozdílným společenským a ekonomickým vývojem oproti zbytku kraje či republiky. Tyto změny ponechaly v daném území více či méně patrnou stopu, a přes všechna historická úskalí si region zachoval do dnešních dnů svoji jedinečnost charakterizovanou zejména způsobem života, vzájemným soužitím, životní úrovní, kulturou a myšlením zdejších obyvatel.

Rozvoj původně zemědělských obcí Hlučína ovlivnil v druhé polovině 18. století proces industrializace –

objev černého uhlí a jeho další využití, založení hutí a navazující rozvoj průmyslu měly vliv i na zaměstnanost obyvatel obcí nacházejících se v blízkosti Ostravy. Dalším momentem pro rozvoj obcí bylo od poloviny 19. století postupné přebudovávání a rozšíření silniční sítě a dopravního propojení nejen do Opavy a Ostravy, ale i na sever do tehdejší Ratiboře, okresního města obcí Hlučína v tehdejší Prusku. Na přelomu 19. a 20. století pak došlo se zpožděním oproti jiným okolním oblastem i na území Hlučína k vybudování železniční tratě (Opava – Ratiboř, Opava – Hlučín), čímž se z velké části odbourala dlouhé roky trvající izolace Hlučína od okolí. S rozvojem dopravy docházelo i k vzestupu podnikání a vzniku nových pracovních míst – vybudováním nových provozů, mj. i v návaznosti na vybudovanou železnici. Např. v Dolním Benešově vznikla původně pila a stolárna, následně slévárna a výroba důlní techniky, v Chuchelné např. továrna na zpracování lnu. Kromě primárního a sekundárního sektoru se posiloval zejména v Hlučíně i navazující terciární sektor (nemocnice, školy, domovy mládeže apod.). Dost silným zdrojem pracovních příležitostí dále zůstávalo zemědělství, dále pak fungující kamenolomy (Hlučín, Koberice), cihelny (Hněvošice, Hlučín), mlýny (Dolní Benešov, Velké Hoštice, Hlučín, Kozmice, Kravaře, Pišť, Hněvošice a Sudice), pivovary (Hlučín, Kravaře), atd. S tím souvisel i nárůst obyvatel v těchto obcích a obcích v nejbližším okolí. I tak část obyvatel odcházela za prací do průmyslových center německého vnitrozemí. Obyvatelé vesnic blízkých Ostravě zase hledali pracovní příležitosti i v tamních průmyslových podnicích a dolech.

Po připojení Hlučína k Československu v roce 1920 (od této doby se podle největšího města v území začalo užívat výrazu „Hlučínsko“) se mohli občané s německou státní příslušností rozhodnout opustit dobrovolně toto území a usadit se v Německu, což tak nakonec učinilo 13 procent obyvatel (cca 4 600 osob) Hlučína [Plaček 2000]. Rozvoj obcí stagnoval, ale právě v této době se vazby na ostravskou aglomeraci z hlediska zaměstnanosti ještě více posílily. Nové pracovní

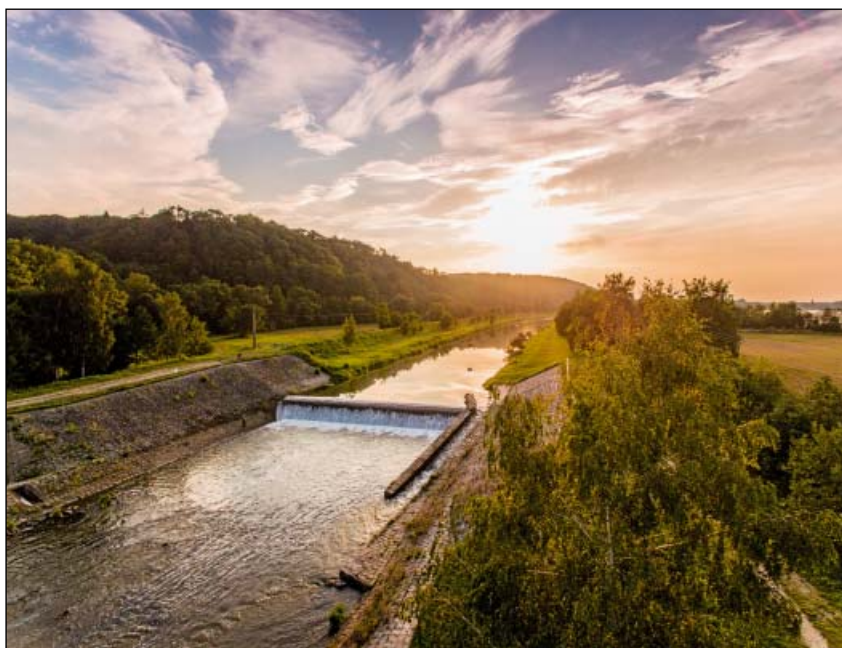

Foto © Kamil Vításek

Řeka Opava v blízkosti Hlučína

příležitosti přinášely do tohoto území lepší výdělky, což se projevovalo mj. i na stavu stavební kultury a čistoty (vliv pruských zvyklostí), kterou vynikaly skoro všechny obce Hlučínska (kromě převážně nově osídlených obcí Třebom a Sudice). Některé vesnice (Bolatice, Koberice či Štěpánkovice) mají téměř městský ráz.

Ve 20. a 30. letech 20. století docházelo k postupné elektrifikaci obcí a opravám a rozšiřování stávajících okresních silnic, budování mostů či staveb občanské vybavenosti (pošty, hasičské zbrojnice, kostely, kaple, peněžní úřady), gymnázia v Hlučíně či letiště u Dolního Benešova.

Po 2. světové válce je na Hlučínsku po opětovném připojení k Československu znatelný úbytek obyvatel, způsobený válečnými ztrátami, ale také odsunem původních německých obyvatel. V některých obcích se jednalo o pár lidí, ale v Třebomí a Sudicích byli odsunuti skoro všichni obyvatelé a nahrazeni vołyňskými Čechy a Čechy z vnitrozemí. Obyvatelé Hlučínska byli z hlediska

pracovních příležitostí závislí na blízké Ostravě (cca 1 800 osob) a Opavě (cca 2 000 osob) [Plaček 2000]. Občané severozápadní a severní části Hlučínska pracovali nejvíce v zemědělství.

Rovněž v 50. letech 20. století bylo jednou z hlavních pracovních příležitostí obyvatel Hlučínska blízké ostravské průmyslové centrum. Veliký vliv na dojížděku do zaměstnání zejména do Ostravy, ale i do Opavy (hlavně z obcí západní a severozápadní části Hlučínska) mělo zřízení autobusových linek a navazující železniční propojení Opava – Hlučín na tramvajovou linku Hlučín – Ostrava.

I v samotném Hlučínsku dochází k rozvoji průmyslu, vzniká nový závod na výrobu armatur pro cca 2 000 zaměstnanců (Dolní Benešov), závod na výrobu lan a provazů pro cca 300 zaměstnanců (Bolatice), výrobky z umělých hmot pro cca 500 zaměstnanců (Chuchelná), cihelna a pila pro cca 220 osob (Hlučín), otvírá se sádrovcový důl (Koberice), dále různé komunální podniky, spotřební družstva, drobné provozovny apod.

Zaměstnání v tomto odvětví nalézají občané původně pracující v zemědělství. Největší zaměstnanost v průmyslu tedy byla jednak v uvedených obcích, ale také v obcích v samé blízkosti Ostravy a Opavy. Ostatní obce vykazovaly největší zaměstnanost v zemědělství. Naopak z Ostravy a Opavy dojížděli na Hlučínsko za prací úředníci a pracující inteligence.

S rozvojem průmyslu v 50. a 60. letech 20. století a vznikem nových pracovních příležitostí dochází také k rozvoji osídlení obcí samotných a nárůstu obyvatel v těchto obcích (o cca 10 000). Kromě individuální rodinné výstavby (většinou stavění svépomocí) to byly i objekty hromadného bydlení (panelákové sídliště OKD a Rovniny v Hlučíně, Osada míru v Dolním Benešově, později také v Kravařích a v drobném rozsahu i některých dalších obcích, zejména v blízkosti zemědělských družstev) a navazující občanská vybavenost (školy, zdravotní střediska, sportovní a kulturní zařízení).

obec/rok	1869	1900	1921	1930	1950	1970	1980	1991	2001	2007	2011	2015	celkový přírůstek /úbytek obyvatel 1991–2015
Bělá	336	448	448	476	504	745	768	724	705	693	661	666	-58
Bohuslavice	1 094	1202	1171	1273	1204	1438	1494	1499	1568	1607	1621	1696	197
Bolatice	1 741	2101	2375	2487	2495	3398	3892	4177	4134	4272	4341	4464	287
Darkovice	499	865	989	1003	1090	1159	1186	1177	1217	1260	1272	1348	171
Dolní Benešov	2 240	2374	2524	2694	2610	3694	4111	4368	4370	4203	4131	4081	-287
Hať	1 352	1695	1720	1960	2119	2398	2515	2474	2564	2539	2516	2558	84
Hlučín	4 711	5 652	6 218	6 685	7 191	13 786	14 526	14390	14346	14232	13917	13988	-402
Hněvošice	528	663	629	694	658	842	873	957	1024	1013	1000	1020	63
Chlebičov	537	602	669	659	728	986	1026	1049	1069	1075	1059	1103	54
chuchelné	504	592	1019	872	915	1109	1238	1313	1324	1313	1341	1285	-28
Koberice	1 633	1817	1837	2050	1899	2689	2899	3125	3210	3224	3222	3304	179
Kozmice	905	1007	1113	1252	1306	1611	1764	1815	1811	1793	1761	1880	65
Kravaře	4 527	5340	6199	6018	5354	5949	6395	6560	6693	6821	6570	6733	173
Ludgeřovice	1 471	2566	3250	3916	4065	4525	4603	4505	4595	4683	4650	4754	249
Markvartovice	650	955	1204	1335	1288	1562	1692	1691	1770	1840	1826	1947	256
Oldřišov	1 174	1441	1378	1328	1199	1247	1296	1238	1334	1317	1311	1358	120
Píšť	1 270	1565	1761	1689	1693	2075	2097	2094	2097	2090	2070	2112	18
Rohov	659	675	709	607	538	626	641	592	609	631	618	592	0
slušovice	543	511	556	565	518	631	734	766	814	803	790	836	70
Strahovice	511	589	705	693	668	864	893	871	892	901	920	891	20
Sudice	1 206	1172	1005	982	588	590	644	596	661	669	641	650	54
Šilheřovice	1 311	1472	1597	1564	1547	1558	1567	1554	1520	1587	1601	1594	40
Štěpánkovice	1 237	1669	1872	2052	1847	2571	2820	2953	3042	3099	3060	3200	247
Třebom	1 018	961	760	752	367	359	286	213	203	216	206	234	21
Velké Hoštice	1 125	1168	1269	1558	1399	1466	1588	1613	1657	1752	1756	1815	202
Vřesina	368	471	617	670	796	1170	1262	1261	1315	1359	1450	1598	337
Závada	379	415	461	424	406	521	572	564	576	583	574	591	27
Hlučínsko	33 529	39988	44055	46258	44992	59569	63382	64139	65120	65575	64885	66298	2159
Ostrava	38 598	144 550	198 438	219 528	215 791	297 171	322 073	327 371	316 744	309 098	301 942	294 200	-33171
Opava	27 011	42 043	49 366	54 263	40 663	53 269	58 778	62 815	61 382	59 156	58 684	57 772	-5043

zdroj: ČSÚ

Vývoj počtu obyvatel v obcích Hlučínska v letech 1869–2015

Podobný nárůst počtu obyvatel je zaznamenán mezi lety 1970–1980 (o cca 4 000 obyvatel). Poté je nárůst obyvatel velice pozvolný a v některých obcích dokonce počet obyvatel klesá (Bělá, Hať, Ludgeřovice, Rohov, Sudice, Strahovice a Třebom).

Počátkem 90. let je pak vývoj struktury osídlení ovlivněn celospolečenskými změnami. Vzniká trend tzv. suburbanizace (proces stěhování rezidenčních, komerčních a dalších funkcí z jádrového města do jeho zázemí. Suburbanizace je součástí a jednou z forem urbaního rozvoje). Výsledkem je postupný úbytek počtu obyvatel Ostravy a Opavy a zároveň nárůst obyvatel v jednotlivých obcích Hlučínska, jak je patrné z analýzy demografického vývoje (Vývoj počtu obyvatel obcí Hlučínska v letech 1869–2015), kdy v období 1991–2015 došlo k mírnému přírůstku obyvatelstva nárůstu počtu o 2 159 obyvatel [ČSÚ], což je v Moravskoslezském kraji, který zaznamenává úbytek obyvatelstva od roku 2009, netypické. Jako příklad je zde uveden evidentní úbytek počtu obyvatel Opavy a Ostravy. Z uvedeného vyplývá, že tento stav zcela jistě není způsoben jen stěhováním z těchto měst na Hlučínsko, ale i do jiných krajů České republiky.

Svou roli co do vývoje počtu obyvatel na Hlučínsku bez ohledu potřeby vzniku nové zástavby (v zastavitelných plochách či prolukách) hraje i soužití dvou a více hospodařících domácností v jedné bytové jednotce, což není případ obyvatel celé České republiky anebo Moravskoslezského kraje. Podíl takto hospodařících domácností na celkovém počtu bytových domácností je téměř o 2 procenta vyšší, zhruba 50 procent rodinných domů má více než jeden byt [Kubátová a kol. 2015]. Větší přírůstek obyvatel je zaznamenán u větších, lépe vybavených obcí, a dále pak obcí, které jsou blízko spádových měst či ve kterých jsou nabízeny připravené stavební pozemky. Výjimku tvoří Hlučín a Dolní Benešov, kde sice dopravní napojení na spádová města (silnice I/56), občanské vybavení a možnost pracovních příležitostí jsou dostatečná, stejně jako nabídka stavebních míst, avšak vzhledem k vlastnickým vztahům je zde dosud nemožná realizace zejména individuální rodinné

výstavby. V případě Dolního Benešova a Kravaře je problematické další rozšiřování zastavěného území těchto sídel vzhledem k omezení možnosti jejich rozvoje severním (koridor pro přeložku I/56, železniční trať) a jižním (záplavové území řeky Opavy) směrem.

Naopak v menších obcích, více vzdálených od velkých měst, obyvatelstvo stagnuje či dokonce ubývá.

V současnosti obce správního obvodu ORP Hlučín, které jsou součástí Hlučínska, zasahují do řešeného území svou velikostí 153 km² a 38 813 obyvateli (stav ke dni 1. 1. 2015). Mají poměrně vysokou hustotu osídlení – 254 obyvatel/km² (průměr ČR – 133 obyvatel/km²).

Obce správního obvodu ORP Kravaře zasahující do řešeného území velikostí 100,4 km² a se 21 353 obyvateli mají také nadprůměrnou hustotu osídlení – 212 obyvatel/km².

Obce správního obvodu ORP Opava zasahující do řešeného území o velikosti 41,6 km² a 6 132 obyvateli mají průměrnou hustotu osídlení – 147 obyvatel/km².

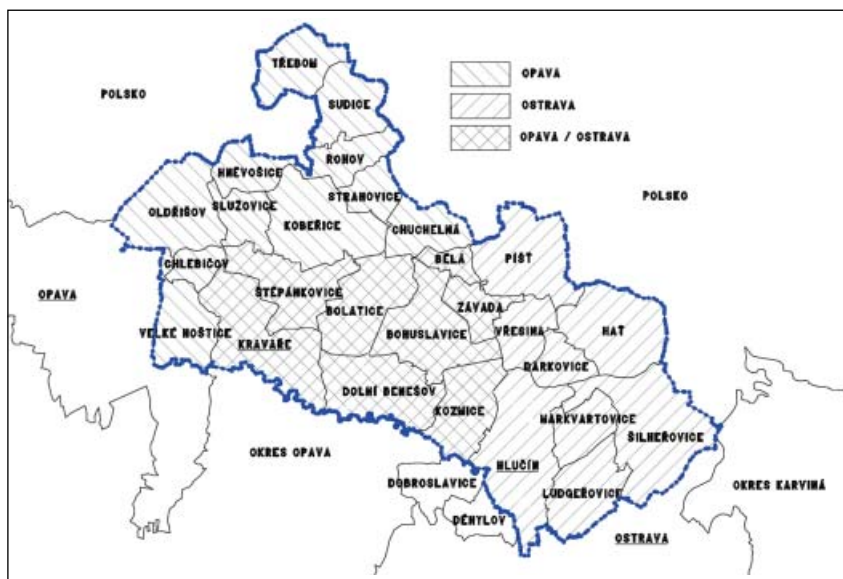
Z uvedeného vychází, že celé Hlučínsko o velikosti 295,2 km² a se svými 66 298 obyvateli (stav ke dni 1. 1. 2015) má celkovou hustotu osídlení 224 obyvatel/km², což je poměrně vysoká hodnota. Vlastní sídelní struktura svědčí o značné koncentraci osídlení, a to bez rozptýlené „slezské“ zástavby. Rozvoj sídelní struktury území je potřeba chápat také v rámci širších vazeb, rozvojových a specifických oblastí

a rozvojových os, jejichž základní vymezení a definice jsou uvedeny v Politice územního rozvoje ČR ve znění Aktualizace č. 1, schválené usnesením vlády České republiky č. 276 ze dne 15. dubna 2015 (dále jen „PÚR“). Dle tohoto dokumentu je část území Hlučínska (území obcí správního obvodu ORP Hlučín bez obcí v severní části, území obcí správního obvodu ORP Opava bez obcí v západní a jižní části a ORP Kravaře s obcemi v jihozápadní části) součástí metropolitní rozvojové oblasti Ostrava (OB2). Dle Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje, které vydalo Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje dne 22. 12. 2010 (dále jen „ZÚR“) je v rámci upřesnění vymezení rozvojové oblasti OB2 u dotčených obcí Hlučínska potvrzeno zařazení do této rozvojové oblasti.

Sídelní struktura je výrazně ovlivněna také nadmístní dopravní a technickou infrastrukturou či nadregionálními a regionálními prvky ÚSES procházejícími územím.

Důležitými dopravními prvky v území jsou silnice I/56 (Opava – Kravaře – Hlučín – Ostrava), silnice I/46 (Opava – Sudice – státní hranice – Ratiboř) či železniční trať Opava – Hlučín.

Jistou možností dalšího ovlivnění rozvoje osídlení pak je zde blízkost státní hranice s Polskem. Prostupnost této hranice však byla zvýšena až v posledních letech. Státní hranice jako dělicí prvek přirozeného regionu Horního Slezska vznikla „poměrně pozdě“ v důsledku

Obr. 2: Převažující dojížděka do zaměstnání a do škol jednotlivých obcí Hlučínska

Zdroj: zpracováno autory

slezských válek v 18. století. Dodnes vykazují regiony Opavska i Ratibořska řadu podobností, např. značnou hospodářskou prosperitu a spíše podprůměrnou nezaměstnanost ve srovnání s okolními regiony. Se zvýšením prostupnosti hranice je možno předpokládat obnovení přirozených komparativních výhod, které by se pozitivně projevíly zejména v hospodářské prosperitě a fungování nejsevernějších obcí Hlučínska.

Celé území je v současnosti ve značné míře homogenní, a to zejména u obcí v blízkosti státní hranice s Polskem, které však vykazují poměrně značné vazby na Ostravu a Hlučín (u obcí správního obvodu ORP Hlučín), na Kravaře, Opavu a částečně i Ostravsko (u obcí správního obvodu ORP Kravaře) a značnou vazbu na Opavu (u obcí správního obvodu ORP Opava), zejména vlivem pohybu za prací. Vazby jsou především způsobeny možností dopravního spojení individuální dojížděnkou osobními auty a obsluhou veřejnou hromadnou dopravou (autobusové a vlakové linky).

Územní plány obcí Hlučínska

Další rozvoj sídelní struktury řeší obce ve svých územně plánovacích dokumentacích. Ze všech obcí řešeného území má v současné době územní plán (ÚP) schválený před novelou stavebního zákona (zákon č. 183/2006 Sb.), tzn. před 1. 1. 2007, pouze 9 obcí (Dolní Benešov, Hať, Hlučín, Hněvošice, Chlebičov, Služovice, Strahovice, Třebom a Závada), u kterých však již probíhá proces pořízení nových územních plánů, které budou v nejbližší době vydány a nahradí tak dnes již zastaralou územně plánovací dokumentaci. Ostatní obce již mají pořízený a vydaný územní plán v souladu s novým stavebním zákonem.

Rozvoj sídelní struktury je jedním z úkolů územního plánování, jak je mj. uvedeno v § 19 stavebního zákona – je potřeba zejména stanovovat podmínky pro obnovu a rozvoj sídelní struktury a pro kvalitní bydlení.

Jedním z úkolů územního plánování je stanovovat urbanistické, architektonické a estetické požadavky na využívání a prostorové uspořádání území dle § 19, odst. 1, písm. d) stavebního

Foto © Kamil Vításek

Hlučín

zákona. Obecně se ochranou struktury zástavby rozumí především zachování logické návaznosti na historicky utvořené stavební čáry, měřítka staveb a charakter zástavby.

Pro obnovu či doplnění sídelní struktury pak vymezují územní plány v zastavěném území plochy přestavby. Územní plán stanovuje hodnoty území, které určuje k ochraně a rozvoji, a to například strukturu obce a její měřítka a výškovou hladinu.

Účelem vyhodnocování situace jednotlivých obcí z hlediska pořizování územně plánovací dokumentace bylo zjistit rozdílnost požadavků a nároků na úpravu těchto dokumentací, důvod četnosti změn územních plánů, a to s přihlédnutím na polohu těchto obcí vzhledem k nejbližším městům (Ostrava a Opava). Za tímto účelem bylo sledováno pořizování územně plánovacích dokumentací obcí Hlučínska pouze za posledních cca 25 let, kdy změnou socioekonomických podmínek vyvstala potřeba je od základů změnit. Jako podklad pak posloužily informace zejména z ÚP dotčených obcí, které jsou k dispozici, územně analytické podklady (ÚAP) jednotlivých obcí správního obvodu ORP, informace formou dotazů na jednotlivé obce, od pořizovatelů jejich ÚP, ale také související publikace.

Požadavky na pořízení ÚP obcí a jejich změn a četnost se liší v souvislosti:

- s aktuálními potřebami a požadavky fyzických a právnických osob jednotlivých obcí – patří sem zejména

požadavky občanů na změnu využití území (vymezením nových zastavitelných ploch a ploch přestavby) např. pro bydlení, podnikání, těžbu či výstavbu větrných elektráren;

- s aktuálními potřebami a požadavky jednotlivých obcí – např. s problémy týkajícími se dopravní a technické infrastruktury (např. vybudování kanalizace, plochy pro ČOV, přeložky VN), s protipovodňovými opatřeními, vybudováním či rozšířením sklady, veřejného prostranství a zeleně v intravilánu a extravilánu;
- s aktuálními potřebami a požadavky sousedních obcí či celého Hlučínska – např. jsou to přeložka I/56 mimo zastavěné území obcí (Velké Hoštice, Kravaře, Dolní Benešov, Kozmice, Hlučín, Ludčeřovice), cyklostezka mezi sousedními obcemi či několika obcemi řešeného území;
- s požadavky vyplývajícími z platné legislativy – úprava textové a grafické části dle platných prováděcích vyhlášek k stavebnímu zákonu;
- s požadavky dotčených orgánů a správců inženýrských sítí – např. dodržení hygienických hlukových limitů, ochranných pásem, zemědělského půdního fondu, ochrany přírody a krajiny, lesů, požární prevence, památkové péče apod.;
- s požadavky ÚAP – charakterizují je významné hodnoty území, limity, problémy i možnosti jeho dalšího rozvoje – s novými limity vznikají případně nové problémy a střety v území;

- s požadavky nadřazené územně plánovací dokumentace celorepublikového či krajského rozsahu se svými nadmístními souvislostmi.
- Porovnáním jednotlivých dostupných dat bylo dále bylo zjištěno, že:
- poloha obce vzhledem k blízkosti spádového města Opavy (Velké Hoštice, Oldřichov, Chlebičov apod.) či Ostravy (Ludgerovice, Markvartovice, Šilheřovice atd.), kvalita dopravního napojení (Hlučín, Kozmice, Dolní Benešov, Kravaře, Velké Hoštice, Ludgerovice), připravenost stavebních pozemků (Vřesina, Darkovice) a životního prostředí (Bělá, Bohuslavice, Bolatice, Hať, Chuchelná, Koberice, Šilheřovice) jsou rovněž důležitým aspektem četnosti a důvodu pro pořizování změn ÚP – vznik tzv. suburbii;
 - hlavním a převládajícím důvodem pro změnu ÚP či dokonce pořízení nového ÚP je požadavek na nové plochy pro individuální bydlení, pro občanskou vybavenost (veřejná, komerční, sport a rekreace, hřbitov), podnikání a výrobu, protipovodňová opatření a řešení konfliktní dopravní situace;
 - další časté požadavky jsou zejména v souvislosti s realizováním výstavby na již v minulosti vymezených plochách pro bydlení, nově na plochách veřejných prostranství, dopravní a technické infrastruktury, parkování či zeleně, nových plochách pro občanskou vybavenost – veřejná vybavenost, sport a rekreace, komerční zařízení, veřejná pohřebiště, nové plochy pro podnikání a výrobu;
 - i přes dobré dopravní napojení silnicí I/56 na Opavu a Ostravu a relativní blízkost obou těchto spádových měst je problematické další rozšiřování zastavěného území některých sídel (nejvíce Dolního Benešova a Kravař), a to vzhledem k omezení možnosti jejich rozvoje severním (koridor pro přeložku I/56, železniční trať) a jižním (záplavové území řeky Opavy a u Kravař i samotná řeka) směrem;
 - předpoklad, že poloha obce v blízkosti spádových měst či na hlavních dopravních tazích bude zárukou většího rozvoje a zájmu o bydlení a prosperitu, neplatí jednoznačně i pro obce na území Hlučínska – převládá zájem o bydlení v obcích, které nabízejí spíše než jen kvalitní občanskou vybavenost či dopravní napojení i připravené stavební pozemky, kvalitní životní prostředí či blízkost lesa;
 - zvyšující se počet obyvatel v obcích neznamena v některých případech nárůst bytové výstavby – snahou je co nejvíce využívat zastavěné území obce, využívat proluky či rekonstruovat stávající objekty a svou roli co se vývoje počtu obyvatel většiny obcí Hlučínska hraje i soužití dvou a více hospodářských domácností v jedné bytové jednotce.
- V rámci průzkumu stavu území byly formou dotazníku osloveny i jednotlivé obce Hlučínska. Kromě doplňujících otázek týkajících se např. dojíždění do zaměstnání a škol či spokojenosti se stavem dopravní a technické infrastruktury nebo současným ÚP obce uvedly i několik základních problémů,

kteřé by se daly řešit územně plánovací dokumentací. Při následném srovnání s problémy vycházejícími z ÚAP se v některých případech našly rozdíly v získaných datech. Je to však logické, protože tak, jak se rozvíjí a mění samotná obec, tak se také mění i aktuální požadavky na další rozvoj.

Závěrem lze konstatovat, že v rámci územně plánovací činnosti jednotlivých obcí na Hlučínsku v průběhu posledních 25 let bylo jejich snahou pokud možno pružně reagovat na aktuální problémy rozvoje svého území a širšího okolí. Četnost změn ÚP se odvíjí od četnosti aktuálních problémů v té které obci a souvisí i s potřebami jejich občanů či s legislativními změnami.

Použité zdroje:

- KUBÁTOVÁ H. a kol. *Mezigenerační proměny způsobu života na Hlučínsku*, Praha: 2015, ISBN 978-80-7419-190-9
- PLAČEK, V. *PRAJZÁCI aneb k osudům Hlučínska 1742–1960*. Hlučín – Kravaře: 2000, ISBN 80-902526-5-6.
- HRUŠKA-TVRDÝ, L. *Změny ve struktuře osídlení a jejich dopad na rozvoj měst a regionů*, Ostrava. z: ACCENDO, 2012, ISBN 978-80-904810-4-6.
- HRUŠKA-TVRDÝ, L. *Studie sídelní struktury Moravskoslezského kraje*, Ostrava: PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s. r. o., 2012.
- Politika územního rozvoje ČR ve znění Aktualizace č. 1, schválené usnesením vlády České republiky č. 276 ze dne 15. dubna 2015.
- Zásady územního rozvoje Moravskoslezského kraje, vydané Zastupitelstvem Moravskoslezského kraje dne 22. 12. 2010 usnesením č. 16/1426.
- Územně plánovací dokumentace jednotlivých dotčených obcí.
- Územně analytické podklady obcí s rozšířenou působností – Hlučín, Kravaře, Opava ve znění aktualizací.

Ing. Martin Kuchař
Městský úřad Hlučín

ENGLISH ABSTRACT

The impact of changing settlement structure on spatial plans in the region of Hlučín, by Martin Kuchař

As part of the Region of Moravia-Silesia, 27 municipalities (including three with extended powers) make up a historical district around the town of Hlučín. Located half-way between the cities of Ostrava and Opava, it is closely linked to Ostrava's industrial agglomeration and its economic, social and spatial development. The aim of this study was to verify how perceptible this influence is in terms of elaboration of spatial planning documents and the changing settlement structure in the region of Hlučín. Available data were analysed and evaluated in order to find suitable solutions for prospective spatial planning and adapt spatial planning documents to address the current needs of these municipalities and the region as a whole.

MOTIVÁCIA PRIVÁTNEHO SEKTORA K ÚČASTI NA REKONVERZII INDUSTRIÁLNYCH OBJEKTOV

Stanislava Vyletelová

Článok sa venuje problematike industriálnych brownfieldov a možnostiam ich rekonverzie, ktorá bude prospešná pre zainteresovaných stakeholderov a zároveň bude udržateľná. Na jednej strane stojí spoločnosť, na ktorú majú opustené chátrajúce priemyselné objekty negatívny vplyv, priamo prejavujúci sa na skupine obyvateľstva žijúcej v blízkosti takýchto objektov znížením ich kvality života a zároveň znehodnotením hodnoty ich majetku. Ich záujmy by mal chrániť štát, či miestna samospráva, ktorí musia, okrem iného, znášať zvýšené náklady na vlastný chod. Tie sa prejavujú investíciami do rozširovania miest a obcí a nevyhnutnými nesystémovými investíciami do odstraňovania bezpečnostných a zdravotných rizík spojených s chátrajúcimi industriálnymi objektmi nachádzajúcimi sa na ich území. K riešeniu takejto situácie často najefektívnejšie prispeje súkromný investor, ktorý však sleduje najmä svoje ekonomické záujmy. Výstava preto otáčka, ako motivovať súkromných investorov k rizikovým investíciám do rekonverzií brownfieldov. Článok poukazuje na faktory vplyvajúce na úspešnosť projektov rekonverzie, ktoré vyplývajú z analýzy stavu súčasného poznania a prípadovou štúdiou amerického projektu rekonverzie New Lab, demonštruje príklad spojenia perspektívneho business plánu s moderným architektonickým riešením a prepojením záujmov verejného sektora so záujmami súkromného investora.

Úvod

Historické stavby nepochybne predstavujú významnú časť kultúrneho dedičstva. Tento článok sa zaoberá špecifickou skupinou historických stavieb, a to priemyselnými objektmi a ich areálmi. V časoch aktívnej prevádzky sú súčasťou architektonickej a urbanistickej štruktúry priemyselných miest, majú vplyv na urbanistický rozvoj mesta, sú prepojené s celkovou infraštruktúrou miest a vplyvajú na rozširovanie obytných plôch. Z množstva z nich sa ale postupom času stávajú neaktívne priemyselné objekty alebo opustené pamiatky. Tieto opustené priemyselné objekty, označované tiež ako brownfieldy, stratili svoje pôvodné využitie a vyvstáva tak v súčasnosti aktuálny problém ich zachovania či obnovy a ďalšieho využitia.

Termín brownfield sa používa na označenie degradovaných území po akomkoľvek funkčnom využití, ktoré môže, ale nemusí mať ekologickú záťaž, na ktorom sa jeho predchádzajúce využitie skončilo a trh nebol schopný bez nejakého druhu intervencie dať impulz na jeho opätovné využívanie [Finka, 2011]. Otázka revitalizácie brownfieldov sa dostala do popredia aj v súvislosti s obmedzenou dostupnosťou takzvaných greenfieldov. Finka [2011] uvádza, že mestá investujú do svojho

rozširovania a budovania novej infraštruktúry, zatiaľ čo na svojom uzemní disponujú nevyužívanými priestormi po bývalých priemyselných podnikoch, ktoré postupne chátrajú a neraz bývajú zdrojom environmentálnej záťaže. Tieto objekty budú postupom času vyžadovať sanáciu, keďže predstavujú hrozbu pre verejnú bezpečnosť a predražujú fungovanie mesta.

Metodika

Pri tvorbe článku bol použitý kvalitatívny výskum, ktorého výstupom je prípadová štúdia. Výskumná vzorka pozostávala z 35 vybraných projektov, ktoré boli posudzované z architektonického aj ekonomického pohľadu. Zoznam vybraných projektov bol podrobený analýze a zúžený na 5 projektov, ktoré sa vyznačovali podobnými znakmi. Dáta boli zbierané zo sekundárnych zdrojov, voľne dostupných na internete. Z podrobne skúmanej päťice prípadov bol pre tento článok vybraný jeden, ako účelovo stanovená výskumná vzorka, ktorá najpresnejšie spĺňa vstupné architektonické aj ekonomické požiadavky. Pred vyslovením záveru boli výsledky podrobené triangulizácii, ktorá potvrdila, že dáta boli zbierané z viacerých nezávislých zdrojov a je možné z nich logicky vyvodit' záver.

Klasifikácia brownfieldov

Petríková [2011] rozdeľuje brownfieldy podľa ich pôvodného využitia na tie, ktoré zostali po:

- **poľnohospodárskej výrobe**, kde sa dá očakávať znečistenie organického pôvodu a znečistenie poľnohospodárskymi strojmi
- **tŕažbe v povrchových alebo hĺbkových baniach**, špecifické obrovskými množstvami premiestnenej zeminy, po vyťažení ostáva zdevastovaný priestor po tŕažbe a násypy,
- **priemyselnej výrobe**, areály bývalých tovární rôzneho priestorového rozsahu, ktoré v sebe nesú potenciál na prestavbu na netradičné administratívne, zábavné či bytové priestory,
- **armáde**, ako napríklad kasárne, kryty či sklady civilnej obrany alebo vojenské areály,
- **dopravnej a technickej infraštruktúre**,
- **skládkach odpadu**, ktoré sa v ideálnom prípade rekultivujú na povrchu tak, aby boli znovu začlenené do krajiny a obmedzilo sa jej zaťaženie
- **bytovej a občianskej vybavenosti** ako napríklad nevyužívané domy, bloky, štvrte a časti sídiel, opustené domy, chalupy na vidieku a
- iné ako územia opustených rozostavaných objektov, ktoré sa zatiaľ z rôznych dôvodov nedokončili,

sú dlhodobo nevyužívané, pôsobia na okolie negatívne a môžu byť aj nebezpečné.

Ekologická záťaž je faktor, ktorý komplikuje odhad návratnosti investície do ich revitalizácie. Investície do brownfieldov bývajú spojené s vyššími rizikami a investori nedokážu dôveryhodne odhadnúť nákladovosť projektu a tým jeho reálnu výnosnosť. [Petriková, 2011]

Finka [2011] a Burnham-Howard [2004] uvádzajú, že brownfieldy často majú negatívny vplyv aj na susedné územia, a to aj formou zvýšenej kriminality. Nezamestnanosť, či zlá povest' môže dotknuté územia izolovať a prehlbovať problémy, ktoré sú naň viazané. Finka [2011] zdôrazňuje, že proces rekonverzie vyžaduje viac než výhradne lokálne riešenie. Vstup investorov do územia brownfieldov býva obmedzený nedostatočnou inventarizáciou a katalogizáciou problémov, ale aj nejasnými vlastníckymi vzťahmi, nedostupnosťou presných dát a záznamov z minulosti a vo veľkej miere aj nekonštruktívnymi a kontraproduktívnymi aktivitami verejného sektora (napríklad podpora rozvoja na zelenej lúke zo štrukturálnych fondov Európskej únie). Regenerácia brownfieldov je zložitá a komplexná problematika, čo je spôsobené ich rozmanitosťou tak ako rozmanitosťou problémov, ktoré sú s nimi spojené a ich citlivosťou na strategické rozhodnutia a priame zásahy.

Jeden z argumentov pre revitalizáciu brownfieldov je nepochybne environmentálny aspekt v spojení s atraktivnosťou revitalizácie. Za každým strategickým rozhodnutím však stojí ekonomická realizovateľnosť, ktorá podľa Petrikovej [2011] v tomto prípade môže byť ovplyvnená:

- priamymi a nepriamymi nákladmi na revitalizáciu objektov,
- predvídateľnou návratnosťou projektu,
- typom financovania a s tým súvisiacimi rizikami,
- daňovou záťažou a ako protiklad možnosť daňových úľav či čerpania dotácií,
- dohodami o rozvoji medzi vlastníkom objektu, investorom a verejnou správou.

Na druhej strane stoja sociálne a kultúrne aspekty. Petriková [2011] uvádza, že problémom pri revitalizácii brownfieldov je otázka udržania kultúrneho dedičstva. Fetisov a Altukhova [2013] skúmali revitalizáciu priemyselných objektov v kontexte ekologických, urbanistických, sociálnych a estetických faktorov. **Ekologický** faktor súvisí so znečistením životného prostredia, ktoré so sebou nesú priemyselné areály. Jedná sa o rôzne typy znečistenia, ako znečistenie ovzdušia, podzemných vôd, mutácie ekosystému a podobne. Negatívny vplyv priemyslu ako takého často vyžaduje radikálne opatrenia na ochranu a zlepšovanie životného prostredia. **Urbanistický** faktor poukazuje na to, akú vysokú hodnotu má územie. Je nedostatok stavebných pozemkov napríklad pre nové bývanie alebo iné funkcie a ako riešenie sa ponúka rekonverzia starých priemyselných areálov do nových funkcií. **Sociálny** faktor v sebe skrýva nepopularitu priemyselných areálov v urbanistickej štruktúre mesta, obytné plochy v blízkosti týchto miest sú ekonomicky nevýhodné a sociálna úroveň obyvateľov v týchto oblastiach býva spravidla nízka. **Estetické** problémy brownfieldov súvisia s koncentráciou agresívnych priemyselných architektonických foriem, homogénnych vizuálnych polí v opustených alebo čiastočne funkčných priemyselných areáloch, ktoré môžu viesť k zvýšenej ľudskej agresii, duševných chorôb, depresii a podobne. Strother [2000] konštatuje, že úspešná rekonverzia brownfieldov má potenciál vyriešiť niekoľko rôznorodých problémov jedinou aktivitou.

Hrubý [2013] uvádza, že pri jednaní o konverzii sa stretávajú tri záujmové skupiny, a to vlastníci, investor a legislatíva. Vlastníkovi je legislatívne uložená povinnosť zabezpečiť odstránenie environmentálnych záťaží a znečistení, ktoré boli spôsobené niekdajšou výrobou, pričom nie je rozhodujúce, či sa vlastníci na ich pôsobení skutočne podieľali. Obavy z následkov znečistenia odrádzajú investorov od kúpy a s tým spojeným prevodom vlastníckych práv. Obavy zo zodpovednosti dopadajú na konverziu priamo a nepriamo. Priamo odrádzajú investorov od projektov, kde nie je jednoznačná miera znečistenia, s čím súvisia budúce riziká a možné záväzky, kto-

ré nie je možné spoľahlivo predpovedať a vyčíslieť, a teda nie je možné spoľahlivo vyhodnotiť návratnosť projektu. Nepriamo vplyvajú na dostupnosť finančných zdrojov z bankového sektora. Bankové inštitúcie nebývajú ochotné uznať priemyselný areál ako záruku za úver, alebo býva bankový úver drahší, pretože je financovaný projekt spojený s vyššími rizikami, tak trhovými ako ekologickými.

Faktory úspechu rekonverzie

Pozitívny efekt rekonverzie sa môže prejavovať v niekoľkých aspektoch, preto vyvstáva otázka hodnotiacich kritérií úspešnosti. Amekudzi, A. and Fomunung, I. [2004] konštatujú, že rekonverzia brownfieldov môže byť nástrojom ekonomického rozvoja, ktorého prínos je evidentný v environmentálnej sanácii, obnove občianskej infraštruktúry, prispieva k tvorbe pracovných miest, má pozitívny vplyv na daňové príjmy a v neposlednom rade prispieva k revitalizácii a zvyšuje atraktivitu okolia. Na jednu stranu je to argument pre spoluúčasť štátu či samospráv, na druhú stranu sa jedná o ukazovatele, ktorých kvantifikácia je zložitá, časovo náročná a výsledky môžu byť ľahko skreslené použitou metodikou zberu dát alebo širokým rozsahom vstupov.

Podľa Silverthorna [2006] je problém rekonverzie brownfieldov v tom, že sú často spojené so nízkou alebo dokonca zápornou ekonomickou pridanou hodnotou. Vyhodnotenie úspešnosti záleží na splnení stanoveného cieľa. Napríklad štát môže považovať za úspešný projekt rekonverzie taký, ktorý odstráni aktuálne vážne problémy spojené s daným objektom.

Zo štúdie Langa a McNeila [2004] vyplynulo, že pri rekonverzii brownfieldov sa stretávajú dve hlavné skupiny stakeholderov. Na jednej strane spoločnosť, v ktorej záujme je, aby bol projekt konzistentný s ekonomickými a sociálnymi potrebami rezidentov. Na druhej strane stoja záujmy investora, či developera, ktorého snahou je naplnenie očakávaní shareholderov vyjadrený návratnosťou investície. Ich štúdia bola zameraná na hľadanie faktorov úspechu rekonver-

zie brownfieldov a zdôrazňujú, že environmentálne otázky nemôžu byť jediným kritériom úspechu. Podľa Silverthorna [2006] vyvstáva problém pri vyhodnocovaní úspešnosti projektu rekonverzie v tom, že environmentálne a ekonomické ciele bývajú vzájomne nekompatibilné.

Lange a McNeil [2004] využitím dát zo 75 projektov rekonverzie brownfieldov v USA vyhodnocovali, ktoré zo skúmaných projektov boli úspešné a ktoré nie. Výsledok ich práce má byť nástroj zjednodušujúci odhad pravdepodobnosti úspechu. Projekty, ktoré vyhodnotili za úspešné mali niekoľko spoločných charakteristík, napríklad vo svojom pláne navrhovali viac zelených plôch, využívali výhody existujúcej infraštruktúry, projekty spĺňali kritéria k čerpaniu finančnej výpomoci, boli lepšie integrované do susedného územia a mali potenciál pozitívne prispieť k miestnej ekonomike a byť prínosné pre podnikateľské prostredie.

Faktory vplývajúce na úspešnosť projektov rekonverzie v prostredí Českej republiky skúmali Frantál et al. [2013], podľa ich práce pre úspech projektu nie je rozhodujúca veľkosť objektu, ich predchádzajúce priemyselné využitie, dokonca ani možná ekologická kontaminácia objektu (záleží ale na miere kontaminácie). Dôležitejšie faktory sú umiestnenie objektu v atraktívnej lokalite (napríklad centrum mesta), existujúca infraštruktúra a jasné vlastnícke vzťahy k objektu. Ich výsledky sa v podstate zhodujú s prácou Lange a McNeila [2004] z amerického prostredia.

Adair et al. [2006] a McGreal et al. [2000] vo svojich štúdiách založených na dotazníkovom šetrení ukázali, že hlavnou hybnou silou investícií privátneho sektora do urbanistickej revitalizácie je vidina dosiahnutia požadovanej návratnosti. Čo na druhú stranu pôsobí odrádzajúco je prehnaná byrokracia pri získavaní grantov, ktoré navyše nedokážu dostatočne vyvážiť zvýšené riziko spojené s revitalizáciou. Faktory, ktoré by zlepšili zainteresovanosť privátneho sektora v urbanistickej revitalizácii sú paradoxne nefinančné, a to napríklad garantovaný minimálny štandard infraštruktúry, cielenosť podpory podľa požiadaviek trhu a priorit privátneho sektora,

zjednodušenie procesov plánovania či sanácia kontaminovaného územia.

Za zmienku nepochybne stojí aj otázka udržateľnosti projektu rekonverzie. Prvoplánové rozhodnutia a nekonceptne navrhnuté projekty môžu prinášať prospech len v krátkom časovom horizonte, na konci ktorého sa opäť premenia na opustený objekt, ktorý vyžaduje ďalšiu regeneráciu. Takéto objekty sa nazývajú potencionálne brownfieldy a venuje sa im v svojej práci Hořická [2012].

Adair et al. [2007] označujú revitalizáciu za proces, ktorý sa skladá z troch častí. Prvou z nich je **sanácia** objektu a obnova infraštruktúry, ktorá sa vyznačuje vysokými nákladmi a neistotou v ich konečnom odhade, vysokým rizikom, ale aj silným potenciálom vysokej návratnosti a nízkou likviditou. Druhá fáza je **výstavba**, kde pretrvávajú nízka likvidita a vyznačuje sa vysokým rizikom vo svojom počiatku, záporným peňažným tokom, neistou hodnotou majetku a často dlhovým financovaním. Posledná fáza je už samotná **prevádzka**, v ktorej dochádza k predaji objektu alebo k zahájeniu obchodného zámeru. Posledná fáza sa vyznačuje nižším rizikom a istejšími peňažnými tokmi a nárastom hodnoty majetku.

Na rozdelenie procesu revitalizácie podľa Adair et al. [2007] je možné nadviazať a zhrnúť, že rekonverzia môže vyústiť do niekoľkých foriem. Priemyselný objekt môže byť premenený na zelenú lúku, ktorá môže ale nemusí mať budúce obchodné využitie. V takom prípade je nepravdepodobná účasť súkromného investora a náklady by niesol výlučne štát alebo samospráva ako vlastník objektu. Táto forma revitalizácie predstavuje sanáciu územia a zneškodnenie prípadnej kontaminácie, niesla by so sebou pozitívny ekologický a sociálny efekt. Ekonomický vplyv by sa prejavil vo zvýšení trhovej hodnoty príľahlých nehnuteľností a zvýšila by sa atraktivita územia pre prípadných budúcich investorov.

Ďalšou z možností je zachovať objekt vo svojej pôvodnej podobe pod prípadnou pamiatkovou ochranou a jeho priestory využívať pre kultúrne a spoločenské aktivity. Zachovaniu priemys-

selných objektov ako pamiatok sa venuje Nedvěd a Zámečníková [2013]. Aj v tomto prípade je skôr nepravdepodobná účasť súkromného investora, pretože návratnosť investície by vyžadovala príliš dlhý časový horizont, ak by bola návratnosť vôbec reálna, čo sa nestretne s očakávaním bežného súkromného investora. Náklady na obnovu a udržiavanie objektu by niesol štát alebo samospráva ako vlastník objektu. Udržované objekty nepredstavujú bezpečnostnú alebo zdravotnú hrozbu pre verejnosť a táto forma revitalizácie by zlepšila v kvalitu života v susedných územiach. Zlepšenie kvality života v danom území pozitívne pôsobí aj na trhovú hodnotu príľahlých nehnuteľností.

Poslednou z možností je rekonverzia objektu v súlade s jeho novou budúcou funkciou. Budúcu funkciu udáva investor, ktorého hlavným záujmom býva návratnosť investície. Vysoké riziká spojené s rekonverziou, vyplývajúce z neistého odhadu nákladov na sanáciu, je investor ochotný podstúpiť buď v prípade, že návratnosť je vyššia a dostatočne istá (v závislosti na vzťahu investora k riziku), alebo vyžaduje kompenzáciu rizika z verejného sektora formou dotácií, daňových úľav či prípadnom rozdelení zodpovednosti (budovanie a obnova infraštruktúry a participácia verejného sektora na sanácii pod.). Rekonverzia prináša pozitívny ekologický a sociálny efekt podobne ako pri predchádzajúcich formách. Ekonomický prospech je v tomto prípade podstatne výraznejší a prejavuje sa jednak v naplnení očakávaní shareholderov, ale aj na makroekonomickej úrovni vo forme vytvorenia nových pracovných miest, s čím priamo súvisí vyšší výber daní, zvyšuje atraktivitu územia, kvalitu života a tým trhovú hodnotu príľahlých nehnuteľností.

Špecifiká v Českej republike

Faktor, ktorý môže závažne skomplikovať potenciálny revitalizačný zámer v českom prostredí sú nevyjasnené vlastnícke vzťahy. Majiteľ objektu často nemá záujem na obnove objektu, pretože pre súkromného vlastníka býva revitalizácia nenávratná investícia, ak sa pre objekt nenájde nová funkcia a rentabilné

využitie. Prípadná pamiatková ochrana objektu môže výrazne zúžiť výber novej funkcie pre objekt.

Málo rozvinutý realitný trh v tejto oblasti nepochybne patrí medzi rizikové faktory a znižuje pravdepodobnosť návratnosti investície. V súčasnosti stále prevláda trend výstavby na zelenej lúke ako rýchlejšia a menej riziková investícia, aj keď pre štát či samosprávu predstavuje dodatočné náklady, ako uvádza Finka [2011].

Frantál et al. [2015] skúmali dotazníkovým šetrením faktory úspechu regenerácie brownfieldov v prostredí štyroch krajín, a to Českej republiky, Nemecka, Poľska a Rumunska. Z ich práce vyplynulo, že medzi najvýznamnejšie faktory vplývajúce na úspech rekonverzie vo všetkých štyroch krajinách sú prítomnosť ekologickej záťaže a celkové náklady na rekonverziu. V Českej republike bol vyhodnotený za najdôležitejší faktor jasné vlastnícke vzťahy a možnosť prevodu vlastníckych práv. Medzi ďalšie kľúčové faktory patria umiestnenie brownfieldu (či sa nachádzajú na vidieku, v mestách či v ich blízkosti) a úroveň dopravného spojenia.

Citovaní autori sa v svojich prácach zaoberajú brownfieldmi zväčša z architektonického pohľadu alebo v kontexte rôznorodých aspektov spojených s rekonverziou a len stroho spomínajú ekonomické aspekty z pohľadu investora. Úspešnosť projektu konverzie priemyselného areálu nie je závislá len na nákladoch spojených s obnovou, ale aj na výnosoch plynúcich z novej funkcie objektu, ktoré zakladajú atraktivnosť projektu pre súkromného investora. Nájsť správnu novú funkciu pre opustené priemyselné objekty je kľúčový krok k ich revitalizácii. Príklad z USA demonštruje, že správna forma konverzie môže byť ekologicky, sociálne aj ekonomicky prospešná pre všetkých stakeholderov.

NEW LAB – prípadová štúdia

New Lab sídli v Brooklyne, v jednej z budov v areálu bývalých vojenských lodeníc. Tieto lodenice majú za sebou bohatú históriu, viac ako 150 rokov vyrábali a opravovali najznámejšie lode

amerického námorníctva a rozprestierajú sa na ploche viac ako 37 hektárov. Tento industriálny park je vo vlastníctve mesta New York a je spravovaný neziskovou organizáciou The Brooklyn Navy Yard Development Corporation (BNYDC), ktorá vystupuje ako realitný developer a správca nehnuteľností. BNYDC sa snaží zabezpečiť propodnikateľské prostredie, pričom sa zameriava na priemyselné odvetvia, jeho poslaním je podporovať miestny hospodársky rozvoj [BNYDC, 2016]. Brooklyn Navy Yard bol zapísaný do Národného registra historických miest v roku 2014 a patrí do rovnakej kategórie ako známa Socha slobody. Nový štatút mal industriálnemu parku uľahčiť získavanie federálnej finančnej podpory [Ransom, 2014].

Mesto New York sa aktívne podieľa na znovuoživení niekdajšieho fungovania priemyselného areálu s víziou podpory hospodárskeho rastu, ktorý je podporený rastom počtu nových pracovných miest a vytváraním atraktívneho podnikateľského prostredia. Z definovaných faktorov úspechu projektov rekonverzie je to jeden z kľúčových bodov. Okrem priestorov mesto poskytuje finančnú výpomoc formou grantov alebo daňových úľav, čím nepriamo kompenzuje investorom podstupované zvýšené riziko. Areál má vybudovanú fungujúcu infraštruktúru a mesto si ho ponecháva vo svojom vlastníctve, pričom nevytvára podmienky vhodné pre jediného investora, ale jednotlivé objekty ponúka rôznym investorom a developerom k plneniu ich investičných zámerov, ktoré budú v súlade s víziou znovuzrodenia priemyslu.

Mesto New York teda vstupuje do akejsi formy partnerstva verejného a súkromného sektoru (PPP projekty – public private partnership). Cieľom tejto formy spolupráce z pohľadu verejného sektora býva snaha o dosiahnutie vyššieho stupňa uspokojenia potrieb obyvateľstva alebo čiastočne prenáša riziká na súkromný subjekt [Louda, Grosiř a kol., 2010, s. 262–263]. Pre súkromný sektor bývajú PPP projekty atraktívne v zdieľaní rizika a získavaní ďalších foriem financovania investičného projektu.

Podľa Pratt Institute [2012] môžu byť stratégie implementované v Brooklyn Navy Yard považované za model ekonomického rozvoja aj pre iné americké mestá. Za desať rokov od roku 2001 sa podarilo zvýšiť počet pracovných miest z približne 2 700 na 10 000, celkový dopad na miestnu ekonomiku sa zvýšil z približne 500 miliónov na 2 miliardy dolárov ročne.

NEW LAB

Výskum bol zameraný na hľadanie možností, ako prilákať súkromné investície do projektov rekonverzií, ktoré všeobecne prinášajú viac sociálny a ekologický prospech než prospech ekonomický a ako prepojiť architektonické plánovanie so strategickým finančným plánovaním. Z teoretických východísk vyplynulo, že súkromní investori primárne sledujú svoj vlastný ekonomický prospech a na to, aby sa podieľali na projektoch rekonverzie by mal verejný sektor vytvoriť podmienky, ktoré pre nich budú atraktívne. Súkromný investor je ten, kto prichádza s nápadom či business plánom a miesto odkiaľ ho bude realizovať je premenná, v ktorej sa môžu spojiť protichodné záujmy súkromného a verejného sektora.

Príklad takého spojenia je práve **New Lab**, v ktorom sa skrýva inšpiratívny business plán a je realizovaný určitou formou PPP projektu. Víziou projektu je spojiť podniky, ktoré už prešli ranou fázou podnikania, ale ich ďalší rozvoj môže byť spomalený nedostupnosťou zdrojov. New Lab v svojich priestoroch nevytvára konkurenčné prostredie, práve naopak, vytvára komunitu, či akýsi ekosystém zdieľaných zdrojov. New Lab vytvára podmienky pre podniky, inžinierov, vedcov, či dizajnérov, v ktorých môžu svoje myšlienky a nápady previesť až do podoby prototypu. Podľa jedného zo zakladateľov Scotta Cohena [2015] je New Lab miesto pre ľudí, ktorí sú svojim spôsobom nezamestnateľní, majú svoje vlastné nápady a vízie, ktoré chcú presadiť do hmotnej podoby. New Lab na jednom mieste spája podnikavých a nadaných ľudí s pokročilou výrobnou technológiou. Je nesporné, že

technológie v súčasnosti nie sú striktné vymedzené pre jednotlivé odvetvia, ale prelínajú sa celým spektrom odvetví. To podporilo myšlienku vytvorenie jedinečného priestoru, ktorý prepojí rôznorodé priemyselné odvetvia.

Odberatelia

Nájomníci sú zodpovedne vyberaní v súlade so základnou myšlienkou celého projektu, tak aby v tomto podnikateľskom ekosystéme koexistovali jednotlivci, či podniky, s čo najviac vzájomne prospešnými schopnosťami a zručnosťami a s priemyselne zameraným obchodným zámerom. New Lab ponúka miesto pre 350 jedincov, 50 spoločností v štúdiách, ktoré sú dizajnované k uspokojeniu potrieb rozvíjajúcich sa spoločností s počtom zamestnancov od 5 do 60 s prístupom k zdieľaným zdrojom [Balbi, 2015].

Nájomníci sú rozdelení do dvoch kategórií:

- **rezidenti** – stály nájomníci, ktorí majú dlhodobú nájomnú zmluvu a
- **flexibilní nájomníci** – jedná sa o krátkodobý prenájom od jedného troch rokov.

Pre rezidentov New Lab ponúka private štúdiá, zdieľané štúdiá alebo vyhradené pracovné miesta. Ponuka private štúdií je limitovaná pre desať spoločností, ktoré sú lídrami vo svojom odbore.

Flexibilné členstvo dáva príležitosť bežným podnikateľom realizovať sa v komunite odborníkov z priemyselných odvetví. Títo členovia majú k dispozícii svoje pracovné miesto, a navyše priamy prístup do komunity rezidentov. Neostáva to len pri bežnom prenájme, New Lab v rámci poskytovania služieb svojim členom snaží priamo prepojiť rezidentov s krátkodobými nájomníkmi a podporiť tak ich vzájomnú interakciu.

Okrem obvyčajného pracovného priestoru ponúka New Lab pod jednou strechou aj pokrokovú technológiu a nástroje,

ktoré slúžia nielen k premene myšlienok a nápadov do hmotnej podoby. Takéto usporiadanie má na jednu stranu zvýšiť efektívnosť výrobných procesov, na druhú stranu nová technológia vyžaduje kvalifikovaný personál. Krasley [2013] to označila za chytrú stratégiu rastu, ktorá spočíva v znižovaní nákladov a reinvestovaním zvýšených ziskov do ďalšieho rozvoja podniku.

Ekonomickou zvláštnosťou projektu je, že sa nejedná len o jednoduchý obchodný plán v realitnej oblasti. Záujem zakladateľov je vo vytváraní hodnôt a podpore nových perspektívnych nápadov. Zakladatelia David Belt a Scott Cohen zároveň vystupujú ako business angels [Cohen, 2015]. Nádejné podnikateľské aktivity podporujú v niekoľkých formách:

- poskytujú rizikový kapitál nádejným rozbiehajúcim sa podnikom, ktoré sa rozvíjajú pod ich strechou,
- podieľajú sa na vývoji nových produktov v spolupráci s rezidentmi či krátkodobými nájomníkmi,
- ponúkajú priestor a poradenstvo za podiel na vlastnom kapitále podnikov.

Nájomníci teda vystupujú zároveň v úlohe partnerov. Zakladatelia ako venture kapitalisti majú eminentný záujem na úspešnom rozvoji svojich partnerov a k tomu pozitívne prispieva aj poloha New Labu. V okolitých budovách postupne znovu vystáva priemysel za výraznej podpory mesta a štátu, a tak znovu oživa opustený priemyselný areál s dlhoročnou históriou.

Zdroje financovania

Projekt je financovaný kombináciou súkromných a verejných zdrojov. Náklady na renováciu budovy, v ktorej sídli New Lab boli odhadované na približne 60 miliónov dolárov, z toho zhruba 42 miliónov dolárov zo súkromných zdrojov a štátnej podpory vo forme daňových úľav. Zvyšok zdrojov pochádza od mesta New York, mestskej štvrťi Brooklyn a regionálnej rady Empire State Development Corporation,

čo je hlavná newyorská agentúra pre ekonomický rozvoj, ktorej poslaním je podporovať ekonomiku štátu, podnikové investície a tvorbu pracovných miest efektívnym poskytovaním pôžičiek, grantov, daňových úľav, či inou formou pomoci [ESD, 2016]. Pred zahájením investičnej výstavby bolo plánované použitie ďalších 21 miliónov dolárov na vybavenie zrenovovanej budovy, ktorú má New Lab v dlhodobom prenájme na 31 rokov [McGeehan, 2013].

New Lab si vyžiadaval rôzne formy financovania. Okrem bežných foriem ako je vlastný kapitál a úvery, už spomenutých daňových úľav, či štátnych a mestských grantov, boli využité zdroje z EB-5 programu¹⁾, či preklenovací úver získaný prostredníctvom crowdfundingovej platformy [Balbi, 2015]. New Lab oficiálne spustil svoju činnosť v roku 2016 a prípravy spolu s výstavbou trvali štyri roky. Projekt si nakoniec vyžiadaval súkromné investície vo výške 35 miliónov dolárov [Baumgardner, 2016].

Záver

New Lab bol zvolený ako objekt výskumu pretože v sebe spája aspekty, ktoré sú považované za faktory úspešného projektu rekonverzie industriálneho objektu a zároveň bol architektonicky navrhnutý v súlade s jeho plánovaným ekonomickým využitím. Frantál et al. [2015] rozdeľuje faktory úspechu do niekoľkých kategórií, a to faktory súvisiace s lokalizáciou objektu, všeobecné faktory a špecifické faktory vzťahujúce sa k danému objektu.

Faktory súvisiace s lokalizáciou objektu. Medzi kľúčové faktory patrí poloha, infraštruktúra a dopravné spojenie. New Lab sa nachádza v areáli bývalých lodeníc na území Brooklynu s vybudovanými rôznorodými dopravnými spojeniami a infraštruktúrou. V areáli sa nachádza množstvo iných budov, ktoré sa postupne revitalizujú v súlade s ich novou funkciou za účasti súkromných investorov. Napriek tomu sa nevytvára silné konkurenčné prostredie, ktoré by znižovalo atraktivitu

1) Jedná sa o program, ktorý bol zriadený so zámerom simulovať americkú ekonomiku zahraničnými investíciami do podnikateľských aktivít, ktoré vytvoria určitý počet pracovných miest a umožňuje navyšovanie zdrojov z investičného fondu (viac <http://www.eb5investors.com/>).

ostatných budov pre budúcich investorov. Mesto New York sa snaží vytvoriť propodnikateľské prostredie, ktoré podporuje vzájomnú interakciu podnikov a má pozitívny vplyv na miestny hospodársky rozvoj.

Všeobecné faktory. Medzi kľúčové všeobecné faktory podľa Frantála et al. [2015] patria národná politika, politická zaangažovanosť, dostupnosť relevantných informácií, možnosť finančnej podpory. V záujme mesta New York je obnovenie fungovania industriálneho parku Brooklyn Navy Yard a tým podporenie miestneho hospodárskeho rastu. Pozitívny efekt pre mesto tento projekt prináša vo forme vytvárania nových pracovných miest a prilivom zahraničných investícií. Brooklyn Navy Yard je oficiálne považovaný za historickú pamiatku, čo investorom umožňuje čerpanie federálnej finančnej pomoci. Okrem toho môžu investori požiadať o finančnú výpomoc od štátu, ktorá je poskytovaná formou daňových úľav, či od mesta New York a mestskej časti Brooklyn.

Špecifické faktory. Medzi špecifické faktory podľa Frantála et al. [2015] patria najmä rozloha objektu, predchádzajúce využitie objektu, plánované budúce využitie, ekologická záťaž, vlastnícke vzťahy, cena pozemku a objektu, náklady na revitalizáciu a doba návratnosti investície. Brooklyn Navy Yard má bohatú industriálnu históriu a mesto New York sa snaží jeho obnovu so zachovaním priemyselného zamerania. Nová funkcia objektov by teda mala byť v súlade s touto myšlienkou. Vlastníkom objektu je mesto New York a poskytuje ho do užívania investorom formou dlhodobého prenájmu. Prenecháva na sebe teda zodpovednosť vlastníka a súkromným investorom vytvára atraktívne podmienky pre užívanie nehnuteľností.

Doba návratnosti je faktor, ktorý je priamo závislý na plánovanom využití objektu, ktorý udáva súkromný investor a jeho business plán. Obchodný plán New Lab na jednu stranu spočíva v prenájme priestorov, kde okrem bežného prenájmu vyhradených privátnych priestorov ponúka aj v súčasnosti sa rozvíjajúci koncept krátkodobého prenájmu pracovného miesta. Jedná sa ale o investíciu v hodnote približne 60

miliónov dolárov a doba návratnosti výlučne z prenájmu by pravdepodobne presiahla dobu, na ktorú má New Lab priestory k dispozícii od mesta. Zakladatelia svoj business plán obohatili o rizikové investície do podnikov rozvíjajúcich sa pod ich strechou. Tomu nasvedčuje aj výber nájomníkov a celý koncept projektu. New Lab vytvára podnikateľský ekosystém, kde podnikaví ľudia pracujú vo vzájomnej interakcii a dáva im k dispozícii pokročilú výrobnú technológiu, čím zefektívňuje proces výroby a podporuje ich rozvoj.

Tento inšpiratívny business plán by bol aplikovateľný aj na inom mieste, aj v priestoroch vybudovaných na zelenej lúke. Sám o sebe je rizikový, napriek tomu bol vybudovaný v chátrajúcej budove bývalých lodeníc, pričom investície do brownfieldov všeobecne so sebou nesú zvýšené riziko. Z prípadovej štúdie vyplynulo, že mesto New York dokázalo vytvoriť také podmienky, ktoré sú atraktívne a prijateľné pre investorov a v ich súčinnosti dokáže plniť svoj cieľ obnovy, ktorý prináša pozitívny ekologický, sociálny, urbanistický a dokonca aj ekonomický efekt. Uvedené je v súlade s vyslovenou tézou, že súkromný investor je vždy motivovaný vidinou vlastného ekonomického prospechu a na to, aby sa podieľal na projektoch rekonverzie brownfieldov je nevyhnutná aktívna participácia verejného sektora vytváraním investične atraktívnych podmienok.

Použité zdroje:

ADAI, A. et al. (2006). *Factors Affecting the Level and Form of Private Investment in Regeneration: Report to Office of the Deputy Prime Minister* [online]. London: University of Ulster, [cit. 2016-08-10]. Dostupné na: www.engj.ulst.ac.uk/RPP/odpm_report.pdf

ADAI, A. et al. (2007). Attracting Institutional Investment into Regeneration: Necessary Conditions for Effective Funding. *Journal of Property Research*. (24) 3, 221–240.

AMEKUDZI, A. a I. FORMUNUNG (2004). Integrating Brownfields Redevelopment with Transportation Planning. *Journal of Urban Planning and Development*. 130 (4), 204–212.

BALBI, D. (2005). From Brooklyn to Berlin: David Belt Dishes on His International Ventures. In: *Commercial Observer* [online]. [cit. 2016-10-15]. Dostupné na: <https://commercialobserver.com/2015/12/from-brooklyn-to-berlin-david-belt-dishes-on-his-international-ventures/>

BAUMGARDNER, J. (2016). New Lab's co-working space is an antidote to the rent-a-desk model that's sweeping the globe. In: *Wallpaper* [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné na: <http://www.wallpaper.com/architecture/new-lab-coworking-space-in-brooklyn-navy-yard>

BURNHAM-HOWARD, C. E. (2004). Building on brownfields: Predicted effects of new liability protections for prospective purchasers and an exploration of other redevelopment incentives. *Journal of Professional issues in engineering education and practice*, 130 (3), 212–225.

COHEN, S. (2015). *Prezentace*. Creative Manufacturing in Brooklyn. In: Manufacturing Leadership Summit: The New Era of Creative Manufacturing. Dostupné na: <https://vimeo.com/frostsullivan/review/132473958/f4c9f570b>

Empire State Development [online]. New York, 2016 [cit. 2016-10-15]. Dostupné na: <http://esd.ny.gov/>

FETISOV, O. a ALTUKHOVA, A. (2013). Problém konverzie průmyslových areálů v urbanistické struktuře na různých úrovních (na příkladu dolu Gorkého ve městě Doněck). In: *Člověk, stavba a územní plánování VII*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. 312-320. ISBN: 978-80-01-05225-9

FINKA, M. (2011). Brownfieldy – aktuální problém priestorového rozvoja. *Urbanita: Časopis o urbanizme a územnom plánovaní* [online]. Bratislava: URBION, 23 (3), 6-9 [cit. 2016-09-20]. ISSN 0139-5912. Dostupné na: <http://www.uzemneplany.sk/sutaz/brownfieldy-aktualny-problem-priestoroveho-rozvoja>

FRANTÁL, B. et al. (2015). Assessing Success Factors of Brownfields Regeneration: International and Inter-stakeholder perspective. In: *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. No. 44 E/2015, 91–107.

FRANTÁL, B. et al. (2013). Location Matters! Exploring Brownfields Regeneration in a Spatial Context (A Case Study of the South Moravian Region, Czech Republic) In: *Moravian Geographical Reports*. (21) 2, 5–19, ISSN: 1210-8812.

HOŘICKÁ, J. (2012). Potenciální brownfields – stav a vývoj. In: *Člověk, stavba a územní plánování VI*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. 58-61. ISBN: ISBN 978-80-01-05025-5

HRUBÝ, K. (2013). Konverzia priemyselných areálov. In: *Člověk, stavba a územní plánování VII*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. 304-311. ISBN: 978-80-01-05225-9.

KRASLEY, S. (2013). America's New Sustainable Manufacturing Hubs Will Breed Creativity And Jobs. In: *Co.Exist* [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <https://www.fastcoexist.com/1681586/americas-new-sustainable-manufacturing-hubs-will-breed-creativity-and-jobs>

LANGE, D. A. & McNEIL, S. (2004). Clean it up and will they come? Defining successful brownfield development. *Journal of urban planning and development*, 130 (2), 101-108.

LOUDA, T., GROSPÍČ, J. et al. (2010). *Partnersství veřejného a soukromého sektoru*. Právní a ekonomické aspekty. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. 460 s. ISBN 978-80-904024-8-5.

MCGEEHAN, P. (2013). Amid Navy Yard's Ruins, Space for a Comeback in Manufacturing. In: *The New York Times* [online]. [cit. 2016-09-20]. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2013/05/09/nyregion/brooklyn-navy-yard-is-home-to-manufacturing-cooperative.html?_r=3&

McGREAL, S. et al. (2000). Accessing private sector finance in urban regeneration: investor and non-investor perspectives. *Journal of Property Research* 17 (2), 109–131. Dostupné na: http://www.zprie.amu.edu.pl/pliki/urb_reg/ur003.pdf

NEDVĚD, M. a ZÁMEČNÍKOVÁ, V. (2003). Využití industriálních staveb v Moravskoslezském kraji pro kulturní a společenské aktivity. In: *Člověk, stavba a územní plánování VII*. ČVUT v Praze, Fakulta stavební. 273–278. ISBN: 978-80-01-05225-9.

PETRÍKOVÁ, D. (2011). Klasifikácia a hodnotenie možností regenerácie brownfieldov. *Urbanita: Časopis o urbanizme a územnom plánovaní* [online]. Bratislava: URBION, 23 (3), 10–13 [cit. 2016-10-15]. ISSN 0139-5912. Dostupné na: <http://www.uzemneplany.sk/sutaz/klasifikacia-a-hodnotenie-moznosti-regeneracie-brownfieldov>

Pratt Center Report Recognizes Brooklyn Navy Yard as Model for Economic Development. *Pratt Institute* [online]. 2012 [cit. 2016-10-16]. Dostupné na: https://www.pratt.edu/news/view/pratt_center_report_recognizes_brooklyn_navy_yard_as_model_for_economic_dev/

RANSOM, J. (2014). EXCLUSIVE: Brooklyn Navy Yard is nationally recognized. In: *NY Daily News* [online]. 2014 [cit. 2016-10-22]. Dostupné na: <http://www.nydailynews.com/new-york/brooklyn/historic-navy-yard-named-national-landmark-article-1.1802640>

SILVERTHORNE, T. (2006). What constitutes success in brownfield redevelopment? A review. In: *Brownfields III. Prevention, Assessment, Rehabilitation and Development of Brownfield Sites*. WIT Press, 39-49. Dostupné na: <http://www.witpress.com/Secure/elibrary/papers/BF06/BF06005FU1.pdf>

STROTHER, P. C. (2000). Brownfields of dreams in the old dominion: Redeveloping brownfields in Virginia. *William and Mary Environmental Law and Policy Review*, 23, 269-304. Dostupné na: <http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=wmelpr>

Ing. Stanislava Vyletelová
Fakulta podnikatelská
VUT v Brně

ENGLISH ABSTRACT

Motivation of private businesses to participate in the reconversion of industrial buildings, by Stanislava Vyletelová

This article deals with the problems of industrial brownfields and the options of their sustainable reconversion that can be useful for participating stakeholders. On one hand, abandoned and decaying industrial buildings have a negative impact on the quality of life of those living nearby, while also depreciating the value of their property. On the other hand, the interests of these people should be protected by the representatives of state or local administration, who have to deal with increased costs and inevitable non-system investments in the elimination of safety and health risks. Efficient solutions for such situations are often brought forth by private investors, in spite of the fact that such proposals mainly focus on their own economic interests. Therefore, the question is how to motivate private investors to consider risky investments in brownfield reconversion. The article points out factors affecting the success rate of reconversion projects, with an analysis of current knowledge on the subject and a case study of New Lab, an American reconversion project. As an example of good practice, this article presents a link between a promising business plan and a modern architectural solution and combines the interests of the public sector with those of private investors.

NASTÁVÁ UŽ V ESTETICKÉM HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU POLOJASNO?

RECENZE
PUBLIKACÍ

Krajinný ráz, jehož hodnocení zakotvuje v §12 zákon o ochraně přírody a krajiny 114/92 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu v tzv. obecné ochraně přírody, která nezahrnuje zvláštní ochranu podle třetí části zákona (kde z výčtu zvláště chráněných fenoménů víme, o které hodnoty se jedná). Estetické hodnoty v zákoně nikde samostatně definovány nejsou. Musíme se proto držet odborných podkladů a metodik, které se estetickému hodnocení krajiny věnují. Mezi velmi užitečné odborné podklady tak patří obě recenzované publikace, které problematiku environmentální estetiky shrnují v aktuální podobě.

V metodikách estetického hodnocení krajinného rázu dosud panovalo především mezi přírodovědně orientovanými odborníky značné přití. Ucelené metodiky si vypomáhaly více či méně subjektivními postupy (viz např. nejucelenější a dosud nejpodrobnější publikace J. Löwa a I. Michala, *Krajinný ráz*, Lesnická práce 2003). Taxativní hodnocení, které propagovala Jarmila Kocourková (*Ochrana Přírody* 52: 18-24, 1997) zase připomínalo hodnocení ekologické stability a v dnešní době bych je považoval za dalece překonané (kromě toho, že bylo také subjektivní). Na druhou stranu snahu o přehled „pozitivních“ prvků zhodnocujících krajinný ráz je třeba vnímat dobovou optikou pozitivně. Jistou použitelnost vykazuje koncept tzv. obrazu krajiny („image“, navazuje na K. Lynche, *Obraz města*, Polygon 2004), opět se ale pohybujeme v rovině subjektivního působení objektu krajiny na svého pozorovatele. Ne nadarmo s „image“ pracují právě architekti, zůstává zde však otevřená otázka, nakolik je cílem estetického hodnocení vyjádřit užitnou/užitečnou hodnotu krajinného rázu (musí být krajina užitečná, aby byla hodnotná?). Estetickému hodnocení je podle znění zákona přisouzena náplň souladu harmonického měřít-

ka a vztahů v krajině, a je spojováno s vizuálním projevem (Vorel a Kupka, *Krajinný ráz – identifikace a hodnocení*, ČVUT Praha 2011). Tento přístup byl a je opakovaně kritizován environmentální estetiky jako zplošťující danou problematiku jen na určitou výše. Neuspěl ani pokus o aplikaci metody sémantického diferenciálu, nástroje používaného pro analýzu vnímání výtvarného umění. Tato metodika se pohybuje na pomezí psychologie a estetiky a pracuje se skupinou hodnotících respondentů, tedy s něčím, co lze považovat za kolektivní nebo snad i většinový názor při vysokém počtu respondentů. Je ovšem sporné, zda právě kolektivní laický názor je tím, co expertní hodnocení krajinného rázu potřebuje, byť jak umění, tak krajina jsou humánními konstrukty. Tyto metodiky mají smysl spíše pro hodnocení spokojenosti respondentů, např. s turistickými atraktivitami. Přestože atraktivita místa je nepochybně spojena s pozitivním vnímáním krajinného rázu zahrnujícím i jeho estetickou hodnotu, a jakkoliv dnes jsou metodiky hodnocení atraktivity míst pro jejich navštěvníky pokročilé, nelze je aplikovat na estetické hodnocení, neboť reprezentují jen dílčí pohled tzv. „lidové“ estetiky jakožto souboru mikromýtů tradovaných v laické veřejnosti (blíže V. Zuska: *Krajinný ráz a „lidová“ estetika*. – In: Klvač P. [ed.], *Člověk, krajina, krajinný ráz*, Brno 2009). Proto jakýkoliv posun na poli estetického hodnocení krajiny lze považovat za přínosný, zejména pokud si uvědomíme, jak často se s tímto termínem v praxi setkáváme a v jakém kontextu. Měly by k tomu posloužit i následující dvě publikace, které shrnují přístupy environmentální estetiky.

V první recenzované publikaci¹⁾ se nejprve seznámíme s teorií a vývojem oboru včetně racionálních (znalostních) a emocionálních postojů k estetickému hodnocení, resp. k pojetí hodnoty krajiny skrze příběh nebo zážitek (dobře se to čte, ale transformovat to do hodnotícího

nástroje lze opravdu jen s velkou dávkou představivosti). Je poměrně obtížné instrumentalizovat pro potřebu metodiky estetického hodnocení krajiny pojmy, jakými jsou „estetický prožitek“ nebo „estetická zkušenost“. Estetickou dimenzi snad lze podchytit zaujetím „estetického postoje“ jako jisté náhražky expertního posouzení, který by v zásadě neměl být závislý na dobové estetické normě a obecném vkusu. Proto doporučuji číst knihu reverzně, tedy začít nejprve přílohami. V příloze „Estetické preference přírodního prostředí a přírodní vědy“ pak K. Stíbrál předkládá historický exkurz popisu estetiky krajiny ve vztahu k jejímu vnímání a připomíná dva koncepty ze 70 let (topofilie, zkušenost s krajinou). Oba lze interpretovat dlouhodobou koevolucí a přežíváním člověka spíše v mozaikovitě otevřené krajině (viz také teorie habitatu a refugia, vidět a nebýt při tom viděn), což předznamenalo i teorii savany (přirozená preference krajiny savanovitěho typu, tedy parkové, resp. arkadské krajiny). Z 90. let pak autor přibližuje koncept S. a R. Kaplanových (kniha *Zkušenosti přírody*), kteří určili čtyři kritéria: v rovině porozumění jsou to soudržnost a čitelnost, v rovině průzkumu pak komplexita a tajemství. Autor vyjadřuje přesvědčení, že estetické preference mají i biologické základy, ovšem s omezenou možností predikce preference konkrétního prostředí. V závěru autor připomíná určitou ošidnost fotodokumentace, zejména tzv. fenoménu fotogeničnosti, kdy fotograf přetváří objektivní realitu na subjektivně idealizovaný obraz.

V další příloze s názvem „Estetické hodnocení krajiny v ČR“ je estetické spojováno s formálními vlastnostmi na poli krajinného designu. Autorka K. Pařízková velmi přesvědčivě rozebírá laické přístupy k estetické odbornosti

1) Bakošová B., Pařízková K., Stíbrál K., (2015): *Kapitoly z environmentální estetiky. Současná kulturní dimenze krajiny a přírody*. – Masarykova univerzita, Brno, 184 str. ISBN: 978-80-210-7812-3. Publikaci lze stáhnout na adrese URL: http://humenv.fss.muni.cz/wp-content/uploads/Bakošová_Pařízková_Stíbrál_Kapitoly-z-environmentální-estetiky.pdf

výše zmíněných metodik estetického hodnocení krajinného rázu a postihuje jejich základní problém – záměnu estetického hodnocení za smyslové, kdy místo estetické hodnoty se měří míra subjektivního potěšení. Ani negativní vymezení (absence rušivých jevů) nefunguje. Je tedy otázkou, nakolik mohou metodice hodnocení napomoci pojmy, jako jsou harmonie, krása, malebno a vznešeno (viz také K. Stibral, O malebnu, Dokořán 2012). Nebo má být krajina srozumitelná, tj. přehledná, bezpečná a nezáludná? Musí „dobrá“ krajina obsahovat výrazný prvek? Tyto a další otázky autorka kapitoly klade, aniž by se však dobrala jasného závěru, jak estetickou hodnotu krajinného rázu vyjádřit. Víme, jak estetické hodnocení nedělat, ale zatím stále ještě nevíme, jak je lze objektivizovat, pokud je to vůbec možné. Odborník by pak měl posoudit, nakolik je pácháno „násilím na přirozenosti“ a autorka inovativně navrhuje jako doplněk k přírodním hodnotám obhajobu lokálnosti a diverzity tradic, které jsou specifické a unikátní. Protože banální a laická komunikace estetické kvality krajiny může vést k jejímu podhodnocování, metodika hodnocení krajiny poněkud překvapivě vyústila v doporučení kultivovat osobnostní růst hodnotitele, který má cíleně zvyšovat senzitivitu a dbát na zpětnovazební mechanismy hodnocení. K pochopení tohoto doporučení nám opět pomůže již výše citovaný text V. Zusky. Jedná se o kultivaci estetického prožitku založeného na uvědomění si poznávání novosti. Tedy novost, změna, kontrast, opakovaná recepce a reinterpretace poznaného a prožitého vedou k osvojení hodnot a hledání nových významů (což by mělo být tou pravou podstatou a smyslem estetického hodnocení).

o přírodě jako masce krajiny (ach ta filozofie...). Dostaneme se opět ke Kantovu nezainteresovanému zalíbení, jehož výklad bych laicky popsal jako snahu o obecně platný estetický soud, který dokonce může vycházet i ze subjektivního vjemu, neovlivněného ovšem užitou hodnotou pro daný subjekt. Vložená příloha fotografií Tajga Bezděžská čtenáře stále ještě udržuje v pocitu, že se lze metodiky estetického hodnocení dobrat, protože text a popisky fotografií jsou psány srozumitelným jazykem, ač jsme z racionální roviny opět sklouzli k emoční percepci. Ošidnost zobrazení a hodnocení krajiny demonstrovuje K. Stibral na pozadí teorie malebna (formulované už na přelomu 18. a 19. století), na konkrétním příkladu hodnocení krajiny podle fotografií, které fakticky představují jen její výřez a opomíjejí tak celistvost jakožto veledůležitý parametr krajinného rázu. Zde je pro účely hodnocení krajinného rázu poučné připomenout přístupy formulované H. Reptonem (1795), s nimiž pracuje krajinářská architektura navíc oproti krajinomalbě / fotografii: (a) proměnlivý úhel pohledu, (b) rozlehlé vizuální pole, (c) pohled z kopce dolů, (d) trajektorie světla během dne, (e) častá nevýraznost popředí.

V další víceméně srozumitelné kapitole popisuje J. Staněk „půvaby“ krajiny, které tvoří dominantní linie a křivky (řeka, ale i serpentinu cesty, vlny horizontu atp.), stromy s nápadnou koru-

nou (solitérní duby, vrby, atp.), průhledy do luk, „líbezná místa“ (odpočinku, hry dětí atp.), přívětivé ovzduší, věčné jaro. Nezbývá, než se smířit s tím, že krajina zůstává kdesi na pomezí mezi vědou a uměním (jak ostatně zdůrazňuje V. Faktorová v závěrečné kapitole), mezi univerzálním a národním, mezi racionálním a emotivním světem, a její estetická hodnota tak ještě dlouho bude předmětem laikovi spíše méně srozumitelných úvah. Na této recenzi jsem však zároveň chtěl také ukázat, že zde vlastně neexistuje žádná ostrá hranice mezi estetikou a ne-estetikou krajiny, což ovšem není závěr, který by nám ulehčil původně vytyčený cíl – dobrat se toho, jak to s estetickým hodnocením krajinného rázu vlastně je a jakým způsobem by jeho metodický postup měl být navržen.

Můžeme se ale na celou problematiku ještě podívat také z poněkud odlišného úhlu environmentální psychologie. Z výzkumů nositele Nobelovy ceny D. Kahnemana (Myšlení rychle a pomale, Jan Melvill 2012), který se zabýval psychologií rozhodování v teorii zisku a ztráty a společně s G. Kleinem také validitou intuitivních expertních odhadů vyplývá, že pokud je prostředí opakovatelné a nese opakující se atributy, jejichž hodnocení se lze praxí a zkušenostmi naučit, což v zásadě pro krajinu platí, pak je i expertní zaujetí estetického postoje či vynesení „estetického soudu“ (ve smyslu úsudku) v zásadě metodicky uchopitelné a hodnotící nástroj lze operacionalizovat. To už by ale vydalo na recenzi další knihy s obsáhlou doplňkovou literaturou a potřebu zacíleného výzkumu, a proto se na závěr spokojíme s konstatováním, že světlo na konci tunelu problesklo a metodiky estetického hodnocení krajinného rázu se snad přece jen jednou dočkáme.

*doc. RNDr. Tomáš Kučera, Ph.D.
Přírodovědecká fakulta
Jihočeská univerzita České Budějovice*

2) Stibral K., Faktorová V. (eds., 2015): Krajina – maska přírody? Studie k estetice krajiny a environmentu. – Episteme, České Budějovice, 190 str. ISBN: 978-80-7394-569-5.

INFORMAČNÍ SYSTÉMY ÚSTAVU ÚZEMNÍHO ROZVOJE NA 20. KONFERENCI ISSS 2017

Ve dnech 3. a 4. dubna 2017 se konala v Hradci Králové konference Internet ve státní správě a samosprávě ISSS/V4DIS. Renomovaná mezinárodní konference je tradičně zaměřená na reformu veřejné správy, rozvoj e-governmentu a informatizaci společnosti, doprovázená visegrádskou konferencí V4DIS (Visegrad Four for Developing Information Society). V posledních letech se na tuto akci pravidelně registruje více než 2 300 účastníků, během dvoudenního programu zaznělo přes 200 přednášek a prezentací a ve výstavní části se představilo přibližně 110 firem a organizací.

Vzhledem k tomu, že jde o politicky nezávislou platformu, objevuje se zde každoročně řada osobností napříč celým politickým spektrem. Konference se zpravidla koná pod oficiální záštitou premiéra a několika dalších členů vlády, místopředsedů obou komor Parlamentu ČR a Asociace krajů ČR. Setkávají se zde špičky domácí politické scény, ministři, zástupci veřejné správy z ČR i zahraničí, informatici krajských či městských úřadů, nezávislí odborníci i vysocí manažeři renomovaných firem, které dodávají svoje řešení a služby do segmentu státní správy a samosprávy.

Letošní program konference byl zaměřen na široké spektrum témat souvisejících s informatizací veřejné správy a byl zaplněn nejen obvyklým maratónem přednášek, prezentací a diskusí, ale jeho součástí byly i důležité doprovodné akce, jako například setkání poslaneckých klubů, zasedání komisí Rady AKČR, SMO ČR, diskuse osobností akademické sféry či jednání Sdružení tajemníků městských a obecních úřadů.

Konference ISSS je již řadu let nedílnou součástí programu všech, kdo se podílejí na reformě a informatizaci veřejné správy, a zároveň místem, kde se představují klíčové novinky a strategie v oblasti e-governmentu a kde se zároveň tvoří, diskutují a často i schvalují další postupy.

Konference ISSS 2017 obsahovala následující témata: Co je v e-governmentu nového na národní i evropské úrovni / Elektronická identita, důvěryhodné služby (eIDAS) / Koncept Smart Cities – chytrá řešení pro chytrá města, internet věcí (IoT) / Otevřená data a transparentnost veřejné správy / Mobilní technologie, cloud, konektivita, kybernetická bezpečnost / Elektronizace zdravotnictví, e-justice, e-turismus, GIS / Financování projektů, veřejné zakázky, podpora regionálního rozvoje / V4DIS – informatizace veřejné správy v regionu V4 / Zlatý erb, Český zavináč, Biblioweb a další populární soutěže / Doprovodné akce a panelové diskuse. Více informací naleznete také na <https://www.issc.cz/>.

Konference ISSS 2017 se aktivně účastnil i Ústav územního rozvoje (dále jen ÚÚR). Tým zpracovatelů představil v jedné prezentaci na téma „Informační systémy Ústavu územního rozvoje“ činnost ÚÚR a především tři vybrané informační systémy *Portál územního plánování*, *Evidenci územně plánovací činnosti v České republice* a *Systém stavebně technické prevence*.

Hana Šimková představila **PORTÁL ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ**. Jedná se o oficiální portál především v oboru územního plánování a územního rozvoje. Je plně funkční od roku 2003,

kdy byl jako jedna z úloh akce Monitoring územního plánování zařazen do Akčního plánu realizace státní informační politiky. Je to otevřený, průběžně aktualizovaný a bezpečný systém odkazů na relevantní informace v uvedeném oboru.

Portál pomáhá odborné veřejnosti jako podklad pro efektivní práci a rozhodování a slouží i pro ostatní subjekty, které mají zájem získat informace o územním plánování. Usnadňuje orientaci v oblasti územního plánování. Je navázán na Portál veřejné správy a na další příbuzné portály.

Portál přednostně nabízí tříděné věcné informace z oblasti územního plánování, kontakty na subjekty územního plánování a přehled o stavu územně plánovací činnosti v ČR. Od roku 2012 portál prezentuje výstupy z činnosti ÚÚR a MMR v oblasti územního plánování. Od roku 2013 portál slouží jako setkávací platforma v rámci omezeného přístupu s heslem pro vybrané subjekty. Od 04/2016 byl portál upraven s ohledem na kvalitnější přehlednost internetové aplikace a optimalizaci pro počítač i pro mobilní zařízení.

Kontrola funkčnosti, aktuálnosti a správnosti odkazů na portálu probíhá pololetně speciálním programem Xenu's Link

Foto © ISSS 2017

Sleuth. Kontrola tabulek kaskádových stylů (CSS) a dokumentů XHTML 1.0 Transitional s tabulkami stylů probíhá průběžně validační službou W3C CSS.

Na portálu probíhá průběžná aktualizace stávajících odkazů a jeho další naplňování novými odkazy. Postupně se zde doplňují nové sekce vyplývající jak z činnosti ÚÚR a MMR, tak z dalších zdrojů. V současné době obsahuje portál cca 3 500 webových odkazů a udržuje si standardně vyrovnanou návštěvnost cca 200 návštěvníků denně.

Michal Artim představil **EVIDENCI ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ ČINNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE**. Činnost probíhá na základě § 11 a § 162 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. Podmínkou celostátního vyhodnocování územně plánovací činnosti na úrovni obcí a krajů je jednotná evidence pořizování územně plánovací dokumentace a vybraných územně plánovacích podkladů.

Pro zajištění evidence a jejího zveřejnění způsobem, umožňujícím dálkový přístup, pověřil Odbor územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj ÚÚR, který vyvíjí a provozuje webové aplikace pro prohlížení a on-line aktualizaci databáze v prostředí Internetu – *Lokální aktualizací systém – iLAS*

(pro evidenci územně plánovací činnosti obcí) a Krajský aktualizací systém – iKAS (pro evidenci územně plánovací činnosti krajů).

Předmětem evidence územně plánovací činnosti jsou podle stavebního zákona data o územně plánovací dokumentaci a průběhu jejího pořizování, o zastavitelných plochách nad 10 ha a účelu jejich využití a o územních studiích.

Systém *Evidence územně plánovací činnosti* představuje průběžné vkládání a editaci dat o postupu pořizování územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů obcí a krajů, průběžnou evidenci ploch zastavitelných území vymezených schválenou územně plánovací dokumentací prostřednictvím uvedených webových aplikací, údržbu databáze, vývoj aplikací pro správu systému a generování výstupů z databáze pro ročenku a další potřeby dle požadavků Odboru územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj a smluvních stran a publikaci dat prostřednictvím ročenky a článků.

Dana Pleskačová představila **SYSTÉM STAVEBNĚ TECHNICKÉ PREVENCE**. Činnost probíhá na základě § 12 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Systém stavebně technické prevence (dále jen SSTP) v souladu se stavebním zákonem shromažďuje, sleduje a analyzuje závažné nebo opakující se vady ve výstavbě, kterým je třeba ve veřejném zájmu předcházet, a navrhuje opatření k zabránění jejich opakování. Údajů evidovaných v SSTP a jejich následné analýzy bude využíváno jako podkladu pro případný návrh změn v legislativě, v technických normách a jiných stavebně technických opatřeních. Informace o vzniklých událostech (vadách, poruchách, haváriích staveb a zařízení) jsou v systému evidovány na základě *Oznámení události* včetně příloh podávaných osobami s povinností oznamovat události dle stavebního zákona i osobami bez této povinnosti. Elektronické formuláře *Oznámení události* vyplněné při volném přístupu z internetu jsou systémem automaticky přiřazovány příslušnému stavebnímu úřadu, kde pověřený pracovník z přiřazeného *Oznámení události* zakládá *Pasport události*, doplňuje do něj údaje, které má k dispozici nebo postupně získá.

SSTP sleduje události, pokud při nich došlo ke ztrátám na životech osob nebo zvířat, k ohrožení života či zdraví osob nebo zvířat, k ohrožení bezpečnosti stavby nebo zařízení a ke značným majetkovým škodám (500 000 Kč a vyšším).

Více informací naleznete též na webových stránkách:

Portál územního plánování – <http://portal.uur.cz/>.

Evidence územně plánovací činnosti v České republice – <http://www.uur.cz/default.asp?ID=90>.

Systém stavebně technické prevence – <http://www.uur.cz/default.asp?ID=3877>.

Foto © Hana Šimková

Ing. arch. Hana Šimková, Ph.D.
Ústav územního rozvoje

IMPLEMENTACE POLITIKY ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY – VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ

V rámci plnění úkolů z Politiky architektury a stavební kultury České republiky, koncepčního strategického dokumentu Ministerstva pro místní rozvoj, připravuje v tomto roce Ústav územního rozvoje metodický pokyn týkající se problematiky veřejných prostranství v územně analytických podkladech a územních plánech.

Cílem metodiky má být identifikace hodnot, využití, funkčnosti a dostupnosti veřejných prostranství v územně analytických podkladech a strukturování a hierarchizace systému veřejných prostranství v územních plánech.

Podkladem pro tuto metodiku je publikace *Vyhodnocení dotazníku Veřejná prostranství v územně plánovací činnosti*. Publikace vznikla na základě dotazníkového šetření, kterým byly osloveny vybrané obce s rozšířenou působností a projektanti. Otázky v dotazníku byly cíleny na způsob řešení veřejných prostranství v praxi a dále byl dán prostor pro vyjádření vlastního názoru a připomínek k danému tématu. Odpovědi v dotaznících, včetně podnětů respondentů, byly statisticky vyhodnoceny a graficky vyjádřeny pomocí grafů. Současně odbor územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj využil dotazník pro průzkum názorů na pořizování

územních studií veřejných prostranství z Integrovaného regionálního operačního programu. Zde mimo jiné vyplynulo, že téměř všichni účastníci dotazníkového šetření o těchto dotacích ví a polovina z nich hodlá této dotace využít.

Následně byla zpracována Analýza odpovědí dotazníku *Veřejná prostranství v územně plánovací činnosti*. Tento dokument obsahuje souhrnné slovní vyhodnocení odpovědí a závěry pro připravovanou metodiku. Zde například vyplynulo, že se zadání územního plánu málo zabývá plošným a prostorovým uspořádáním a také dostupností (docházkovou vzdáleností) veřejných prostranství. Výsledné slovní vyhodnocení je zajímavou ukázkou praxe a je přínosné svými poznatky nejen pro zúčastněné obce s rozšířenou působností.

Dotazníkové šetření umožnilo přiblížit se aktuálním problémům pořizovatelů, připravovaná metodika se bude snažit zohlednit jejich podněty a připomínky a usnadnit jim tak proces pořizování územně analytických podkladů a územních plánů s ohledem na veřejná prostranství.

Aktuální stav řešení úkolu a zmíněné publikace naleznete na internetových stránkách Ústavu územního rozvoje v sekci Územní plánování a stavební řád > Politika architektury a stavební kultury České republiky > Téma 2 – Veřejná prostranství.

Ing. arch. Zuzana Pokorná
Ústav územního rozvoje

SETKÁNÍ ZÁSTUPCŮ AESOP VE VARŠAVĚ

AESOP (Association of European Schools of Planning) sdružující evropské vysoké školy s výukou urbanismu a územního plánování pořádala ve dnech 31. 3. – 2. 4. 2017 každoroční setkání národních zástupců (Council of Representatives Meeting) a zástupů škol (Heads of Schools Meeting). Letošní setkání, které hostila Varšavská technická univerzita

(Politechnika Warszawska), se zaměřilo na téma vzdělávání v oblasti prostorového plánování v digitální éře. Zástupci škol si dobře uvědomují, že přicházející éra velkých dat, internetu věcí, mobilních zařízení a sociálních médií přinese nové přístupy a postupy v plánování a řízení rozvoje sídel a bude významně ovlivňovat budoucí vzdělávání urbanistů a územních plánovačů.

Dvoudenní diskuse byla zahájena prezentací vyzvaných řečníků. Prof. Michele Campagna (Università di Cagliari) ve své prezentaci ukázal způsob zapojení informačních technologií do výuky studentů územního plánování a Nicolas Douay (University Paris-Diderot) na reálných případech demonstroval využití informačních technologií v různých formách plánování od centralizovaných modelů plánování až po grassroots.

Následná diskuse a workshopy ukázaly nutnost posílit kompetence absolventů v oblasti zpracování dat a zejména v úsudku, nakolik jsou data validní a spolehlivá pro činnosti v územním plánování. I v době digitálních dat je nutné nezakládat rozhodování a plánování pouze na datech, ale kvalitu a relevanci dat ověřovat. Práce v terénu a přímá zkušenost s prostředím proto neztrácí na významu, spíše naopak.

Využití technologií pro distanční výuku (On-line Learning) bylo dalším tématem setkání. V současnosti pouze tušíme dopady nových technologií na způsob výuky a její kvalitu. Shromážděním rezonovaly obavy, aby tyto technologie nevedly primárně ke snížení nákladů na úkor kvality výuky, která je v oboru územního plánování tradičně založena na lidském kontaktu a individuálním vztahu učitel – žák.

Velice produktivní setkání potvrdilo nálehavost tématu a otevřelo množství otázek, na které budou členové Asociace hledat v následujících letech odpověď.

Příští plánované jednání národních zástupců proběhne v rámci kongresu AESOP v Lisabonu ve dnech 11.–13. 7. 2017.

*doc. Ing. arch. Jakub Vorel Ph.D.
Fakulta architektury ČVUT v Praze*

ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

KONFERENCE AUÚP, ROŽNOV POD RADHOŠTĚM 20.–21. 4. 2017

I když se letošní jarní konference Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR konala v dubnu, její účastníky vítal zasněžený Rožnov pod Radhoštěm a poletující sníh.

Konferenci zahájil předseda Asociace Petr Durdík v novém kongresovém sále hotelu Eroplán.

Dopolední program byl věnován zejména hostitelskému městu a kraji. Město představil jeho starosta Radim Holíš. Prezentoval Rožnov jako moderní turistické, kulturní a průmyslové centrum. Město bylo založeno v polovině 13. století na březích řeky Bečvy, dnes zaujímá rozlohu 40 km², má tři katastrální území s 16 800 obyvateli. Město je vstupní branou do Beskyd, s nedalekým Radhoštěm s kapličkou a sousoším Cyrila a Metoděje, a také sochou Radegasta. Svou polohou je Rožnov předurčen pro rekreaci a sport. Pro návštěvníky vytvá-

ří město zázemí v podobě ubytování, stravování, sportovních zařízení s opraveným koupalištěm a dalšího občanského vybavení. Městem prochází cyklostezka Bečva, po které je možno dojet do Karlovic a na opačnou stranu až do Tovačova. Z hlediska cestovního ruchu je největším tahákem skanzen Valašské muzeum v přírodě s množstvím dřevěných staveb a také rozhledna, která byla postavena v roce 2012 podle dochovaných plánů architekta Dušana Jurkoviče. Ve městě je pivovar, jehož součástí jsou pivní lázně. Atraktivní je i golfové hřiště vedle Rožnovské Bečvy. Ve městě podniká celkem 25 firem, které spolupracují s městem a navazují na tradici Tesly Rožnov s výrobou televizní techniky, ale také automobilového průmyslu. Historické centrum se rozkládá kolem náměstí a kostela, pro krátkodobou rekreaci využívají obyvatelé i návštěvníci park

vinoucí se celým městem a vytvářející zázemí skanzenu. Vedení města vypsallo architektonické soutěže na přístavbu městské knihovny a na kulturní centrum. Příjem z ubytování a lázeňských poplatků činil v Rožnově v roce 2016 téměř dva miliony korun.

Zlínský kraj představil jeho hejtman Jiří Čunek. Uvedl, že Rožnov je z hlediska atraktivity turistických destinací na třetím místě v kraji. V oblasti cestovního ruchu byly z programů ROP i IROP investovány do Beskyd a Javorníků významné finanční prostředky (např. rekonstrukce hotelu Soláň). O cestovním ruchu ve Zlínském kraji pak podrobně informovala Dana Daňová. Podíl cestovního ruchu na HDP Zlínského kraje činí kolem sedmi procent, což je cca pět milionů korun. V kraji funguje krajská destinační agentura, která vydává pomalé prostředky do marketingu v oblasti cestovního ruchu. Pokud jde o cestovní ruch, má kraj nízký počet rezidentů. Nejvíce jsou navštěvovány čtyři hlavní destinace (Zlínsko, Luhačovice, Valašsko, Slovácko) zejména turisty z Polska a Slovenska. Z významných atraktivit cestovního ruchu byly jmenovány například archeoskanzen Modrá u Velehradu spolu s nejdelším proskleným sladkovodním tunelem v Evropě – Živou vodou, zámek a Květná zahrada v Kroměříži, ZOO v Lešné, lázně Luhačovice a Bílé Karpaty, které jsou biosférickou rezervací UNESCO.

Foto © Tamara Blatová

Kongresový sál hotelu Eroplán – místo konání konference

Odbornou část konference uvedla Jitka Mejsnarová, která se zabývala problematikou cestovního ruchu z hlediska územního plánování a jeho významem pro území. Zaměřila se i na funkci rekreace a jejího možného členění v územním plánu. Zdůraznila, že plochy rekreace nejsou svým charakterem veřejným zájmem, protože pro to neexistuje legislativní opora. Mimo jiné se také dotkla střetů, které se v souvislosti s rekreací a cestovním ruchem objevují, například využití hodnot území pro cestovní ruch oproti potřebě jejich ochrany (zejména střet s ochranou přírody), kdy do těchto území přichází množství návštěvníků a je potřeba pro ně dobudovat dopravní a jinou infrastrukturu. Dalšími náměty k řešení jsou např. střety cyklotras a ÚSES a také střet cestovního ruchu a každodenní rekreace, kdy jsou návštěvníky vyhledávána místa, která jsou pro místní obyvatele devizou v podobě jejich denní dostupnosti. Jitka Mejsnarová se také zabývala problematikou územní studie krajiny, kterou dokreslila konkrétním příkladem možných řešení na Územní studii Šumava.

Na střety cestovního ruchu s ochranou přírody poukázal i František Jaskula z CHKO Beskydy. Cestovní ruch přináší do chráněného území nové stavby (např. hotely a lanovky) a nové aktivity (večerní lyžování), které ruší zvětšením hlukem a světlem. Potřeba vody pro zasněžování vede k úbytku vody v řekách. Cestovní ruch narušuje klid místních obyvatel a ruší je také v jejich činnosti, ruší i zvětšením. Podpora určité aktivity v území má tedy vliv na více oblastí života v území. Slovenský Peter Drevenec představil Pomoraví, společný projekt ČR – SR, zaměřený na cestovní ruch. Jedná se o studii česko-slovenského příhraničního území na Břeclavsku a území navazujícího na slovenské straně, zabývající se také krajinou, přírodou, kulturními a historickými hodnotami, potenciálem území a koordinací činností na obou stranách hranice.

Anna Bocian z polského Institutu územního rozvoje ve Wrocławu předvedla třístupňový systém polského územního plánování, sestávající z úrovně celostátní, regionální (vojvodství) a místní (gmina). Regionální územní plánování je prezentováno plánem územního roz-

Prezentace Romana Vodného a Tomáše Sklenáře

voje vojvodství. Plán obsahuje závazná ustanovení, kompetence, pomocí nichž uplatňuje vojvodství svá práva, a to od dopravy až po rozvoj rekreačních center. Přitom je také třeba přesvědčit obce pro vedení páteřní turistické sítě i využití oblastí vhodných pro turistiku, cykloturistiku apod. Při rozvoji cyklistiky jsou uplatňovány nástroje územního plánování (koncepce hlavní sítě cyklostezek, několikadenní cykloturistiky i projekční a prováděcí standardy pro architekturu cyklostezek), nástroje organizační, vzdělávací a osvětové.

S konkrétními zkušenostmi cestovního ruchu a územního plánu se podělila starostka Vimperka Jaroslava Martanová. Představila hodnoty území, zejména památky a jejich využití v cestovním ruchu, kdy město organizuje např. komentované prohlídky – zejména večerní. dopravu zelenými autobusy do Národního parku Šumava apod. V současné době město ukončuje analytickou část územní studie veřejných prostranství a zpracovává projektovou dokumentaci pro zklidnění dopravy. Paní starostka zdůraznila význam budování potřebné infrastruktury pro cestovní ruch, kdy by město mělo spolupracovat s místními podnikateli, sportovními kluby i zájmovými spolky.

O zkušenostech městského architekta s rozvojem cestovního ruchu v Olomouci hovořil Stanislav Žerava. Uvedl, že městský architekt je kvalifikovanou osobou s odborností a zároveň apolitickým členem správní struktury města jako poradce politické reprezentace. Stanislav Žerava se zabýval pozitivními

a negativními dopady cestovního ruchu a položil otázku, zda je nárůst cestovního ruchu z globálního hlediska udržitelný. Cestovní ruch je součástí strategie rozvoje města, ale nejprve je potřeba provést analýzu, zvážit různá hlediska, vyhodnotit stav a potřeby cestovního ruchu – to vše následně promítnout do územního plánu, včetně potřebné regulace cestovního ruchu.

V podvečer se rozvinula panelová diskuse, kterou velmi vtipně moderoval Radim Perlín z Přírodovědecké fakulty UK. Panelisté byli vybráni tak, aby odpovědi na položené dotazy vyjadřovaly názory státní správy, kterou zde reprezentovala Romana Vačkářová z Krajského úřadu Jihočeského kraje, samosprávy zastoupené starosty Radimem Holíšem a Jaroslavou Martanovou, městského architekta Stanislava Žeravy a také projektantů a vysokoškolských pedagogů zastoupených Petrem Durdíkem. Panelová diskuse se nesla v duchu těchto témat: cestovní ruch jako nástroj územního plánování; role veřejné správy při přípravě záměrů rozvoje cestovního ruchu; vztah mezi jednotlivými nástroji územního plánování; možnost ovlivnění cestovního ruchu jako jednoho z faktorů územního rozvoje při přípravě a realizaci územního plánu. Z diskuse vyplynulo, že není vhodné považovat cestovní ruch za nástroj, že je prvkem, jednou z částí rozvoje území, ale že je často chápán pouze ve své zúžené podobě, tedy že se často nahrazuje slovem růst. Z hlediska cestovního ruchu má územní plánování role tradiční, např. vymezuje plochy pro rekreaci

Foto © Tamara Blatová

s využitím potenciálu území. Územní plán by ale také měl mít i role méně tradiční, např. přispívat ke kultivaci veřejných prostranství, veřejné zeleně, lokalit pro krátkodobou rekreaci. Tato role však již koliduje s legislativní přípustností. Mezi cíle územního plánování by měl patřit i cíl směřující k zajištění dlouhodobého, realistického a udržitelného cestovního ruchu. Územní plán stanoví cíle, promítne je do koncepce rozvoje území, zastavitelných ploch atd. Realizují je investoři a developéři za dohledu a regulace dotčenými orgány a kontroly veřejnosti. Přitom je třeba, aby územní plán nebyl jen dohodou o funkčním využití ploch, ale i o využití prostorovém. Ve výměně zkušeností a názorů se pak volně pokračovalo i při společenském večeru.

Páteční dopolední blok zahájil Matěj Jindrák z VUT Brno, který obsadil druhé místo ve studentské soutěži. Představil svůj projekt univerzitního kampusu Poveglia na ostrově v benátské laguně. Malou plochu ostrova zajímavým řešením rozšířil na vodní plochu a vytvořil tak plovoucí struktury s vysokoškolskými koleje na pontonech.

Předseda správní rady Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství Jan Fibiger seznámil přítomné s Akčním plánem ČR pro rozvoj digitálního trhu Stavebnictví 4.0, který by měl přinést úplnou digitalizaci i do procesu územního plánování. Uvedl řadu příkladů současného využití nových technologií, od procesu výroby stavebních hmot po družicové řízení úpravy povrchu dálnic. Jan Fibiger také připomněl účastníkům konference blížící se termín uzávěrky (červen 2017) soutěže Urbanistický projekt roku 2017.

Ekonomický pohled na cestovní ruch přinesl Jiří Mejstřík. Zabýval se nejen počtem osob vyjíždějících a přijíždějících do ČR, ale i problematikou nákladů a výnosů cestovního ruchu. Ty tvo-

ří v ČR necelá tři procenta HDP (cca 110 mld. Kč). Jiří Mejstřík uvedl, že je domácí cestovní ruch stále nedocenen a že je potřeba rozvíjet pro něj materiální základnu. Česká republika by měla participovat na veřejných výdajích do materiálních i nemateriálních kapacit a aktivit cestovního ruchu, jež mohou být impulzem rozvoje měst a obcí.

Na tento příspěvek navázal starosta Lipna nad Vltavou. Zdeněk Zídek, který na příkladu své obce ukázal, jak cestovní ruch přispěl ke změně malé, po sametové revoluci zadlužené a zchátralé obce založené v padesátých letech spolu s vybudováním vodní nádrže v obec životaschopnou. Tato změna se podařila díky myšlence využití území pro rekreaci nejen v létě, ale celoročně s využitím lyžařských tratí, a to i v sousedním Rakousku. Úspěch se dostavil díky každodenní spolupráci s architektem a kvalitnímu územnímu plánu.

Další příspěvek konference byl věnován golfovým hřištím v obrazu hlavního města Prahy, kterou přednesl Jaroslav Novák. Golf je dnes chápán jako součást rekreační infrastruktury, nová hřiště vznikají často v znevýhodněných lokalitách a dochází i k posunu chápání golfu z hlediska ochrany přírody.

Problematické soužití obcí a golfových hřišť se později ve svém diskusním příspěvku věnoval také Jaroslav Dokoupil. Tuto problematiku předvedl na konkrétním příkladu obce Kořenec a tamního golfového klubu. Z jeho příspěvku vyplynulo, že při přiměřené výši prostředků vložených do území a pokoře a respektu ke stávajícímu osídlení lze zajistit koexistenci. Uvedl, že v souvislosti s umístěním hřiště došlo nejen k oživení cestovního ruchu, ale i k celkovému zlepšení dříve upadající obce. Zároveň uvedl, že i pozitivní záměr pro území má svá negativa, např. v podobě špatného působení nevhodně řešených staveb.

Vybranými aspekty cestovního ruchu ve středoevropském prostoru z hlediska dopravní infrastruktury se věnoval Milan Körner. Zajímavá byla některá zjištění – např. že lázeňství se projevuje na prosperitě měst jen výjimečně a i vynikající dopravní napojení někdy nemá pro rozvoj cestovního ruchu v obcích, kde nejsou turistické atraktivity, podstatný vliv.

Zkušenosti s hodnocením rekreace v územně analytických podkladech přednesla Romana Vačkářová. Koncepce cestovního ruchu má úroveň celostátní, krajskou a obecní. Ve svém příspěvku se Romana Vačkářová zabývala tím, co je potřeba z hlediska cestovního ruchu zkoumat – jde zejména o potenciál území, dostupnost infrastruktury a směřování cestovního ruchu v daném území. Nastolena byla i řada otázek souvisejících s dostatečností zkoumaných jevů – kdo má provádět hodnocení, jaké jsou limitní kapacity pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu apod.

Na závěr konference vystoupili zástupci Ministerstva pro místní rozvoj Tomáš Sklenář a Roman Vodný s informací o novele stavebního zákona. Mezi pozměňovací návrhy, které prošly ve sněmovně třetím čtením, jsou například prodloužení platnosti starých územních plánů do konce roku 2022, úprava způsobu vyhodnocování potřeby vymezování zastavitelných ploch, způsob odevzdávání ÚPD ve strojově čitelném formátu, upřesnění okamžiku nabytí účinnosti PÚR nebo její aktualizace, problematika oprávněného investora. Další informace MMR se týkala prodloužení termínu pro příjemce dotací na pořízení územní studie z IROP.

Předseda AUÚP Petr Durdík vyzdvihl na samotný závěr konference význam vlivu cestovního ruchu na rozvoj území a vyjádřil přesvědčení, že je důležité, aby se tímto tématem zabývaly všechny zainteresované složky v území.

*Ing. arch. Milada Chroboczková
Ústav územního rozvoje*

Město chce získat dotaci na pořízení územního plánu

Kopřivnická radnice se pokusí získat dotace na pořízení nového územního plánu města a také územní studie krajiny pro celý správní obvod.

Nutnost vytvoření nového územního plánu města byla konstatována na základě zprávy o jeho uplatňování už v dubnu 2016. V polovině minulého roku pak zastupitelstvo města schválilo nové zadání Územního plánu Kopřivnice obsahující nutné změny urbanistické koncepce a koncepce krajiny. Zpracovatelem dokumentu v hodnotě přes 907 tisíc korun je na základě vloni na podzim uzavřené smlouvy pražská společnost Surpmo. Tato firma má připravit územní plán zahrnující katastrální území Kopřivnice, Drnholce, Větrkovice, Vlčovic a Mniší, a zpracovat tak plochu 27,48 km².

„Protože jednou z podmínek ucházení se o dotaci je i uzavřená smlouva o dílo, můžeme nyní zpracovat a podat žádost o dotaci. Pokud se nám ji podaří získat, ušetříme peníze z rozpočtu, protože ten ve své schválené podobě počítá s pokrytím nákladů z vlastních prostředků města,“ uvedl starosta Miroslav Kopečný. Město by podle jeho slov mohlo ušetřit až 90 procenty způsobilých výdajů projektu, a v rozpočtu by tak mohlo počítat s více než 773tisícovou úsporou. O dotaci se Kopřivnice uchází v Integrovaném regionálním operačním programu spravovaném Ministerstvem pro místní rozvoj. To, zda peníze na přípravu územního plánu město získá, by mělo být jasné v říjnu nebo listopadu letošního roku.

Ještě větší úsporu by mohlo město znamenat, uspěje-li ve stejném dotačním programu i se svou žádostí o podporu zpracování Územní studie krajiny obvodu OPR Kopřivnice. Tento dokument by měl zajistit koncepční víceoborový přístup k řešení krajiny především mimo zastavěné oblasti a má sloužit jako základní podklad pro plánovací a rozhodovací činnost v krajině.

Doposud takový dokument neexistoval, nyní však potřeba jeho pořízení vychází z požadavků ministerstev pro místní rozvoj a životního prostředí, které se dále odkazují na republikové i evropské strategické dokumenty, jako je například Evropská úmluva o krajině; Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu a další. Územní studie krajiny pokrývá území víc než 12 tisíc hektarů plochy a zahrnuje krajinu v okolí měst Kopřivnice, Štramberka a Příbora a obcí Mošnova, Petřvaldu, Skotnice, Kateřinice, Trnávky, Závěšice a Ženklavy.

Tento dokument by na základě soutěže o veřejnou zakázku mělo zpracovat Urbanistické středisko Ostrava za 950 tisíc korun. I v tomto případě se radnice bude ucházet o devadesátiprocentní dotaci z IROP, ale po jejím případném přiznání má možnost požádat i o proplacení zbylé desetiny nákladů z Národního programu Životního prostředí a z vlastního rozpočtu by pak město nemuselo zaplatit ani korunu. Také o tom, zda Kopřivnice uspěla v tomto dotačním řízení, bude jasno na podzim letošního roku.

[Kopřivnické noviny číslo 9/2017 ze dne 9. 3. 2017; dostupné též z: <http://www.koprivnice.cz/index.php?tema=mesto-chce-ziskat-dotaci-na-porizeni-uzemniho-planu&id=koprivnicke-noviny-koprivnice&clanek=22159>]

Rok 2016 přinesl nejvíce architektonických soutěží v historii

Loňský rok by se dal nazvat rokem architektonických soutěží. Bylo jich vyhlášeno nejvíce za posledních 25 let, kdy Česká komora architektů architektonické soutěže monitoruje a uděluje jim doložku regulérnosti potvrzující soulad se Soutěžním řádem ČKA. Vyhlášeno bylo celkem 54 architektonických soutěží. Soutěžily se jak úpravy veřejných prostranství, územní studie a plány, tak nové prostory pro vzdělávací či státní instituce. Mezi investory zakázek realizovaných formou architektonické soutěže byla větší města i malé obce, jeden z krajů nebo např.

pražská ZOO, muzea či další státní instituce. Přestože je velký nárůst soutěží potěšující, s ohledem na celkový nárůst veřejných investic zůstávají architektonické soutěže stále marginální formou zadávání veřejných zakázek. V celkovém objemu vypsáných investic představují pouhé jedno procento.

Veřejný sektor sice zvýšil investice do stavebnictví, na soutěže však příliš nevsadil

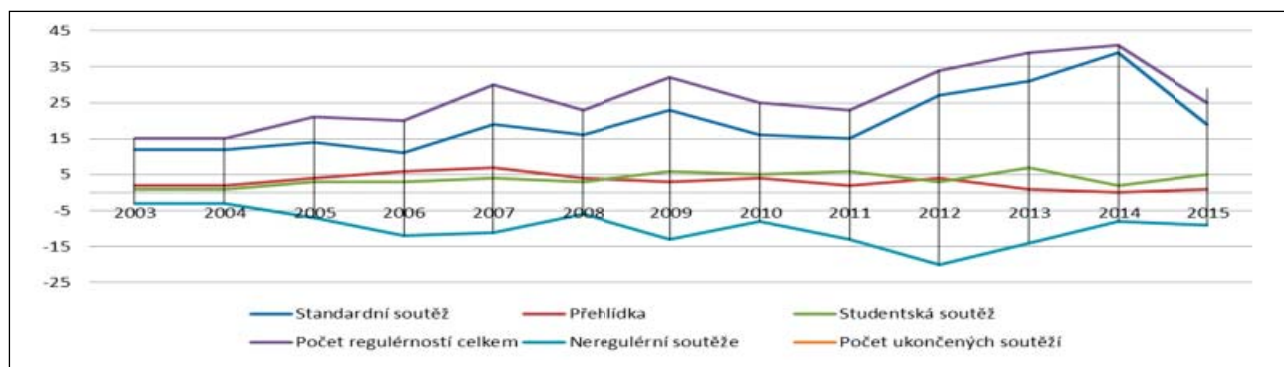
Tisková zpráva CEEC Research z 20. 1. 2017 uvádí, že za rok 2016 bylo vypsáno 8 860 výběrových řízení v hodnotě 392,2 miliardy korun. Podle České komory architektů bylo v roce 2016 usku-tečněno 54 architektonických soutěží s předpokládanými investičními náklady zhruba 4 miliardy korun. Vyplývá z toho, že architektonické soutěže, které ČKA považuje za nejkvalitnější nástroj k výběru projektanta stavby, jsou využívány pouze v 1 procentu případů zadávání veřejných zakázek. Kromě nesporných výhod, které architektonické soutěže přinášejí (např. transparentnost celého procesu, výběr z více studií na základě podrobnějšího zadání, zapojení veřejnosti a medializace výsledků soutěže), byla studií *Dopady architektonické praxe na ekonomiku ČR společnosti EEIP* potvrzena také jejich ekonomická rentabilita.

Je zřejmé, že celkový počet investic v hodnotě téměř 400 miliard bude kromě projektové činnosti, již je architektonická soutěž primárně určena, obsahovat také běžné stavební práce, jakými jsou např. úprava kanalizace, údržba komunikací apod. Avšak i s přihlédnutím k této skutečnosti je evidentní, že architektonické soutěže nejsou v České republice využívány v takové míře, v jaké by měly být. Standardním postupem by architektonická soutěž měla být zejména u veřejných investic nad 50 milionů korun, což se v praxi bohužel stává velmi zřídka, jak dokládá např. „vlajková“ investice hlavního města Prahy a Dopravního podniku ve výši 50 miliard korun do nové linky metra D.

vyhlášené	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Standardní soutěže	54	19	39	31	27	15	16
Soutěžní přehlídky	0	1	0	1	4	2	4
Studentské soutěže	3	5	2	7	3	6	5
Soutěžní workshop	1	1	0	0	0	0	0
CELKEM VYHLÁŠENÉ	58	25	41	39	27	23	25
Ukončené soutěže	41	29	*	*	*	*	*
Realizace soutěží	8	10	*	*	*	*	*

Počet architektonických soutěží 2010–2016

* data nejsou k dispozici

Počet regulérních soutěží 2003–2015

Architektonická soutěž je nicméně vhodná i na investičně nižší záměry, jak dokládá např. výtvarná soutěž na pomník Václava Dolejška v Praze s předpokládaným investičním záměrem 2 miliony korun bez DPH. Naopak jedny z nejvyšších veřejných investic, které byly v loňském roce soutěženy, jsou rekonstrukce a dostavba budov Filozofické fakulty UK v Opletalově ulici v Praze (180–240 milionů korun bez DPH) či soutěž na řešení expozic, výstavních prostor a návštěvního provozu v historické a nové budově Národního Muzea (300 milionů korun bez DPH).

Architektonické soutěže a nový zákon o zadávání veřejných zakázek
Od října 2016 je v platnosti nový zákon o zadávání veřejných zakázek. Česká komora architektů se jako oficiální připomínkové místo účastnila jeho projednávání. Komora kvituje opuštění kritéria nejnižší ceny při zadávání veřejných zakázek ve prospěch kvalitativních kritérií. Na popud ČKA nový zákon obsahuje širší popis architektonické soutěže (soutěže o návrh dle ZZVZ), což veřejným zadatelům jednoznačně pomáhá v pocitu jistoty při pořádání soutěže. Nový předpis navíc výslovně zmiňuje užší soutěž o návrh, která má předpoklad stát se hojně užívanou formou zadávání zakázek při zachování kvalitativních procesů.

Z pohledu ČKA tedy nový zákon přináší řadu zlepšení, neboť ve věci soutěže o návrh poskytuje veřejným zadatelům více jistoty, a tím tento nástroj podporuje. Na druhé straně však bohužel stojí problém dotací. Ty vyžadují poměrně krátké lhůty na zpracování dokumentací a často nesmyslně nemožňují proplacení nákladů na odměny v soutěži o návrh. Výsledkem je, že samosprávami tolik vyhledávané dotace vysloveně brání pořádání architektonických soutěží v České republice.

K tématu zadávání veřejných zakázek na projektové činnosti ČKA připravuje na objednávku Ministerstva pro místní rozvoj metodiku. Její součástí budou již dříve zveřejněné kalkulační programy pro stanovení předpokládané hodnoty projektových činností na pozemní a krajinářské stavby, územní plány, regulační plány a územní studie. Jedna z částí připravované metodiky bude věnována také přímo architektonickým soutěžím. Metodika bude obsahovat také vzorové soutěžní podmínky, které jsou již nyní zveřejněné na webu ČKA.

Nejvíce se soutěžily úpravy veřejných prostor

Co se týká tématu architektonických soutěží, nejvíce vyhlášených soutěží v uplynulém roce se věnovalo tematice veřej-

ných prostranství. Doložku regulérnosti ČKA získalo celkem 23 soutěží, jejichž předmětem byly úpravy náměstí, parků, ulic, řešení center měst apod. (např. revitalizace Masarykova náměstí v Mnichově Hradišti, brněnský park na Moravském náměstí či městská třída ve Žďáru nad Sázavou). Dalším oblíbeným předmětem soutěží byla kulturní zařízení, knihovny či sportovní areály (celkem 11 soutěží – např. Obecní dům v Moravských Bránicích či rozšíření Kongresového centra v Praze), 5 zadání se dále týkalo návrhů územních studií či územních plánů (např. ideový návrh územního plánu Mariánských Lázní). Soutěženo bylo také několik sídel veřejných institucí (např. nová radnice pro Prahu 7 či sídlo Lesů ČR). Proběhly rovněž 2 výtvarné soutěže – již zmiňovaný pomník Václava Dolejška v Praze a v Nepomuku hledali umělecké ztvárnění tématu Jana Nepomuckého.

V roce 2016 poprvé proběhly architektonické soutěže ve všech krajích ČR. Jedním z investorů byl přímo Liberecký kraj, který vyhlásil architektonickou soutěž o modernizaci krajské nemocnice. Několik českých měst se k soutěžím v loňském roce obrátilo opakovaně – např. v Praze se uskutečnilo celkem 10 soutěží (z toho dvě z nich vyhlásila pražská ZOO, která není ve vyhlášení soutěží žádným nováčkem). V Brně proběhlo 5 ar-

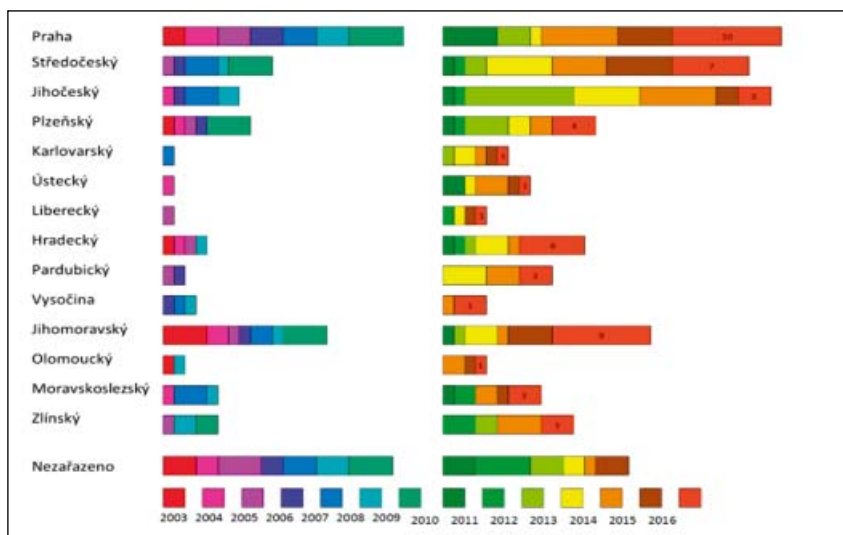
chitektonických soutěží, v Plzni 3, v Kladně, Hradci Králové a Rožnově pod Radhoštěm po dvou soutěžích.

Mezi menší města a malé obce, které se rozhodly realizovat svůj záměr formou architektonické soutěže, patří např. Jánenské Lázně v Královéhradeckém kraji. Obec se zhruba 800 obyvateli navíc dokazuje, že je možné soutěžit i poměrně drobné zásahy do veřejného prostoru – konkrétně úpravy veřejných toalet a zastávky autobusu (soutěž o multifunkční objekt na Náměstí Svobody). Soutěž si vyzkoušely i jihomoravské Žádovice (cca 800 obyvatel, soutěž o revitalizaci centra obce) či městys Lomnice v Jihomoravském kraji (cca 1 300 obyvatel, soutěž o revitalizaci náměstí Palackého).

Složení měst, která architektonické soutěže opakovaně pořádají, napovídá, že k soutěžím se ve větší míře vrací města, která disponují pozicí **městského architekta**. Města a obce odborníka ve svém středu ocení zejména právě při přípravě veřejných zakázek z oblasti stavebnictví. Městský architekt dokáže vytypovat investiční záměry vhodné pro vyhlášení soutěže, pomoci s participací veřejnosti a v neposlední řadě je také mnohdy schopen architektonickou soutěž administrovat.

Na stigmatu soutěží se podílí zejména neinformovanost

Mezi hlavní problémy, s nimiž se Česká komora architektů při prosazování architektonických soutěží potýká, patří malá informovanost, která k soutěžím přidružuje řadu mýtů. Patří mezi ně např. ekonomická náročnost, kterou však nedávno vyvrátila již zmiňovaná studie EEIP. Analýza přímo uvádí: „*Pokud chceme dosáhnout vyšší kvality architektury, je třeba začít již u návrhu projektu a u způsobu zadávání jeho zpracování, neboť jen z ekonomického pohledu může kvalitní návrh uspořít výrazné finanční prostředky ve všech fázích přípravy, realizace a životnosti stavby – a obdobné platí i pro oblast územního plánování. Je neoddiskutovatelné, že způsob zadání zpracování návrhu projektu má vliv na jeho kvalitu.*“ Analýza EEIP architektonické soutěže jednoznačně vyzdvihuje a uvádí, že „*k dosažení vyšší kvality v oblasti architektury je třeba zvýšit míru využití soutěží o návrh.*“

Rozvržení architektonických soutěží podle krajů

Argumentem proti soutěžím je také jejich časová náročnost a složitost celého procesu. Je pravdou, že na svém začátku vyžaduje architektonická soutěž delší čas na přípravu a také důkladné rozmyšlení záměru investora tak, aby vzniklo kvalitní zadání soutěže – hlavní podklad pro soutěžící architektky. Tato část je nicméně naprosto stejně důležitá a časově náročná i u klasických výběrových řízení. Bez důkladného promyšleného záměru tedy nemůže vzniknout kvalitně vypsána veřejná zakázka. Příklady z praxe dokazují, že čas, který se vloží do přípravy architektonické soutěže, se v následných fázích zkrátí. Ve výsledku tak nemusí k žádnému zdržení vůbec dojít. Náhornou ukázkou je architektonická soutěž o sportovní areál Blanice ve Vodňanech, která proběhla v roce 2013, a stavba byla podle vítězného návrhu zkolaudována rok po vyhlášení výsledků soutěže.

Přestože ČKA na svých webových stránkách nabízí dostatek informací k soutěžím (včetně vzorových podmínek soutěží, seznamu proškolených porotců apod.) a většinu zadavatelů zakázek také sama aktivně oslovuje s nabídkou spolupráce, obecná informovanost o architektonických soutěžích je stále poměrně malá. V některých případech mají zadavatelé vůli postupovat formou soutěže s předkládáním návrhů, nicméně ne vždy v souladu se Soutěžním řádem ČKA. I v těchto případech ČKA nabízí vyhlášovatelům konzultace, aby soutěž mohla nakonec proběhnout podle pravidel ČKA, která zajišťují férovost soutěže. Mezi zásadní

parametry soutěží patří odborná porota s nadpoloviční účastí nezávislých osob, výše odměn pro soutěžící v závislosti na předpokládanou výši investičního záměru, dostatečný čas pro přípravu soutěžního návrhu apod. V případě, že ČKA nevydá některé ze soutěží vyjádření o regulérnosti, nesmí se takové soutěže podle Profesního a etického řádu ČKA účastnit členové České komory architektů, kterých je zhruba 4 000.

Kdo by se nechtěl pochlubit kvalitní architekturou?

S nedostatečnou informovaností o soutěžích souvisí také nerespektování jejich výsledku, popřípadě jejich nerealizování. Architektonické soutěže přitom do našeho veřejného prostoru přinášejí nespornou kvalitu. První ročník České ceny za architekturu 2016 např. prokázal, že díla realizována na základě architektonické soutěže mají větší šanci postoupit do užšího výběru mezinárodní poroty. Z celkového počtu cca **160 veřejných investic**, které jejich autoři do soutěžní přehlídky přihlásili, jich bylo pouze **13 realizováno formou architektonické soutěže**. Nicméně mezi nominované postoupilo hned **10 z nich!**

Řada realizací vzešlých ze soutěží se současně může také pyšnit prestižními oceněními. **Gahurův prospekt ve Zlíně** od ateliéru element či **Komunitní centrum Máj** od ateliéru SLLA byly například nominovány na Mies van der Rohe Award – **Cenu EU za současnou architekturu**. Prospekt je také finalis-

tou České ceny za architekturu 2016. S přihlédnutím k výsledkům Ceny EU za současnou architekturu za několik posledních let se dá rovněž konstatovat, že zde bodují stavby a veřejná prostranství z architektonických soutěží. Posledním příkladem je **Filharmonie ve Štětíně** (oceněná v roce 2015), na kterou proběhla mezinárodní architektonické soutěž. Polsko si tak i díky nově vznikající kvalitní architektonické produkci získává respekt u západních evropských států. Je tedy naprosto evidentní, že otevřená architektonická soutěž a kvalitativní procesy zadávání veřejných zakázek z oblasti stavebnictví jsou i pro naše nejbližší sousedy naprostým standardem. Mimochodem také v letošním finále **Mies van der Rohe Award 2017** má Polsko své železko v ohni. Trochu smutnou statistikou pak naopak zůstává, že žádná z českých staveb se již několik let po sobě neprobojovala ani do užšího okruhu této evropské soutěžní přehlídky.

[Tisková zpráva ČKA, 21. února 2017; dostupné na: www.cka.cz v sekci Pro média; Ilustrační fotografie (realizace z architektonických soutěží a vizualizace vítězných návrhů vybraných soutěží) naleznete na: <https://tinyurl.com/h8djqjaq>]

Proběhlo jednání pracovní skupiny SIA ČR – Rada výstavby

Česká společnost pro stavební právo si dovoluje informovat, že dne 13. 2. 2017 se konalo jednání pracovní skupiny SIA ČR – Rady výstavby, jejímž členem je i ČSPP, k programu Stavebnictví 4.0 a k požadavku MMR na zpracované téma: Identifikace problémů při přípravě a provádění staveb vyplývajících ze stavebního zákona a dalších souvisejících zákonů včetně zhodnocení stávající právní úpravy veřejného stavebního práva. Obdobná komise existuje i v Německu – Komise pro reformu výstavby velkých projektů, o její činnost je možné se více dovědět na stránkách http://http://www.bmvi.de/EN/TransportAndMobility/TransportPolicy/MajorProjectsReformCommission/major-projects-reform-commission_node.html

[Společnost pro stavební právo, dostupné z: <http://spolstavprav.cz/probehlo-jednani-pracovni-skupiny-sia-cr-rada-vystavby/>]

Vláda schválila Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR do roku 2030

Vláda na svém jednání 19. dubna 2017 schválila dokument Strategický rámec Česká republika 2030, který udává směr udržitelného rozvoje Česka na příští desetiletí. Materiál nastavuje cíle, kterých by stát měl dosáhnout v oblasti rozvoje společnosti, hospodářství, obcí a regionů, odolnosti ekosystémů, dobrého vládnutí a propojení se světem.

„Strategický rámec Česká republika 2030 definuje cíle pro rozvoj naší země. Jeho naplňování povede ke zvýšení kvality života všech obyvatel a nasměruje Česko k rozvoji, který je udržitelný po sociální, ekonomické i environmentální stránce,“ shrnul předseda vlády Bohuslav Sobotka.

Strategický rámec propojuje dva zásadní koncepty: udržitelný rozvoj a kvalitu života. Kvalita života by se měla stát hlavním ukazatelem rozvoje, vhodnějším než klasické ekonomické ukazatele. Ty totiž nejsou schopné popsat rozměr lidského života, jako je zdravotní stav, rovnováha mezi prací a soukromým životem, vzdělávání, kvalita životního prostředí či osobní bezpečí. Strategický rámec má zároveň sloužit jako vodítko pro rozvoj regionů a obcí.

Česká republika 2030 tvoří dlouhodobý rámec pro strategické plánování ve státní správě a umožní transparentně komunikovat dlouhodobé cíle státní správy odborné i široké veřejnosti. Nenahrazuje sektorové dokumenty, ale byla vytvořena ve spolupráci s resorty tak, aby se podle ní mohla orientovat tvorba strategických a koncepčních materiálů, kterých má Česká republika několik set.

Členové vlády a vedoucí ústředních správních úřadů byli pověřeni, aby zajišťovali soulad resortních strategií a koncepcí se Strategickým rámcem Česká republika 2030. Garantem tohoto souladu bude Úřad vlády ČR, který každé dva roky představí Zprávu o kvalitě života a její udržitelnosti. Neziskové organizace, firmy i akademické instituce budou vyzvány, aby zpra-

covaly k této zprávě zprávu stínovou. Na základě jejich důsledného porovnání bude vedena celospolečenská diskuze o dlouhodobém rozvoji Česka.

Strategický rámec ČR 2030, který navazuje na Strategický rámec udržitelného rozvoje z roku 2010, vznikl téměř dva roky. Připravovaly a komentovaly jej stovky expertů z akademické, firemní i neziskové oblasti. Významnou podporu v tomto procesu poskytlo devět expertních výborů Rady vlády pro udržitelný rozvoj, vč. Výboru pro udržitelné municipality, kterému předsedá NSZM, SMO a MMR.

Konkrétní opatření budou zachycena v implementačním dokumentu, který by vláda měla projednat ještě v letošním roce. Dokument rovněž předpokládá zapojení nestátních aktérů a akterek, kteří se k naplňování cílů České republiky 2030 budou moci přihlásit formou tzv. dobrovolných závazků. Indikátory dokumentu ČR 2030 kladou důraz na MA21 a další nástroje pro udržitelný rozvoj municipalit, které jsou synergicky využívány ve Zdravých městech, obcích a regionech.

Více o strategickém rámci Česká republika 2030 na webu www.cr2030.cz

[Zdroj: Zpravodaj zdravých měst, obcí a regionů, IV/2017. Dostupné z: <https://www.zdravamesta.cz/index.shtml?apc=r2364285n>]

Výběr z publikací

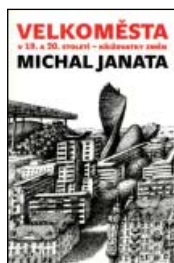

FIALOVÁ, Eva.
Územní plánování – od územně plánovacích podkladů po územní rozhodování

[Informační centrum ČKAIT, Praha: 2017, 84 s. ISBN 978-80-8743-883-1]

Cílem publikace je seznámit projektanty, inženýry a architekty, členy obecní samosprávy a stavební podnikatele s aktuálním stavem právních předpisů v procesu územního plánování. Text je zaměřen na praktické uplatňování stavebního zákona a prohloubení celkového pře-

hledu o nástrojích územního plánování. Jsou zde vysvětleny vzájemné vazby a smysl jednotlivých nástrojů. Důraz je kladen na využití nástrojů územního plánování pro přípravu a umístění staveb. V textu je zodpovězen výběr nejčastějších dotazů z praxe.

JANATA, Michal.
Velkoměsta v 19. a 20. století – křižovatky změn. Urbanistické strategie v komparativní perspektivě

[Nakladatelství Archa, Zlín: 2016, 172 s. ISBN 978-80-87545-47-8]

Kniha si komparativním prizmatem klade otázku, zda lze z konkrétních historických souvislostí vývoje čtyř evropských velkoměst 19. a 20. století, Londýna, Paříže, Berlína a Vídně – a v odůvodněných případech s přihlédnutím i k řadě jiných měst – vysledovat rozdílné sídelní strategie.

ZÝKA, Vladimír.
Fragmentace krajiny ČR dopravními stavbami. Vývoj, současný stav a priority územní ochrany

[1. vyd. Academia, Praha: 2016, 180 s. ISBN 978-80-200-2557-9]

Práce se zabývá problematikou fragmentace krajiny liniovými stavbami a plošnými změnami krajinného pokryvu v Evropě a v České republice. Vývoj tzv. fragmentační geometrie, kterou tvoří dopravní infrastruktura a urbánní plochy, je podrobně popsán v letech 1920–2020. Na základě dat o silniční síti a zástavbě se v tomto časovém rozmezí hodnotí vývoj míry fragmentace krajiny v ČR.

TISKOVÉ ZPRÁVY

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Poslanci dali novele stavebního zákona zelenou

Poslanecká sněmovna schválila dne 5. dubna novelu stavebního zákona, která výrazně pomůže všem větším i drobným stavebníkům. Především se tím zjednoduší a ulehčí povolování staveb a proces jejich realizace. Novela nyní směřuje do horní komory Parlamentu ČR.

„Věřila jsem, že bude novela schválena. Pracovali jsme na ní totiž s mnoha odborníky, aby měla co nejširší praktické dopady. Občanům a firmám tak v mnohém usnadní život, což byl jeden z našich hlavních cílů,“ uvedla ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

Projednávání novely stavebního zákona provázely velké emoce. Zákon má totiž dopad na nejširší vrstvy obyvatel. Každý stavebník, ať už občan, který chce na svém pozemku stavět domek, nebo stát, budující dálnice, se s ním dostává do kontaktu. O jak složitou a komplexní normu se jedná, dokazuje skutečnost, že je kromě stavebního zá-

kona navrhována i změna více než 40 souvisejících zákonů.

[Zdroj: MMR. Tisková zpráva ze dne 5. 4. 2017. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/Poslanci-dali-novele-stavebniho-zakona-zelenou>]

Soutěž Urbanistický projekt roku 2017

Ministerstvo pro místní rozvoj společně s Nadací pro rozvoj architektury a stavitelství, Asociací pro urbanismus a územní plánování ČR, Českou komorou autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě a Českým svazem stavebních inženýrů vypisuje 4. ročník soutěže Urbanistický projekt roku.

Letošním heslem této veřejné neanonymní soutěže je Dobrá územní regulace je základ pro udržitelný rozvoj území i pro úspěšnou tvorbu veřejného prostoru.

Uzávěrka přihlášek je 30. června 2017. Podrobnosti a přihlašovací formulář jsou k dispozici na webových stránkách MMR a Nadace ABE.

[Zdroj: MMR. Tisková zpráva ze dne 5. 5. 2017. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Uzemni-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Informace-Udalosti/Soutez-Urbanisticky-projekt-roku-2017>]

Jičín – Historické město roku 2016

Ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová předala dne 18. dubna v historických prostorách Španělského sálu Pražského hradu městu Jičín Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón České republiky za rok 2016. Zbylí dva finalisté Štramberk a Prachovice si odnesly Ceny ministryně pro místní rozvoj. Akci pořádá každoročně Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska.

„Jsem přesvědčena, že nejenom oceněná města si zaslouží uznání za systematickou obnovu a péči o své památky. Je potěšující sledovat obnovu domů, historické zástavby, památek, infrastruktury, úpravy veřejných prostor i restaurování interiérů. Je obdivuhodné, s jakým nasazením se města věnují péči o kulturní dědictví, které je národním bohatstvím náš všech,“ uvedla při předání ceny ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

V únoru a březnu tohoto roku proběhlo za účasti zástupců Ministerstva pro místní rozvoj vyhodnocení krajských kol a celostátního kola soutěže o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Progra-

mu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón České republiky „Historické město roku“ za rok 2016. Celkem se soutěže zúčastnilo 37 měst.

Péče o památky je kromě národních programů v oblasti kulturního dědictví podporována i ze zdrojů evropských strukturálních a investičních fondů, a to zejména z Integrovaného regionálního operačního programu. Záměrem je zachovat, ochránit a rozvíjet potenciál kulturního a přírodního dědictví a využít ho k vyváženému rozvoji území.

[Zdroj: MMR. Tisková zpráva ze dne 18. 4. 2017; dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/Karla-Slechtova-predala-mestu-Jicin-titul-Historicke-mesto-roku-2016>]

Výzvy z IROP na podporu sociálního bydlení budou vyhlášeny v červnu

Ministerstvo pro místní rozvoj upozorňuje žadatele, že výzvy na podporu sociálního bydlení II., které jsou v aktuální verzi Harmonogramu výzev IROP na rok 2017 plánovány k vyhlášení v dubnu 2017, budou vyhlášeny až v červnu 2017.

Jedná se o plánované výzvy „Sociální bydlení II.“ s alokací 600 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj a „Sociální bydlení (SVL) II.“ s alokací 1 400 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Příjemci podpory budou obce, nestátní neziskové organizace (spolky, ústavy, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, zájmová sdružení), církve a církevní organizace.

Hlavním důvodem tohoto posunu je předpokládaná úprava kritérií, díky které se významně rozšíří okruh potenciálních projektů. Upravená kritéria je nutné projednat a schválit členy Monitorovacího výboru IROP, který zasedne dne 8. června 2017. Řídící orgán IROP rovněž plánuje zahrnout další změny, které celou podporu značně zvýhodní.

Řídící orgán IROP v nových výzvách plánuje následující změny oproti původním výzvám:

- Povolení výstavby nových bytů mimo oblasti se sociálně vyloučenou lokalitou (tyto oblasti Řídící orgán IROP

nadefinuje ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování).

- Zvýšení možného počtu sociálních bytů v jednom objektu z 8 bytů na 12 bytů.
- Navýšení limitu způsobilých výdajů na m² z 27 500 Kč na 29 028 Kč.
- Zvýšení limitu maximálního příjmu pro nájemníka z 0,5 násobku na 0,6 násobek průměrné měsíční mzdy podle údajů ČSÚ.
- Zvýhodnění podpory v režimu SGEI
 - změna parametrů modelu výpočtu s dopadem na navýšení míry dotace a snížení doby pověření;
 - Změna diskontní sazby ze 4 % na 1 %.
 - Zvýšení ročního předpokládaného růstu nájemného z 1,3 % na 2,1 % podle údajů ČSÚ.

Řídící orgán IROP rovněž plánuje následující změny snižující administrativní zátěž žadatelů:

- Odstranění povinné přílohy „Dokumentace ke stanovení cen do rozpočtu“.
- Odstranění povinné přílohy „Seznam objednávek – přímých nákupů“.
- Odstranění povinné přílohy „Výpis z rejstříku trestů“ – nově bude ověřováno jen doložením čestného prohlášení.

O dalších případných změnách bude dále intenzivně jednáno v rámci pracovního týmu specifického cíle 2.1 IROP.

[Zdroj: MMR. Tisková zpráva ze dne 30. 3. 2017; dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/Vyzvy-z-IROP-na-podporu-socialniho-bydleni-budou-vyhlaseny-v-cervnu>]

Partnerství „Městská mobilita“

V Praze proběhlo v únoru letošního roku první setkání k Partnerství „Městská mobilita“. Jde o významnou akci, která je zásadní pro úspěch celého Partnerství, které je jedním z osmi, které v současnosti běží a naplňují tak cíle Městské agendy pro EU.

Městská agenda pro EU je novou iniciativou členských států, Evropské komise a evropských měst a zájmových organizací, jejímž cílem je umožnit městům podílet se na návrzích úprav evropské a částečně národní regulace, financování a výměně znalostí a dat. Více informací lze nalézt na www.urbanagendaforthe.eu.

Cílem každého takového Partnerství, které si lze představit i jako tříletý mezinárodní projekt, je sestavení tzv. Akčního plánu, který bude obsahovat doporučení, v čem konkrétně lze městskou mobilitu z úrovně EU podpořit a zlepšit. První verze tohoto dokumentu by podle harmonogramu, který v polovině ledna 2017 představila Evropská komise, měla být k dispozici na konci roku 2017.

Česká republika úspěšně v minulém roce kandidovala spolu s městem Karlsruhe na roli spolukoordinátora tohoto Partnerství. Jak již dříve uvedla ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová: „*Role koordinátora je pro MMR úspěchem i výzvou. Budeme moci koordinovat definování doporučení k lepšímu získávání informací, nastavení regulativů a možností financování na úrovni EU. Tato aktivita je významná i z pohledu přípravy nového programového období EU 2020+.*“

Prvním krokem k cíli celé iniciativy bylo toto únorové setkání (tzv. kick-off meeting). S výjimkou zástupců jednoho partnerského státu, kteří se omluvili, přijeli všichni ostatní členové Partnerství (Evropská komise, Evropská investiční banka, zástupce partnerských států, regionů a měst i zástupci organizací sdružující města na evropské úrovni). To svědčí o tom, že si všichni dotčení uvědomují důležitost celého Partnerství i právě probíhajícího jednání.

Na programu jednání, které otevřeli paní státní tajemnice Zdeňka Pikešová a primátor Karlsruhe Dr. Frank Mentrup, bylo představení Městské agendy pro EU, představení jednotlivých partnerů a role koordinátorů či toho, jak by měl vypadat Akční plán. Na základě proběhlých workshopů by měly být definovány priority a zaměření Partnerství (protože nelze řešit vše) a rozdělení úkolů mezi jednotlivé partnery, a to i na bázi menších pracovních skupin složených z vybraných partnerů.

Na aktivitách Partnerství spolupracuje MMR v rámci své neformální poradní skupiny (advisory board) se zástupci Ministerstva dopravy, města Prahy a Brna či SMO ČR.

[Tisková zpráva MMR ze dne 24. 2. 2017; dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/V-Praze-probiha-prvni-setkani-k-Partnerstvi-Mestska-mobilita>]

Evropské seskupení pro územní spolupráci (EGTC) ESPON vyhlašuje nové dvě výzvy k podání nabídek pro kontrakt v rámci Aplikovaného výzkumu Programu spolupráce ESPON 2020:

Nezaměstnanost mládeže: územní trendy a regionální odolnost

Výzkum by měl poskytnout územní důkazy o příčinách, trendech a dynamice nezaměstnanosti se zvláštním zřetelem na regionální odolnost vůči nezaměstnanosti mládeže v různých typech regionů.

Uzávěrka pro podávání návrhů je stanovena na **15. červen 2017 v 10.30 SEČ**.

Území s geografickými specifiky

Hlavním cílem této smlouvy o poskytování služeb je odhalit příležitosti a výzvy územních typů geografických specifik.

Uzávěrka pro podávání návrhů je stanovena na **15. červen 2017 v 10.00 SEČ**.

Zadávací dokumentace výzev obsahující technické specifikace, přílohy, dotazy a odpovědi je v angličtině přístupná do 7 dnů před termínem předkládání nabídek na webových stránkách programu ESPON (www.espon.eu).

Pro další informace prosím kontaktujte písemně v angličtině tenders@espon.eu.

11

ROČNÍK ODBORNÉ KONFERENCE

ČLOVĚK STAVBA ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

město · krajina · veřejný · prostor · společnost · veřejnost · plánování · infrastruktura · kulturní dědictví

Konference je určena zejména vědecko-výzkumným pracovníkům, studentům doktorských studijních programů, pracovníkům veřejné správy, odborníkům z praxe, ale též zástupcům firem a představitelům občanské společnosti, kteří jsou zváni zejména k diskusi nad konferenčními příspěvky.

Vybrané příspěvky projdou recenzním řízením, aby sborník z konference splňoval kritéria pro zařazení do vědecké databáze SCOPUS.

DATUM KONFERENCE: **1. 11. 2017**

MÍSTO KONÁNÍ: **Fakulta stavební ČVUT v Praze**

KONFERENCE

ZASLÁNÍ ANOTACÍ: **31. 7. 2017**

PŘIHLÁŠENÍ K PASIVNÍ ČÁSTI: **30. 9. 2017**

PŘIHLÁŠENÍ NA WEBU: **csup.uzemi.eu**

VLOŽNÉ: **350 Kč (pro studenty a zaměstnance ČVUT zdarma)**

ORGANIZÁTOR: **Katedra urbanismu a územního plánování, Fsv ČVUT**

KONTAKTNÍ EMAIL: **uzemi.eu@gmail.com**